

Universitätsbibliothek Wuppertal

Epistolæ obscvrorvm virorvm

cvm inlystrantibvs adversariisqve scriptis

Textvs

Hutten, Ulrich von

Lipsiæ, 1864

Defensio Ioannis Pepericorni contra famosas et criminales obscurorum
virorum epistolas

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

urn:nbn:de:hbz:468-1-976

*DEFENSIO
IOANNIS PEPERICORNI
CONTRA
FAMOSAS ET CRIMINALES
OBSCVRORVM VIRORVM EPISTOLAS
INDIGNA EARVNDEM PROVOCATIONE
TOTAM FERE HISTORIAM REVCHLINIANAM
A CESAREA MAIESTATE CONTRA PERFIDOS DVDV M IVDEOS
LAUDABILITER INCEPTAM
VERISSIME DESCRIPTENTIS
SANCTISSIMO IN CHRISTO PATRI DOMINO NOSTRO
DOMINO LEONI DIVINA PROVIDENTIA PAPE DECIMO
REVERENDISSIMISQVE CARDINALIBVS
AC TOTI TANDEM ECCLESIE
REVERENTER DEDICATA.*

¶ HEC IN SVNT HVIC OPERI.

- ¶ Epistolę ad summum pontificem, Cardinales et Archiepiscopum Coloniensem.
- ¶ Quinque mandata serenissimi domini nostri Imperatoris, in cuius etiam laudem hic liber est editus.
- ¶ Consilia clarissimarum aliquot universitatum aliorumque doctorum de mandato Césareę Maiestatis contra Iudeos conscripta.
- ¶ Sententię sive decisiones earundem contra Oculare speculum Ioannis Reuchlin Phorcensis.
- ¶ Regum et principum clarissimorumque virorum in causa fidei contra idem speculum ad summum pontificem epistole.
- ¶ Summarium totius negotii cum protestatione principali. et utra partium silentium a summo Pontifice Césareaque Maiestate impositum infregerit.
- ¶ Novi Reuchlinistarum articuli execrables, mihi atque aliis iniurii et in ecclesiam dei apertissime blasphemantes Ex maledictis obscurorum virorum epistolis summatim excerpti, ut infra patet.
- ¶ Finis huius libri terminabitur catholice citra cuiuscunque offensionem.

¶ Beatissimo in Christo patri domino nostro .D. Leoni
divina providentia papę X. Reverendissimisque Cardi-
nalibus Ioannes Pepericornus olim Iudeus nunc
verò Christianus omniumque minimus, post pedum atque
manuum oscula sese totum subiicit et auxilium adversus
malescribentes humiliter implorat.

Beatissime pontifex, quanquam minime dignus sim, ut vel ad sacra-
tissimos pedes tuos, vel ad celsissimam tuę sanctitatis sedem verba profun-
dam, tamen quia Reuchlinistarum nuper quorundam (quos obscuros vocant)
contumelia falsissimisque quibusdam inventivis extimus pene factus sum ab
ovili tuo Christi vulneribus septo, non possum non sperare et firmiter cre-
dere, quin si Neophitus ipse veritatem proposuero, et per viam regiam
ambulando instar divi Pauli synagogam sathanę et collusionem Iudorum
execrabilem tortuosumque labyrinthum pro mea parvitate suppressero, im-
mortale sim cum beatis prēmium habiturus, nec minorem etiam gratiam
in oculis sanctitatis tuę. Verumen vero cum sub hoc lunari orbe Christi
vicem perbeat in terris geras, et alterum nobis deum repreſentes, perso-
narum acceptor esse non potes. Sed quo me vertam prē dolore? Quibus
supplicabo? Quos miser ipse implorem? Te mediusfidius patrem beatissi-
mum, quem admiranda probitatis omniumque virtutum merita, incorrupta
vitę integritas, ad supremam atque inaccessiblem pene mundi cathedram
iure optimo extulerunt, qui et misericordia dignis misereri et superbos de-
bellare pro tua moderatione atque iusticia quamoptime didicisti. ¶ Ce-
terum beatissime pater, ut ad rem ipse paulatim declinem: Postquam se-
renissimus noster Imperator, omnium litteris atque linguis extollendus, uni-
versitatibus aliquot, Archipresuli etiam Moguntino, itemque et hereticę pra-
vitatis inquisitori, ac Ioanni denique Reuchlin, legum (ut fertur) doctori
iampridem demandasset, ut quidnam de libris Iudorum quibusdam scan-
dalosis et in ecclesiam dei blasphemis agendum foret, ad salvatoris nostri
honorem omniumque regeneratorum salutem quantotius deciderent, Cumque
omnes excepto Ioanne Reuchlin, velut uno ore, ex instinctu spiritus sancti
pro Christo et loquerentur et scriberent, solus ille inventus est, qui (ut
multarum universitatum, aliorumque a Cęsarea Maiestate deputatorum te-
stimonia probant) Iudorum perfidię magis quam sedi apostolicę aut sa-
cratissimo fidei negocio in sua consultatione adhéreret. Taceo (proh pudor

nefas est dicere) quod in eadem sua consultatione (quod postea speculum oculare est appellatum) me nuper in Christo feliciter baptizatum, nullis || Aij meis demeritis (quia alter alterum non noverat neque viderat unquam) quovis modo precedentibus, occulte et supra datam fidem (velut ipse negare non potest) apud C. M. male tractarit, verissima quedam contra me pro Iudeis 5 falsissime improbando. Quapropter mihi proh dolor sic curorum omnium libero, nihilque fraudis inopinę cogitanti respondendi stylum vel invito obiecit, quo semper is qui Iesus est prior, (quamvis etiam infra infimos omnes esse homines videatur) tueri sese, et id quidem duce natura, non instrenue ab adorientibus potest. ¶ Multis itaque id genus aliis rebus ac clausulis non inconsulto (quoniam hic infra luce clarius aperiuntur) omissis, hoc solum dicam, quod ipse Ioannes Reuchlin et sectatores eius Cesareę Maiestatis mandatum, de silentio ultra citroque observando non solum non observerunt, velut nostrum epitome sive summarium explicat, sed ne tuę quidem beatitatis solemnii decreto parentes, in me alogum, atque optimum¹⁵ quemque e nostris, supra quam cuiquam credibile est, in suis obscurorum virorum epistolis per omnem impudentię contumeliam, omne virus sonicum velut polylogi turpiter expuerunt. Verumtamen quia (ut fides nostra catholica habet) nullum sine auctoramento est malum, iidem nescio qui perduelles Reuchlinistę, minime natura cicures, manifesta phrenesi in me²⁰ ovem misellam et id quidem absque suorum nominum professione crudeliter debacchantes, iustas merito penas darent, fedam suorum orium grauolentiam et voce et scriptis revocantes. Irritatus igitur et coactus hunc librum edidi, tibique patri beatissimo vobisque reverendissimis Cardinalibus perlustrandum ac defendendum hoc pacto nuncupavi, ut vera mihi²⁵ auxilium, falsa autem severam sine gratia censuram administrent. Tuam itaque sanctitatem velut domini nostri locum in terris tenentem, ac ministram et ducem universalis ecclesię suppliciter invoco, Te certum et indubitatum beati Petri successorem imploro, ut me christianum intra septa tua cum ceteris latitantem et infinitis pene iniuriis enectum a lupis rapacibus³⁰ lacerari non sinas. Vos quoque reverendissimos dominos cardinales, veros iusticię patronos appello, vos obtestor, vos obsecro, ut veritatem profitenti et indigne a malevolis Ieso, salutis opem prestare velitis. Quod si feceritis, plures proculdubio Iudei ad fidem nostram convertentur. Nam qui animas quatuordecim ex tenebris cęcorum ad veritatis lumen traduxi, nullam commerui christianorum contumeliam. Hoc tandem adiecero, plures nuper baptizatos fuisse, nisi scripta Reuchlin nocenter obstitissent. Valete feliciter. Colonię. Anno 17. rvi. i Julio. ||

¶ Reverendissimo in Christo patri ac Illustrissimo principi et domino .D. Hermanno sancte Coloniensis ecclesie electo et confirmato Sacri Romani imperii per Italianum Archicancellario, principi electori Westphaliæ et Angarie duci legatoque nato et c. Domino suo gratosissimo Ioannes Pepericornus Civis Coloniensis, cum summa humilitate se totum recommendat.

Aij^b.

Reverendissime ac illustrissime princeps, gratosissime domine. Ego omnium reverentie tuę subditorum minimus, nolo ut prætereat reverendam paternitatem tuam, me ante annos aliquot ab illustrissimo principe Archiepiscopo Moguntino moderno in causa Iudeorum Moguntię interrogatum et præsertim causa venerabilis sacramenti veri dei et hominis, tunc temporis a perfidis Iudeis in civitate ipsius Perlino dedecorose nimis atque impie tractati, propter quod quidem facinus frater eiusdem Marchio Iachim princeps elector et c. Iudeos (ut accepi) .XXX.VIII. iusto flammorum supplicio affecit: Votuit quoque tunc ex me scire quare Iudei contra omnium scripta prophetarum et contra manifesta celi ac terrę indicia in suis ita peccatis excecati nullum exhorreant scelus. Respondi et reverenter et vere dicens maximam partem huius pertinacię esse falsos eorum liberos, quos illorum Rabi contra sacrum evangelium et in contumeliam, dedecus, infamiam et blasphemiam sacrę fidei nostrę componuerunt: in quibus quidem libris suos liberos a puericia instruant ac doceant: et deinde cum ad provectiorem etatem pervenerint, se malicie habitum non posse derelinquere. Et ita quicquid contra ecclesiam catholicam christianosve machinari possunt, id totum putant acceptum deo et iuste factum esse. Cuius rei gratia dedi reverentie eiusdem nondum tunc episcopi exemplum tale: videlicet quomodo Iudei in hominum memoria quinque venerabile sacramentum contumelia affecerint: Primo in Vratislavia, civitate Schlesię, Secundo in Passau civitate non longe a Danubio posita, Tertio in Sternenberg, Quarto in Denckendorff, postremo in Perlino oppido. Et quamvis semper sint ignitis forcipibus per omnes vicos lacinatū, in verubus tostī, ad rotas positi et vivi defossi atque combusti, propter que merito exemplum sibi eternum sumerent, tamen inculcatam sibi ex suis libris et ex nulla alia causa deponere maliciam non possunt neque volunt. Comparrantur enim igni sopito qui ut iterum inflammatur, sic et contra nos Iudei. Nam ad tempus cessantes paulatim nobis dormitantibus falsis suis codicibus reincenduntur et id quidem indies magis ac magis nulli malicie diabolice parcentes. ¶ Præterea interrogatus sum ab eadem ipsius Reverentia et ab

¹³ decederose 1.

aliis etiam honestis viris an hoc esset mihi compertum et verum, quod Iudej^a cogerentur habere sanguinem christianum || ac eo uti ad liniendum sese ne feteant aut sordidi notentur, uti communis est fama. Respondi ego per immortalem iurans deum quod hec essent mihi prorsus incognita. Rursus interrogatus sum, Ex quo Christianorum liberi quam sepissime sint martyrizati a Iudeis, et ipsi ex puerorum venulis sanguinem miserint, et hunc per omnes synagogas suas diviserint, ad quid tamen uterentur sanguine illo? Tunc denuo respondi, si Iudei possent Christianos viros ita consequi sicut infantulos, proculdubio senes cum iunioribus interficerent. Quod autem utantur sanguine Christiano, mihi ex toto non est compertum. Hoc autem mihi exploratum est, quod Iudeis suam cenam paschalem celebrantibus ipsi in mensam reponant tres panes qui a Græcis dicuntur azimi, et poculis vinum infundant rubeum. Manus igitur suas vino decies imbuentes et humorem toties digitis decutientes universè Christianitati maledicunt, presertim decem plagis Pharaonis in Egypto factis. Ultimo epotant vi-¹⁵ num illud rubeum in derisionem et contumeliam Christianitatis. Ex hoc non obscure considerari potest quod ipsi diluant sanguine christiano vinum illud, et ex invidia eibant, quam habent adversus Christianos. Non plura de hac re scio, sed hoc duntaxat, quod indies plura alia mala pessima etiam et crudelissima machinentur Christianis, quemadmodum demonstravi ²⁰ in libris meis olim emissis et latius indicare possem, presertim quando clanulum et commode possunt consequi sanctam crucem, sive fuerit in agris sive oppidis, eam continuo frangentes et pedibus conculcantes. Nec referre possum, quam contumeliosis verbis virginem Mariam afficiant. Quorum cum recordor, anima mea continuo exclamat ac omnia membra quatium-²⁵ tur horrore. Hoc autem in vera fide dico non esse locum admirationi nos omnes quotidie ad inferos detrudi posse tactos fulmine una cum habitacionibus nostris, nisi virgo Maria pro nobis intercederet. Qua propter Christiana ecclesia commissorum scelerum (que quotidie a Iudeis sunt) luere penam cogitur, ex quo eterna deitas (prout vero verius est) sumpserit oc-³⁰ casionem propter contumelias et passionem sibi illatam, non solum sonetes Iudeos in Hierusalem puniendi, sed etiam innocentes mulieres lactantesque pueros, et preterea muros Hierosolimitanos evertendi. Nunc filius hominis in hominum memoria non semel male tractatus est a Iudeis, sed quinques ad minus, ut in precedentibus elucescit. unde tam sunt iniqui, ut quod ³⁵ operibus perficere nequeant, voluntate tamen semper ad id potissimum sint inclinati. Et ideo mirandum non est, quod deus pater et filius et spiritus-⁴⁰ Aijj^b. sanctus tam acerbe Christianis hominibus irascatur, plaga || videlicet pestilentie, morbillis, febris et aliis egritudinibus insolitis. Item bellis multorum principum, rapinis, incendiis, effusione sanguinis, excoriacione

¹² qui] q̄ (= qua pro q̄) 1. ²¹ iudicare 1. ³⁵ sunt] si; 1.

pauperum, inobedientia inferiorum erga superiores, et variis seditionibus. Non dubium quin huiusmodi plague veniant et oriantur ex illis pessimis et maximis peccatis Iudeorum et eorum falsis et perversis scripturis que cause sunt omnium malorum. ¶ Quam ob causam cum ego per id temporis ex 5 consilio etiam prudentissimorum virorum nonnihil contra falsos et scandalosos Iudeorum libros moliri vellem, me ad imperatoriam maiestatem contuli, et causam hanc prout erat rei veritas eiusdem serenitati proposui. Insuper hoc Cesarea maiestas suis imperialibus publicis mandatis omnibus Romani imperii statibus mandavit, ut omnes inutiles thalmudicos libros cum 10 suis appendiciis, in Christianę fidei opprobrium et dedecus compositos, a Iudeis tollerent et supprimerent: Volut quoque eos ut quam diu Christianam fidem non acceptaverint, secundum antiquam legem et prophetas vivere debere. Omitto reliqua. istiusmodi igitur mandatum ex commissione Cesareę maiestatis primum Franckfordię honesto senatu obtuli, quod magna 15 cum Reverentia et honore acceptarunt, et sicut honesti et Christiani viri secundum tenorem imperatorii mandati exequuti sunt, ita quod ex synagogis Iudeorum magnum librorum numerum abstulerim et apud senatum Franckfordensem deposuerim. In expeditione autem huius negotii venerunt mihi a gratiosissimo domino meo domino Urielie Archiepi- 20 scopo Moguntino scripta, ut in hoc negocio supersederem et me ad Oschenburg ad suam Reverentiam quamprimum conferrem. Quo facto mihi Neophyto presul dixit 'Quamvis negocium hoc in se satis laudabile ac bonum sit, tamen mandatum hoc imperatoris veram formam in se non habet, quia solus ego sum in hoc mandato positus, propter quod quidem Iudei negotium hoc depellere possent'. ¶ Præterea dixi me audivisse de quodam doctore, qui nominaretur Ioannes Reuchlin, cuius mihi non esset noticia. Respondit presul ut quamprimum conferrem me ad Cesaris curiam, ac dominum Victorem olim Iudeum modo autem apud nos in Christo feliciter defunctum, ipsum quoque doctorem Reuchlin et me ipsum debito ordine Cesareę maiestatis mandato inscribi facerem. Quo facto Archiepiscopus ipse adiecit sese (quantum ei possibile esset) me omnibus in rebus auxilio futurum, dans mihi magni preciū nummum pro viatico. ¶ Postea iterum profectus sum Franckfordiam, referens hęc optimo senatu Franckfordensem, quomodo et quam pie in hac causa Episcopus Moguntinus respondisset, petens a (A 4) 25 senatu indicem de istis libris Iudaicis quos deposueram apud eos. id quod dicto ciuius perfecerunt, offerentes etiam et mihi quibus commodissime singula peragerem: ¶ Et illo tempore erat Cesarea Maiestas in Italia, cuius absentia cogebat per Sueviam proficisci, et inter proficiscendum contuli me ad Stutgardianam civitatem, in qua doctor ille Reuchlin habitat, volens ab eo 30 audire et experiri ipsius consilium, quid ad hoc negotium diceret. Tunc 40

20.21 i. e. Aschaffenburg. 28 Victorem] de Carben. 31 me (pro mihi) 1.

multa blandissima mihi dedit verba, inquiens, se mihi in hoc negocio venturum auxilio non solum verbis et scriptis, sed etiam factis velle ostendere. Eo autem sic loquente putabam credulus ego me audire angelum loquentem: Ceterum dulcibus suis verbis et factis aperuit mihi cor meum ita etiam ut sibi omnia secreta mea de Iudeis manifestaverim, nesciens cor ipsius pravum aut quod diabolus cum eo aliquid esset tentaturus. Et sic amice ego et in magna familiaritate (ut opinabar) ab eo recessi, conferens me ad imperatoris curiam. Qua quidem re sic fideliter per me expedita non est mihi ab illo servata fides, ut sepius infra dicetur. Quapropter perfidi Iudei sese suumque negocium non neglexerunt, ut mihi suis astuciis occulderent viam, licet eo tempore neque pecunia neque ulla bona eis potuisserent suppetias ferre. sed imperatoria Maiestas misit secundum mandatum his subsequentibus verbis. Priusquam tamen ad illud deveniam, ego humile membrum ecclesie tuę, et novum germen, oro atque obsecro Reverendissimam paternitatem tuam in Christo Iesu, tuamque in omni genere virtutum divinam potius quam humanam sapientiam et invictum animi robur, ut me miserum non deseras sed ab omni invadentium periculo defenses.

¶ *Protestor itaque hoc loco coram reverendissima paternitate tua me nihil esse scripturum ad cuiuscunque hominis infamiam, sed nudam veritatem velle manifestare et pro falsis si qua essent penam sustinere. Valeat feliciter Reverendissima paternitas tua. Colonię Anno. x. vi.*

¶ *Sequitur mandatum S. D. N. Imperatoris secundum.*

*Nos Maximilianus divina favente clementia electus Ro. imperator semper Augustus ac Germanię, Hungarię, Dalmatię, Croacię et c. Rex Archidux Austriae dux Burgundię Brabantę et Comes palatinus. et c. nunciamus reverendo Urieli Archipr̄esuli Moguntino, sacri Romani imperii per Germaniam archi-
24^b) cancellario nostro dilecto nepoti et electori gratiam nostram Cesaream et omne bonum. Venerabilis dilecte nepos et elector, nos sumus certiores facti, quomodo Iudei passim per nostrum imperium in eorum synagogis et 25 Bibliothecis et in eorum manibus aliquos factos et inutiles libros et scripta habeant, et illis utantur non solum in contumeliam et scandalum sacrę Christianę fidēi, sed etiam contra libros et precepta Moysi et prophetarum, quę tamen ipsimet Iudei credere et observare tenentur, quos etiam non solum a fide nostra Christiana avertunt, verumetiam illis in sua fide 30 Iudaica errores faciunt, seducunt quoque et hereses movent. in quibus nobis prout Romanum imperatorem decet, prospicere congruit, et super his nobis et Ro. imperio fido Ioanni Pepericorno Coloniensi tanquam benedocto et experto Iudaicę fidēi et librorum Moysi et prophetarum nostro gene-*

²³ S. D. N.] = serenissimi domini nostri.

rali mandato commisimus ad visitandum, experiendum et videndum omnes libros et scripta Iudeorum, et quicquid inter hos inveniretur, quod esset contra libros et precepta Moysi et prophetarum, et ut antea continebatur, que es-
 sent excogitata in contumeliam et dedecus nostrae fidei, omnesque tales (ta-
 men in eo loco cum consensu, consilio et providentia pastoris, etiam duorum e senatu, vel saltem illorum habita auctoritate) tollere et suppressimere.
 ¶ Super hec iam prænominatus Pepericornus facit nos certiores, quo pacto ipse secundum tenorem nostre commissionis et mandati rem ipsam incep-
 rit, et presertim Franckfordię auxilio civitatis et ecclesię libros Iudeorum
 expostulaverit. ¶ Sed postquam Iudei rebellarunt suis aliquibus illicitis sermonibus, eos adhuc in nostra pena et mulcta retinemus: tamen secun-
 dum tenorem mandati nostri Franckfordenses acceperunt Iudeis certum numerum librorum, sicuti eis indicavit Pepericornus, quos retinuerunt et custodierunt. Quanquam ergo Iudei ad nos miserint de hoc negocio, non
 secus ac si Ioannes Pepericornus in hoc negocio non esset doctus et exper-
 tus, etiamque quod sibi non solum prænominati libri sed plerique alii qui neque contra precepta Moysi neque prophetarum neque in contumeliam fidei nostrae Christianę essent, et sibi secundum tenorem privilegiorum suo-
 rum admissi, sint ablati: tamen cum intelligimus quod Franckfordenses
 cum ecclesiasticis prænominatis Iudeorum privilegia viderint et examinave-
 rent, nostrum mandatum non esse contra illos, volumus quod nostra vo-
 luntas teneatur, et in vigore maneat. tamen ne Iudei contra equitatem graventur Et ne Iudei de quavis levitate aut re aliqua minus diligenter perspecta conquerantur, committimus tuo erga nos amori et damus tibi
 plenariam potestatem: et ex Roma. imperatoria potestate severe mandamus
 et volumus, ut tu ad aliquam constitutam || diem ad te scribendo voces ali-[¶]
 quos doctos ex universitatibus, videlicet Coloniensi, Moguntinensi, Erphor-
 densi et Heidelbergensi. Ad has quoque si tibi placuerit et commodum vi-
 sum fuerit, honestos et bene doctos, d̄votos, nobis et imperii fidos Docto-
 rem Iacobum Hochstraten hereticę pravitatis inquisitorem de Colonia, do-
 ctorem Joannem Reuchlin de Stutgardia, Victorem de Carben sacerdotem,
 una cum Iohanne Pepericorno, insuper Iudeos de Franckfordia ad te
 atque illos doctores accersas, ut libros qui eis nuper adempti sunt, et hos
 maxime quos Pepericornus adhuc indicabit, evolvas et perpendas Et cum
 repertum fuerit quod illi libri et scripta (ut habeat nostrum mandatum emis-
 sum) in Christianę fidei dedecus et malum, aut contra precepta et libros
 Moysi ac prophetarum sint aut illis Iudei utantur, ut Ioannem Pepericor-
 num in hac causa procedere permittas, ad hec quoque pluribus litteris eum
 moveas quantum ei ad nostrum mandatum opus est. Negocium etiam
 hoc ita tractes et agas, quo Iudei in sua fide nullam novitatem, nullum

³ et (post Moysi) om. 1. ²⁰ et om. 1.

inquam errorem aut heresim nobis et in nostre sancte fidei contumeliam, malum aut in condemnationem suarum animarum faciant eaque non utantur. Etiam ne contra equitatem suarum legum graventur, quemadmodum tua charitas ea in re experientiam habet. In hoc faciet amor tuus serio-sam mentem nostram et beneplacitum. Datum in nostro oppido Roserei⁵ decimo die mensis Novembris. Anno super millesimum quingentesimum nonum Regnorum nostrorum Romani Vicesimo quarto, Hungarie vero vigesimo.

Per Regem

pro. ma:

Ad mandatum domini imperatoris proprium. 10
Gabriel Fock.

Huiusmodi mandatum attuli meo gratiosissimo domino Moguntinensi, quod sua Reverentia cum magno honore accepit, et continuo Venerabilem ^b et bene doctum dominum magistrum Hermanum Hesβ, doctorem sacre theologie, tunc temporis primarium regentem in universitate Moguntinensi¹⁵ simul mecum ordinavit: Ac nos confestim ad honestum senatum Franckfordensem misit, qui nobiscum transiens ad Iudeos, libros (qui videbantur mihi illiciti et dishonesti) auferendo. Sic factum est quod cum predictis mille et quingentos libros a Iudeis sustulerim hosque deposuerim apud honestum senatum Franckfordensem, usque ad ulteriore commisionem²⁰ gratiosissimi domini Moguntinensis, una cum universitatibus et doctis, latius istiusmodi negotium examinando, quemadmodum in Cesareę maiestatis mandato emisso videre licet. ¶ Verum enimvero Iudei lachrimis et brachiis in celum tensis ac ingenti summa pecunaria me rogarunt ut ab eis tollerem tale negotium, deponerem quoque et dimitterem. Quamvis igitur diabolus mihi hoc consuluisse atque inspirasset, attamen (laus et honor omnipotenti deo) ego neque demoni neque Iudeis neque illorum falsis donis consensum prebui. super qua re dabunt mihi in extremo iudicio diabolus et Iudei testimonium. ¶ Nunc diligenter animadvertisse quomodo Sathanas qui omnis nequitę et multarum artium magister est, itemque et Rabi primatesque Iudeorum cum suis sociis laudabile hoc negotium impeditre conati sunt. Qui quidem Sathanas Iudeos Franckfordie in unum coegerit eisque sic proposuit atque inspiravit Diligenter auscultate. 'Pepericornus incendit ignem, qualem in Romano imperio nunquam habuistis, quem quidem si non tempestive extinxeritis, tunc episcopus Moguntinus convocabit illas universitates vobiscum disputandi et libros inspiciendi gratia. Insuper est Iacobus Hochstraten hereticę pravitatis inquisitor unus inter illos apprime doctus, qui vestram fidem et scripta rationibus novit corrigere. Et quando vos devicti et pena digni inventi fueritis, tunc possent vobis non

⁵ Roveredo.

solum auferre libros, sed etiam vos punire in vita et bonis. Ad hec quoque Synagogas vestras destruere et Romano imperio expellere, quemadmodum vos sepiuscule in hominum memoria ex multis regionibus, provinciis, civitatibus exacti, submersi et combusti estis, presertim ex regno Francie, ex Hispania, ex Anglia, Dacia, Scocia, Prussia, Livonia, Selandia, Brabantia, Hollandia, Gelria, Frisia, Westphalia, Missna, Saxonia, Doringia, Marchia, Schlesia, Bavaria, Austria, Stiria, Carinthia, Athesi, Helvetia, et aliis provinciis ac Romani imperii civitatibus, sicut ex Colonia, Argentina, Augusta, Nurnberga, Ulma, Norlinga, ubi vestras olim Synagogas habuistis, et ego lucifer tanquam protector et defensor supra has fui, quas propter crucifixum Ihesum et suos obtainere diutius non potestis: tamen si vultis vos consilium meum sequi et obedientes pueri esse, sicuti hucusque fuistis, caveatis vobis maxime et in primis a Christianis doctoribus, et nolite cum eis (quoniam nihil vobis proderit) descendere in disputationem. Hoc autem facere potestis. Nolite parcere pecuniis et date has liberaliter illis, quibus hoc modo gratissimi eritis'. Sic itaque factum est quod Iudei aliquos insignes Christianos pecuniis corruperunt. Sed quomodo pars illorum Christianorum mortua sit, deo optimo maximo compertrum est, et hominibus etiam quibusdam quibus ea res noitissima est. Sed tantum est: illi probo imperatori tam diu ad aures inflarunt per falsas instructiones, quod sua Cesarea maiestas Iudeis libros restituere mandaverit sub tali conditione, quod hi libri sic conscripti et immoti usque ad ultiorem commissionem apud eos remanerent. et hec erat fraus diaboli qui bona opera semper impedire laborat. ¶ Adhuc dēmon ipse Iudeis inspiravit, dans eis aliud consilium, quod si velint ipsi negocium illud impedire et apud libros et Synagogas permanere, tunc deberent vitę mee ponere insidias. quod si commode facere non possent, mihi tamen per universum mundum malam famam spargerent, et omne malum de me dicarent. Verum hoc non esset in eorum potestate, sed deberent alios quos avaros Christianos pecunia corrumpere atque subornare. Et quando per Christianos in vita et honore essem Iesus, tunc quicquid de eis scripsisset (presertim de libris) haberetur in mundo pro nihilo: id quod proh dolor sic factum est. ¶ Insuper postquam Iudei Franckfordienenses libros rehabuerunt, emiserunt continuo literas non solum per Romanum imperium sed in alias etiam (ubi habitant) provincias, quibus rem omnem pro se ad tempus feliciter actam summa leticia communicarunt. Nunc auscultate, o vos Christiani, in uno enim ipsi sabbato habuerunt magnum gaudium secundum morem suum ac malam consuetudinem in contumeliam nobis Christianis adactum. Quo etiam tempore contumelia affecerunt venerabile sacramentum in Perlino, ut supra dictum est. Sed postquam gratiosissimus dominus meus Moguntinus et alii honesti Christiani audivere contumeliam factam in Perlino, et quod Iudeis libri essent

restituti, fuit eam ob rem Reverentia ipsius maxime perturbata. Putabat enim satius esse tale negocium non incepisse quam male terminasse. Propterea cogitabat optimus ille princeps hoc nullo pacto esse admittendum. Rursus igitur me misit ad imperatoris curiam ad sollicitandum, ut Cœsarea maiestas latius circa illud negocium curam habere dignaretur. Et sic in genti labore unam commissionem nactus sum de verbo ad verbum sic sonantem.

Nos Maximilianus divina favente clementia electus Romanorum imperator et c. Venerabilis chare nepos et imperii elector Non dubitamus quin tua charitas habeat adhuc in recenti memoria negocium hoc quod Iudaicorum librorum causa tempore exacto suscepimus, et quod super hoc nos tecum nonnullis universitatibus et atiis doctis viris huius negotii peritis in commissarios ordinavimus iuxta tenorem nostrę emissę commissionis. Nunc autem tempore exacto Iudeis libros suos restituendos mandavimus, hoc saltem pacto, ut inscripti et immoti usque ad ulteriorem commissionem servarentur. Et ideo ut in talibus ordinate negocium hoc tractetur, mandamus tue charitati et volumus, ut universitatibus illis Coloniensi, Moguntinensi, Erphurdensi, et Heidelbergensi, et similiter Iacobo de Hochstraten heretice pravitatis inquisitori Colonię sacrę theologię professori Itemque et Ioanni Reuchlin legum doctori, Victori quoque de Carben sacerdoti olim Iudeo et aliis Hebraicę scripture ac preceptorum expertis et doctis (qui non sint Iudei) evestigio scribas, et nostrum illis negotium indices ac nostri causa mandes, ut negotium hoc funditus perpendant, et prout necesse fuerit il lud consiliis iuvent. Itemque quo pacto idipsum ex integro inchoandum diij sit, et presertim an tales libros (quibus pr̄ter decem preceptorum Moysi, prophetarum, psalterii et veteris testamenti libros utuntur) tollere et supprimere divinum, laudabile et nostrę fidei utile sit. Volumus quoque ut ad te desuper sua consilia mittant, quę tibi simul omnia diligentissime perspicienda et maxime etiam cum tuo consilio per te scripto, nobis per Ioannem Pepericornum (quem sollicitatorem in hac causa ordinavimus) quam citius mittas. in hoc facturus es nostram Cœsaream gratiam et beneplacitum. Datum in Fussen Sexto die mensis Iulij. Annō. xcj.

Ad mandatum domini imperatoris proprium.

Per Regem. pro: ma:

Serenteiner subscripsit.

35

C Hoc mandatum imperatoris presentavi gratioſiſſimo domino meo Moguntinensi, quod in magno honore et gaudio recepit, et sine mora tale mandatum et commissionem una cum litteris suis ad venerandas universitates, et heretice pravitatis magistrum et alios misit, ad consultandum in hoc negocio et ut corum omnium consilia sibi quamprimum mitterent Id quod sic actum est, velut in ſequentiibus indicatur.

¶ Nota lector.

¶ Priusquam tamen nunc ad consultationes veniamus, falsa quedam manifestanda sunt quæ mendaciter, nimisque impie ac plane impudenter (si verum fateri licet) contra me scripsit Ioannes Reuchlin Iudeorum ratabula in defensione sua, aut potius in libro invectivarum suarum sive conciiorum folio .III. ubi mihi falso imponit quod ego prodiderim eius consilia quæ ad Archicancellarium (ut ipse ait) clausa misisset, ideoque me dignum morte, et variis tormentorum generibus excrucianum. Vide te nunc obsécro O vos Christiani omnes quantam mihi insonti contumeliam fecerit. Inclytissimus imperator iubet in mandato precripto, quod mihi debeant exhiberi copiæ consultationum. immo et hoc inferius ipse Archiepiscopus Moguntinus ad cœsaream maiestatem scribendo ingenue fatetur. Non prodidi igitur ipsius consultationem, sed quod sanctum ac iustum erat, meo satisfeci officio, quia copias omnium consultationum ultro mihi oblatas, tanquam ordinarius sollicitator et a cœsarea || Maiestate ad istiusmodi ^{gijij} negotium principaliter constitutus, meis superioribus presentavi. Quapropter non magis ipse criminari debuit de publicatione suæ consultationis quam ceteræ universitates quæ in hunc usque diem suarum consultationum emissione semper contentæ fuerunt. Quid multa? in omnibus quæ ibidem scripsit, veritati semper atque modestiæ pepercit. ¶ Et ut hoc adiiciam Si facta fuit iniuria Ioanni Reuchlin quantum ad publicationem suæ consultationis, debebat illam iniuriam expostulare ab his quibus sua scripta clausa commiserat, vel ab Archiepiscopo Moguntino, ad quem miserat, et illos (id quod tamen non potuit) tradidores appellare, aut saltem me coram eodem archiepiscopo de tali publicationis crimine convicisse. Id autem quia non fecit, futilem ipse defensionem reliquit. et c.

¶ O charissimi lectores in Christo Ihesu iugiter honorandi, quale (obsèro) est hoc signum, quod ipse Reuchlin ita dolet consultationem suam esse publicatam? Est profecto pessimum, eo quod ipse caput mundi secretissimis quibusdam diverticulis et falsis persuasionibus secreto ab ipsa veritate conatus sit avertere, et propterea omnes aliæ universitates (quia bene et sancte scripserunt) mihi suarum consultationum copias ultro et non rogatæ dederunt, quemadmodum bedellorum chirographis docere possum, ut ego tanquam verus et delectus sollicitator augmentum fidei Christianæ procurare possem. ¶ Postremo ne longum faciam Aliud est publicare consilia secreta quæ tractantur inter principes et civitates, quam quæ respiciunt fidem catholicam et ecclesiam dei, in qua nulla debet esse divisio, nulla discordia, nullum scisma. Immo etiam ut verum fatear, nihil occulti, nihil quod tenebras volet in causis fidei aut ecclesiæ negocio, vel agendum vel scribendum est, quia teste salvatore nostro, Qui non intrat per ostium, hic sur est et latro. Quia igitur aliud est loqui de publicatione causarum

prophanarum quam ecclesiasticarum, nihil est quod Ioannes Reuchlin suam consultationem per eos publicatam criminetur, quibus id per Cesaream (¶4) Maiestatem commissum fuit. Hęc omnia proculdubio a viris sapientibus et bonis, immo etiam et ab ipsis Reuchlinistis (modo ratione uti velint) vero verius approbabuntur.

5

¶ Consultatio venerandę Academię contra falsos et scandalosos libros Iudeorum emissā ab utraque facultate Coloniensi.

Obsequia et devota salutatione prēmissa. Reverendissime in Christo pater ac domine. Imperiali iussioni et negotio ex commissione nobis imposito¹⁰ reverenter satisfacere cupientes, quantum possumus sub epistolari brevitate, Salvo semper meliori iudicio, de punctis nobis prēpositis ita sentimus. Quia manifestum est librum Iudeorum quem Thalmut vocant tantos continere nedum errores et falsitates, verum etiam blasphemias et hereses contra legem propriam, propter quę ut notat Ioannes Andreę in novella post In-¹⁵ nocentium in cap. Quod super his De voto et voti redēptione, super verbo ‘defensionem’ moti Gregorius et Innocentius mandaverunt eundem librum comburi Habeantque plures alios libros, impias et horrendas blasphemias (ut dicitur) continentēs, in dominum nostrum Ihesum Christum et eius fideles cultores Christianos, de quibus constito impium eset et irreligiosum eis²⁰ talium librorum usum permettere per quos ipsi irrōres Christi domini et blasphemī filios suos blasphemare docerent. Ex his suspicandum est reliquos eorum libros corruptos esse Et ad intentionem Moysi et aliorum prophetarum et sapientum ipsorum libros non exponere. Quibus attentis et pluribus aliis quę brevitatis causa omittimus, nobis expediens videtur, lau-²⁵ dabile, deificum, salubre, et rationabile Ac Christianę fidēi, Iudeorumque saluti oportunum, ut (dimissis usui Iudeorum antiqui testamenti libris ex integrō) cum Christianę pietatis moderamine, recipiantur et reserventur omnes (¶4b) eorundem alii libri sub protestatione solemni et publica, || Quod hoc solum fiat ad discernendum inter libros quos licet Iudeos habere pro vero intel-³⁰ lectu legis antiquae, et inter illos quos non licet eos habere aut legere. Qua distinctione comperta restituantur liciti, destruantur aut reserventur illiciti. Prēterea articulis ex omnibus eorum libris collectis, per scripturam Iudaicam intelligentes qui suspecti videntur, vocentur publice Iudei et super his audiantur mature et examinentur. Et si illos erroneos cognove-³⁵ rint, scient libros tales eis non esse utiles. Si autem obstinati contra veritatem permanserint, de hoc princeps habet iudicare, sive deficiant in moralibus sive contra legem suam hereses inveniant et observent. Et ut omnis eorum querela tolleretur, si videantur comburendi, et non ex causa aliquius utilitatis reservandi apud Christianos, posset mandatum de combu-⁴⁰ rendo Thalmut innovari. Nam ut dicitur in L. Ceterę Digestorum Famil.

herciscundę ‘Libri improbatę lectionis sunt destruendi’, Expediens insuper nobis videretur, Reverendissime pater et domine, ut ab usuris arcerentur, ad honesta officia pro eorum sustentatione admitterentur, Signo evidenti a Christianis distinguerentur, Et per peritos conversos in lingua sua de veritate legis et prophetarum instruerentur ad gloriam dei, eorum salutem et Christiane religionis augmentum, domino deo cooperante zelo imperiali et vestro. Datum Colonię Anno dominicę incarnationis Millesimo quingentesimo decimo quinto Idus Novembbris.

E. vestre gratię humiles oratores

10 Rector et universitas Colonieñ

Humiles orationes nostras cum ea qua decet subiectione. Serenissime imperator, invictissime princeps. in negocio librorum Iudeorum nobis a vestra Césarea maiestate per Reverendissimum in Christo patrem ac dominum Uriellem Archiepiscopum Moguntinensem principem electorem et c. imposito ac iniuncto quantum epistolaris brevitas ferre potuit, iuxta rei qualitatem respondimus et scripsimus quod sentimus, Salvo tamen semper iudicio saniori. Verum quia lator harum Ioannes Pfefferkorn olim Iudeus nunc Christianus, in hoc negotio præsentí vestre maiestatis fidelis sollicitator et nuncijs, varijs, ut audivimus, a fratribus illis || suis secundum car-
20 nem, perfidis et cecatis hominibus, patitur molestias, putantibus si hominis famam denigrassent, totam iam rem per vestram Césaream maiestatem zelose ceptam impedivissent, Idcirco curavimus humili qua decuit subiunctione vestre maiestati id eius nomine modestius scribere, ac morum suorum conversariorum, et vitę post Iudaismum tempore toto quo inter nos
25 conversatus est, integrum testimonium ferre, Obnixius supplicantes quatenus eadem vestra maiestas prefatum Ioannem dignetur commendatum habere Ac in saluberrimo huiusmodi negocio, ex dei speciali munere, præ ceteris Romanis Cesaribus. E. C. maiestatem incepto, eodem quo cepit zelo
30 pergere et continuare, ad dei omnipotentis gloriam, fidei ac totius rei publicę Christianę salutem et incrementum. Datum Colonię sub Anno dominice incarnationis Millesimo quingentesimo decimo quinto Idus Novembbris.

V. C. m. ac Romani imperii humili et fidelis
familia universitatis generalis studii Colonieñ.

Honorandę universitatis Moguntinę consultatio,
35 contra falsos et inutiles libros Talmudicos utriusque
cultatis.

¶ Recepta imperiali commissione in materia Iudeorum librorum, voluerunt domini de universitate studii nostri, Quod huiusmodi materia per doctores theologicę facultatis esset examinanda et eorum consilium audiendum.

³³ vniuersitatis (non universitas) 1.

Iccirco doctores prefati super hac materia congregati et deliberati, censuerunt ut sequitur consulendum. In primis, licet secundum sacrorum canonum instituta terreno principi consulendum non sit quod Iudeos ad suscipiendum sacrum baptismum et fidem nostram Christianam compellat, loquendo de compulsione violenta, Potest tamen, immo tenetur terrenus princeps eosdem efficaciter admonere, et quibus potest mediis inducere, ut sacram Baptisma et fidem nostram Christianam suscipiant, et omnia ab istis retrahentia et eorum conversionem impudentia e medio tollere et c. Et quia inter omnia alia eorum conversionem impudentia illud cognoscitur esse maximum, ut tradunt plures ex doctoribus nostris catholicis [qui utriusque lingue tam Hebreę quam Latinę periciam habuerunt, et libros Iudeorum exactissime reviderunt et taxarunt, Quod eorum Thalmudici et alii scriptores, pricipue hi qui post Christum natum scripserunt, in libris et scriptis suis plures errores sparsim seminarunt, quibus libros Moysi, prophetarum et psalmorum male et perverse interpretantur, plurimos sacre legis passus ad falsum intellectum retorquentes, etiam contra antiquissimos eorum Thalmudicos et scriptores, qui etiam ante Christum natum scripserunt, Iudaicam simplicitatem a fidei nostrę Christianę veritate abducentes, et cęcitatibus velamen ante eorum oculos ponentes Idcirco consulendum censuerunt doctores pretacti terreno principi, ut pre tactos libros ab omnibus Iudeis auferri pricipiat Et ne ipsis decetero in eorum perniciem et fidei nostrę Christianę contemptum utantur, vigilansime procurare dignetur. ¶ Ceterum quia timetur quod non solum pretacti libri, sed etiam eorum textus originales sint in certis passibus et pricipue ubi maxime faciunt pro fide nostra Christiana, corrupti et depravati, Non parum videretur pro republica Christiana expedire, quod illi per viros doctos et Hébraicę lingue periciam habentes reviderentur, taxarentur, et examinarentur, et si qui taliter corrupti reperirentur, similiter tollerentur. ¶ Tandem inter alia Iudeorum conversionem impudentia illud cognoscitur non esse minimum, Quod impune permittuntur usurariam exercere pravitatem, et ab artibus, operationibus et laboribus licitis prohibentur, vel saltem ad illas non permittantur, Maxime pro republica Romana et Christiana videretur expedire, et plurimorum Iudeorum conversionem promovere, Si ab usura tanquam a re licita prohibiti ad alias artes, operationes et labores saltem licitas admitterentur. ¶ Qua autem via ad predicta procedendum sit, An aliquis processus aut qualis instituendus veniat, credunt quod domini de facultate iuridica sint in isto consulendi et audiendi. ¶ Decanus itaque et doctores facultatis iuridicę hoc pacto ad predicta procedendum fore censuerunt, Quod, ex quo crimen heresis est mere ecclesiasticum, iudex laicus de eo cognoscere non potest. cap. Ut inquisitionis De hereticis Libro Sexto, sed potius inquisitor hereticę pravitatis cum episcopo, Clement. eod. tit., Tenetur tamen iudex laicus non solum senten-

tiam per prædictos latam fideliter exequi, sed etiam || in processu insti- ¶ij
 tuendo seu exercendo eisdem assistere. dict. cap. Ut inquisitionis, Prohibe-
 mus, Ideo consultum videtur quod in primis Cesarea maiestas mandet sub
 maximis penis, quod perfidi Iudei, attenta considerataque diffamia corun-
 dem, quod depravaverint non modo libros veteris testamenti, quibus per-
 missum est eis uti in Synagogis eorum, sed etiam novos libros, utpote Thal-
 mut et plerosque alios, composuerint, in quibus sinistre et perverse inter-
 pretantur legem Mosaycam, prophetas et psalterium, varias multiplicesque
 hereses in eisdem etiam contra legem suam disseminaverunt, ut tradunt
 10 doctores, maxime Innocentius, Ioannes Andree et Panormitanus in cap.
 De voto et voti redempzione, omnes libros suos quibuscumque titulis inscriptos
 exhibeant tradantque diocesano sub quo agunt, et inquisitori heretice pravitiatis
 Et requisitionem eorundem ad indagandum, cognoscendum an (ut
 est publica vox et fama) prædicti libri Iudeorum sint tales (ut prescribi-
 15 tur), Quod si trutina examineque utriusque lingue tam Latinę quam Hebreę
 peritorum virorum adhibitis, depravati heresisque labi commaculati reperti
 et cogniti fuerint, Ordinarius sibi adiuncto inquisitore heretice pravitiatis interponat
 vices suas, et cum huiusmodi libris agat quemadmodum cum libris
 hereticorum agi consuevit, et etiam quemadmodum olim cum eisdem vel eis
 20 similibus, ut Ioann. in Innoc. d. c. Quod super et Felinus in c. Canonum
 statuta De constitutionibus in .x. col. referunt, per summos pontifices vi-
 delicet Gregorium et Innocentium quartum actum est, Qui libros Iudeorum
 comburi fecerunt, punieruntque docentes et tenentes hereses in eisdem con-
 tentas, Quemadmodum etiam eleganter iurisconsultus in L. Ceterę Digestor.
 25 Famil. herisc. de libris improbatę lectionis forte magicis, et his similibus
 fore præcipit, Cum protinus eosdem boni et innocentis iudicis officio cor-
 rumpendos censuit. in his igitur omnibus et singulis etiam contra personas
 Iudeorum si in discussione cause oportunum videbitur, iura canonica ob
 favorem fidei nostrę simpliciter et de plano procedi posse docent cap. fin.
 30 De heretic. lib. VI. ¶ Præterea etiam dictis decano et doctoribus facul-
 tatis iuridice expedire videtur, ut sic negocio perfecto et absoluto omnes
 libri Iudeorum in quolibet decennio semel vel secundum quod visum fuerit
 reviderentur per diocesanum et inquisitorem heretice pravitiatis, adhibitis
 doctis viris in utraque lingua et Latina et Hebraica, ne maculam semel abs-
 35 tersam cum magno fidei Christianę incommmodo (ut antea factum est) re-
 dire contingat. ||

² i. e. cap. 18. in VI°. De haeret. V. 2. §. Prohibemus. ¹¹ c. de voti & vo. re-
 demp. 1. ²⁰ vt In. Io-|an. in d. c. qd sup & fel. in c. 1. ²⁸ disceptiōe (pro dis-
 cussione) 1.

Cij

C Hec sunt quę sentiunt, et consultant dicti decanus et doctores facultatis iuridicę in pręsenti materia (saniori iudicio salvo).

Serenissime ac invictissime princeps et domine gratosissime, humiliam subiectionem ac obedientiam cum gratissimo obsequendi affectu, Glo-⁵ riosissime imperator, Cęsareę tuę maiestatis mandato, quo iam pridem tibi responderi voluisti, Num rei publicę Christianę expediāt Iudeis libros au-
ferri, sicut iure tenebamur, ita volentes pro virili nostro saltem affectu obtem-
peravimus, Nec nobis iucundius, optatius, deligibiliusque accidere pos-
set quam et in hoc negocio, et aliis etiam longe gravioribus grata tibi pre-¹⁰
stare obsequia. Sententiam autem nostram in dicto negocio Iudaicorum li-
brorum serenitas tua quandoque et id quidem propediem (ut speramus) a
Reverendissimo in Christo patre et domino domino Urielie Archiepiscopo
Moguntino ac principe electore. et c. accipiet.

Congratulamur profecto in primis reipublicę Christianę quod hac no-¹⁵
stra tempestate talem principem nacta est, cui inter tot tantasque nedum
Romani imperii, sed et totius orbis fastidiosas occupationes curę est, ut
sincera religio Christiana et pacata sit et in portu naviget, magisque ac
magis crescat, adaugeatur, amplificeturque, ut non sit ambigendum si
pręsens negocium, ut ceptum est, optatum finem acceperit, Cęsarea tua
maiestas complurium perfidorum Iudeorum animas deo illi optimo maximo-
que expeditissime sit lucrifactura. Id quod eo maxime futurum spera-
mus, Quod cęsarea tua maiestas in ea re vigili, diligenti, solertissimoque
sollicitatore utitur utpote Ioanne Pfefferkorn, qui non solum dimissa secta
atque perfidia Iudaica fidem nostram amplexus est, sed etiam cum videt²⁵
olim fratres miserrime cęcutire, galea salutis accepta, accerrimus fidei no-
stre contra eosdem evasit propugnator, Cuius fides, constantia, atque in-
tegritas, et apud Agrippinenses, cum quibus conversatus est, et infinitos
alios satis superque perspecta habetur. Quo fit etiam quod ob tantum fidei
nostrę zelum atque ipsam iusticiam persecutiones multas a cęcīs Iudeis pa-³⁰
Cij titur. Qui Iudei invidia || ducti eundem mordere lacerareque moluntur.

Quas insidias et si serenissimam tuam Maiestatem parvifacere non dubite-
mus, Attamen rogamus humillime, quatenus eadem serenitas tua dictum
devotissimum servulum suum commendatum habere velit, atque sub alis
aquilę tueri, defensare, atque fovere dignetur, ubi veluti in Asylo contra³⁵
omnes rabidorum canum morsus atque latratus tutissimus consistet. Id quod
Romano ac Christianissimo principi non erit indignum, et fidei nostre Ca-
tholicę utilissimum: his perpetuo valeat Serenissima tua Maiestas atque no-
bis deditissimis tuis mancipiis ut volet pręcipiat, cui nos et quicquid no-

strum est humillime dedimus atque devovemus. Datę ex Moguntia pridie Calen: Novem. Anno virginie partus Millesimo quingentesimo decimo.

Serenissimę maiestatis tuę

Deditissimi Rector doctores totaque
universitas incliti studii Moguntini.

Consultatio venerabilis Academię utriusque facultatis Erphordensis contra perfidos Iudeorum libros, quam hic propter prolixitatem omisi, quę quidem consultatio cum consiliis prædictarum universitatum conformis est, quemadmodum inferius in consultatione reverendissimi luce clariorius videbitur. **C** Heidelbergenses vero consultarunt aliarum universitatum doctores simul esse convocandos, ut ad ecclesię honorem et christifidelium salutem omnia contra Iudeos salubriter tractari possint. Et hec est summa consultationis illorum. quam quidem consultationem de verbo ad verbum et ex integro hic inserere omisimus eo quod in libro nostro Theutonico integrum collocavimus. etc.

Consultatio venerandi ac benedicti Iacobi Hochstraten hereticę pravitatis magistri contra immundos
libros Iudeorum.

Obsequia et devota salutatione præmissa Reverende in Christo pater ac domine gratiosissime. imperiali iussioni et desiderio gratie vestre cum debita reverentia satisfacere cu||piens, pro ut inquisitori hereticę pravitatis **C**uij^b a iure præscriptum est, consului maiores in divina lege pariter et humana lege viros præcellentissimos. cum ergo mea exilitas in eandem cum eis concurredit sententiam, satisfacere mihi visum fuit ad respondendum gratiissimę vestre paternitati, si me referam ad sententiam dominorum doctorum de nostra præclarissima universitate Coloniensi. Supervacuum enim duxi vestram gratiosissimam dominationem aliunde satis multipliciter occupatam nimis attendiare prolixioribus ineptiis. hoc unum tamen ex vestra reverendissima dominatione humiliiter exoptans, ut et me inter suos humiles oratores et servulos annumeratum habere dignetur, et huic pauperculo præsentium latori Ioanni Pefferkorn paternali affectu assistere velit, tanquam viro probato et fidei Christianę præ ceteris ex Iudaismo conversis fervido zelatori, cui post suam in Christo regenerationem laus est et approbatio per totam ecclesiam sanctam Coloniensem. In his quamoptime valeat vestra dominatio per multa secula felix. Ex Colonia die nona Octo. Anno incarnationis. **M.CCCCC.X.**

Vestrę reverendissimę paternitatis et gratiosissimę dominationis

Humilis orator et servulus frater Iacobus

Hochstraten ordinis prædicotorum Regens studii

Et hereticę pravitatis inquisitor. et c.

Frater Iacobus Hochstraten.

Obsequia et devota salutatione humiliter premissa Serenissime imperator. negocio in causa Iudeorum per vestram Maiestatem parvitatē meę imposito debita cum reverentia satisfacere cupiens, communicato prius (ut par est) cum divine et humanę legis doctoribus, sentimentum meum quantum epistolaris brevitas patitur compendiose absolvam. Certum est libros Thalmudicos quā plurimi sunt, nedum errores et falsitates, immo blasphemias et contra Christum et contra propriam legem continere, si doctoribus ecclesiasticis linguam Hebraicam callentibus credamus. Et hoc quidem ita esse tali dī dici experimento. Rabbinus quidam librorum Thalmudicorum zelator, unum ex his mihi obtulit volumen, quod non minoris auctoritatis apud Iudeos quam 10 libros Moysi esse asseruit. Hunc librum examinari faciens plurima deli- (C4) ramenta et blasphemias in eodem || deprehendi, ex quibus certos articulos vestre celsitudini inspiciendos his allegatos transmitto. Huiusmodi in uno libro qui apud eos equalis auctoritatis estimatur cum sacra scriptura, ut habentur blasphemi et impii errores, quid aliud de residuis presumendum, 15 quam quod maximas hereses et blasphemias contineant non solum contra fidem Christianam, verum et contra legem propriam, propter quę certe moti Gregorius et Innocentius summi pontifices quoddam volumen quod vocatur Thalmud mandaverunt comburi, ut testis est nobis Ioannes Andreę in novo post Innocentium Capitulo 'Quod super his' De voto et voti redempt. 20 super verbo 'defensionem'. His ergo attentis expediens, deificum, et imperiali maiestate dignum, saluti quoque Iudeorum est pernecessarium, ut dimissis eorum usui dumtaxat libris veteris legis, omnes alii libri ab eis recipiantur, sub ea tamen publica protestatione, quod facta diligentia examinatione illi libri eis relinquuntur, quorum usus praeter vero intellectu ve- 25 teris legis est eis salubris, Reliqui vero qui nullam eis pariunt utilitatem vel edificationem nisi ad Iehennam penitus comburantur. Et quidem in hoc nulla sit eis iniuria. Nam tales libros esse corrumpendos iure antiquo sanxitum est: Scribitur enim in L. Ceterę Dig. Famil. hercisc. quod libri improbae lectionis ad iudicium non veniant, neque iudex de eis di- 30 videndis se debet interponere, sed omnes protinus sunt corrumpendi. Non igitur aliqua in hoc metuenda est iniusticia. quin potius impium et irreli- giosum est, eis usum talium librorum permittere, per quos ipsi irridores Christi filios suos blasphemare docerent. foret preterea imperiali celsitu- dini opus dignissimum, si in prefata librorum examinatione per eos qui 35 Iudaicam intelligunt scripturam extraherentur inibi contenti articuli erro- nei, impii et blasphemi contra propriam legem, et institueretur contra Iudeos solemnis inquisitio, et super articulis extractis mature examinarentur. Et quidem si tunc articulos illos recognoscant erroneos, etiam et tunc con- sequenter fateri habent libros tales eis esse periculosos et merito combu- 40

rendos, Si autem articulos tales defenderint et obstinati in eis perseveraverint, certe tunc poterit Cœsarea Maiestas, quam unice super se coram Pilato stantes regiam habere potestatem professi sunt, tanquam hereticos sacrilegos in divina || et propria eorum lege condigna animadversione punire. ¶ Hęc sunt Serenissime Cœsar, quę meę exilitati occurrerunt respondenda vestre celsitudini, quam pro fidei catholicę reverentia, et pro suo proprio honore, exoratam velim, ut istud pium negocium, quod inter Romanos imperatores sanctissimo consilio vestra celsitudo primitus tentavit, etiam strenue perficiat. Et quidem si dissimulare non velimus, non modica ad prosequendum ceptum negocium vestre Maiestati incumbit necessitas. Si enim concedatur Iudeis eos retinere libros qui imperiali iussione eis fuerint abluti, non parum roborantur ipsi in sua perfidia, insultabunt Christianis, obiciantque eis, nisi libri eorum veri essent et sancti, non eis fuissent imperiali decreto restituti. Vacillabunt Christiani simplices talia audientes, habebuntque viros ecclesiasticos suspectos velut mendose volumen Thalmudicum incusantes. Et sic Synagoga Sathanę tandem stabit in honore, ecclesia vero Christi sanguine fundata vacillabit in confusione. Valeat et in eternum gaudeat Cœsarea maiestas, quam deus optimus maximusque suę ecclesię conservare dignetur per milia tempora felicem. Datum Colonię nono Octobris. Anno Millesimo quingentesimo decimo.

Vestre celsitudinis

¶ Humilis orator et servulus frater Iacobus Hochstraten ordinis prædicatorum et hereticę pravitatis inquisitor. et c.

¶ Frater Ia. Hochstra. qui supra.

25 Consultatio domini Victoris de Karben, olim Iudei nunc vero Christi sacerdotis, qui cum universitate Coloniensi conclusit, hic propter prolixitatem omissa.

Consultatio Ioannis Reuchlin, quam scripsit pro Iudeis et contra nos Christianos illorum libros defendendo, hoc loco propter prolixitatem inutilium ac pessimorum verborum omissa. Et si quis Philocapnion sive Reuchlinista nos interroget 'Quare non posuisti hoc loco consultationem Ioannis Reuchlin de verbo ad verbum sicuti aliarum universitatum. et c.? Respondeo Ea non esse a me promulganda, || quę in scandalum ecclesię pro Iudeis conscripta sunt, immo etiam quę ab inclytissima cœsarea maiestate (pro ut in serius in mandatis luce clarius patebit) arrestata, contempta, ac tandem ab omni usu præcisa et in nihilum redigenda, quę inquam a diversis universitatibus condemnata, ab episcopis aliquot prohibita, a tribus insuper aliis doctissimis viris (qui infra nominantur) reiecta, ac nunc demum in urbe Romana coram sanctissimo super manifestissima heresi pessimisque erroribus sunt accusata. et c. Illa enim impugnare non est modo nostri

officii, sed theologorum, et in primis sedis apostolice, que a corpore vivo putrida proculdubio resecabit.

Postquam prénominate consultationes (ut ad historię continuationem revertamur) unaquęque seorsum ad gratiosissimum dominum episcopum Moguntinum venerant, misit Coloniam, ubi habito, significans mihi quod ego deberem me ad suam gratiam conserre, volens me cum consultationibus illis ad Cęsaream maiestatem mittere. et quanquam mihi illo tempore omnino hoc esset inconveniens, cum uxorem et liberos meos educare atque alere conveniret, Etiam cum essem propter Iudeos in continua cura mei corporis et vite, tamen in honorem omnipotentis dei et laudem virginis Marię et ad communem utilitatem Christianę fidei dereliqui uxorem cum liberis, nec timens quid mihi a Iudeis fieri possit. veni igitur ad Episcopum Moguntinum, qui tunc temporis erat Moguncię in castro angeli, in omnibus bene animatus, et significans mihi quomodo universitates ac hereticę pravitatis magister per inspirationem sancti spiritus ita uniformiter conclusissent, ac si in uno fuissent cubiculo. Postea interrogavi, an etiam doctor Ioannes Reuchlin misisset suam consultationem. Tunc respondit, ‘Pepericorne, habeas bonum animum, eius consultatione optime carere possumus, quoniam ex eius consiliis nihil aliud consideramus quam quod habuerit Iudaicum nequam post aures suas sedentem’. Tunc dixi, ‘Si fides Christiana est vera, Reuchlin nullam perfidiam mihi facturus est’. tunc sua gratia ioco dedit mihi alapam et consolabatur me, quod ego in fide Christiana pusillanimis esse non deberem, eo quod ipsa vera esset. Adiecit quoque quod ego scripta Ioannis Reuchlin non deberem curare, invenirentur tam bene nebulones et homines nequam docti || et indocti inter Christianos, sicut olim in veteri testamento inventi sunt. Quibus dictis petui scire, quidnam ille homo consuluisse. dixit optimus ille princeps: ‘Pepericorne, Reuchlin non est tui oblitus. vade ad Cancellariam et iube ut dent tibi ipsius consultationem, invenies fidem non satis magnam’: Ivi itaque ad Cancellariam et inveni consultationem ipsius in scannis iacentem, quam scribarum pueri sepius legerant pro ridiculo habentes. Legi igitur illam de folio ad folium, et inveni in ea quod neque Turcus aut Sarracenus cogitasset, taceo quod fecisset. nam quemadmodum Iudas Salvatorem nostrum tradiderat ac vendiderat, ita me Iudeorum causa apud Romanum imperatorem et archiepiscopum Moguntinum prodiderat, propter quam etiam causam ipse iam a doctoribus sacrę scripturę impugnatur. ¶ Item consultation illa etiam tunc temporis a doctore Hermanno Heß, et magistro Rucker utriusque iuris doctore Moguntino exscripta est Etiam a doctore Bartholomeo concionatore in summo Moguntię, Etiam a venerabili domino magistro Georgio Licenciato, tunc temporis Canonico in ecclesia divę virginis in Moguncia nunc autem plebano in Nurmarck, et omnes qui eam

legebant aut legere audiverunt, dicebant aperte, quando Reuchlin hanc consultationem scripsit, tunc pinguis Iudeus sedit in libro ipsius. Post hęc concessi ad episcopum dicens, ‘non existimabam quod tanta perfidia inter Christianos esset. sed quales Urię David litteras dedit, tales et ipse pro nobis sicuti invenio in scriptis eius’. Tunc dixit mihi, imperatoria procul dubio maiestas sciret quam optime cognoscere probum ab improbo, et quando Cęsarea maiestas consultationem illam in propria persona videre non haberet tempus, ipse non dubitaret, quin Cęsarea maiestas esset ordinatura doctos et expertos ad examinandum hoc negocium. Et sic misit me cum consiliis et scriptis suis ad imperatoriam maiestatem, prout nunc sequitur.

Serenissime ac invicissime princeps et domine gratiosissime, meam humilimam subiectionem ac obedientiam offero cum gratissimo obsequendi officio. Gloriosissime imperator, sicuti mihi nuper per commissionem quādam commendasti, quod universitatibus Coloniensi, Moguntinensi, Erphordensi et Heidelbergensi, prēterea Iacobo Hochstraten sacre theologie professori, ac hereticę pravitatis magistro, doctori Ioanni Reuchlin, et quibusdam aliis Hebraicę litteraturę peritis, tuę celsitudinis causam indicare et commendare, ut causam hanc diligenter examinarent et consultarent, quomodo negocium hoc sit inchoandum et presertim, an tales libri (quibus utuntur super libros decem præceptorum Mosaicorum, prophetarum et veteris testamenti) tollere laudabile sit et Christianę fidei utile, et hanc consultationem mihi mitterent, quam ego ulterius legere deberem, et una cum consilio meo apud Ioannem Pepericornum mitterem tuę serenitati secundum mandati tui commissionem: hoc ego tanquam obediens perfeci, et prēnotatus ministris universitatibus et viris tuę Cęsareę maiestatis propositis de Iudeorum libris proposui, petens super hoc consultationes esse habendas et mihi dein mittendas. Insuper ab universitate Coloniensi, Moguntinensi et Heidelbergensi et hereticę pravitatis inquisitore et doctore Ioanne Reuchlin consultationes cum opinionibus suis recepi, quas etiam legi. invenio igitur consilia universitatis Coloniensis, Moguntinensis et hereticę pravitatis inquisitoris esse conformia, que etiam summopere mihi placent, et negocium hoc satis laudabile iudico: Nempe quod omnes Iudeorum libros cuiuscunque nominis fuerint, ad tuas manus recipias, solenni protestatione, quemadmodum consilium universitatis Coloniensis indicat, et ut docte constantes que personę in utraque lingua tam Latina quam Hebręa ad hoc ordinentur, libros ac veteris testamenti textum quasi suorum doctorum libros examinare. Quia igitur textus veteris testamenti (quemadmodum consultatio Moguntina indicat) per suos Rabinos et doctores sunt corrupti et in opprobrium fidei Christianę aliter expositi, laborandum est quales libri eis sint dimittendi vel auferendi. Possunt etiam Iudei vocari et de hoc examinari.

¹ lege|gere 1. ³⁷ cōsultatio 1.

Sed si in suo errore et opinione perseverare velint, tunc decet Cœsaream maiestatem dare operam (si tales libri aliquo pacto utiles existimarentur) ut deponantur penes Christianos prælatos, quod si inutiles, ut tollantur et comburantur. Tantum est quod ex hoc negocio capere possum, nec imperiorię maiestati mentem meam celare, humiliiter rogans tuam Cœsaream maiestatem, ut Serenitas tua velit deliberare, et quo negocium hoc iam-dudum incepit perficiatur nec omittatur. in hoc factura est Cœsarea maiestas rem deo gratissimam, ac summum honorem consequutura apud Christianum populum. Datum die Martis post festum Simonis et Iude. Anno . et c. decimo.

10

*Tuę Cœsareę maiestatis
obediens et subditus
Uriel archiepiscopus Moguntinus,
ac elector imperii.*

||

Dij^b Postquam Cœsarea maiestas Reverendissimi in Christo patris ac domini archipresulis Moguntini literas et consilium audivit, erat sua serenitas optime inclinata audire reliquas consultationes, sed propter ingentia ac notabilia negotia Cœsarea maiestas legere vel audire in propria persona nequivit: tamen ut haberet rei veritatem, ordinavit ad hoc tres notabiles ac bene doctos viros, eis mandans et committens ut causam hanc bene examinarent et perpenderent, ac demum concluderent easque sue serenitati scriptis mitterent, quod sic actum est. Nam illi tres venerabiles domini, quorum primus fuit doctor Baldung Cœsareę maiestatis consiliarius, Secundus dominus Angelus utriusque iuris doctor in universitate Friburgensi, Tertius autem devotus pater dominus Gregorius prior in Carthusia prope Friburgum, qui Margaritam philosophicam composuit, ad hoc sunt ordinati, cui Cœsarea maiestas præter ceteros maxime confidebat. hi doctores inspexerunt et examinaverunt ad amussim omnes consultationes, et archiepiscopo atque ipsis universitatibus et hereticę pravitatis inquisitori penitus adhæserunt, ut hic in sequentibus patet.

30

Serenissime invictissime imperator, illustrissime princeps ac clementissime domine. In negocio libros Iudeorum tangente, Utrum libros quibus nostris utuntur temporibus, exceptis libris Moysi, prophetarum ac veteris testamenti, ab eis tollere sit deificum, laudabile, ac fidei nostrę sacré proficuum, Insuper quibus viis ac mediis in negocio hoc procedendum sit, ut ad salutarem finem perveniatur: Ex commissione imperiorię maiestatis vestrę nos uti veri obediens ac subditi eiusdem imperii maiestatis vestrę, singulari diligentia, studio ruminavimus atque pensiculavimus negocium hoc, consideravimus præterea consilia Reverendissimi in Christo patris ac domini domini Urielis Archiepiscopi Moguntinensis. et c. similiter universitatum Coloniensis ac Moguntinensis. et c. necnon aliorum doctorum ac peritorum

consilia et scripta ad negocium hoc conducentia diligenter conspeximus,
Atque ex omnibus his quid nobis videatur breviter annotavimus, saniori ||
consilio ac finali decisione vestre imperatorie Maiestatis in omnibus sem- ^{Diij}
per salvis.

C In primis. Cum inter multiplices libros quibus Iudei utuntur, repe-
riuntur .XXIII. libri quos essim narbo vocant, in quibus continentur
libri quinque Moysi ac libri prophetarum et veteris testamenti, qui omnes
in nostra biblia continentur et habentur, et tanquam veri sancti boni ab
ecclesia catholica sunt recepti, et ab ecclesiasticis doctoribus explanati, Ta-
les cum breviario ab ipsis extracto, quem Iudei haftores vocant, quo in
Synagogis suis utuntur tempore festivitatum suarum, possunt eis utiliter
et sine omni periculo dimitti.

C Omnes autem alii et singulariter liber qui dicitur Thalmut cum
omnibus suis appendiciis et extractis sive sit in orationibus aut alio quovis
modo Similiter et alię eorum glosę super predictos viginti quattuor libros,
videlicet Moysi prophetarum et c. presertim post destructionem templi ab eo-
rum Rabinis conscripti, Signantur duo libri quos nominant in zam et tolduth
Iesu hanozri, quum predicti contineant plures diversosque errores ac he-
reses contra legem naturę ac Moysi, Necnon blasphemias ac impietas
atque contumelias contra Ihesum christum deum ac redemptorem nostrum,
et suam dignissimam matrem semper virginem Mariam, in derisionem scan-
dalum ac vilipendium sacratissimę fidei nostrę christianę tendentes, nihi-
lominus ac operantes ad seductionem Iudeorum, confirmantes eos in per-
fidia, excēptione ac errore suo, Avertentes quoque eos ne ad sacratis-
simam fidem Christianam convertantur, propter quę et antiquitus a summis
pontificibus et aliis ecclesiasticis doctoribus Hebraici sermonis peritis, Sacré
etiam theologie ac utriusque iuris professoribus condemnati et abiecti fuere.

C Tales omnes possunt, immo debent ex vestre Césareę Maiestatis
commissione a Iudeis tolli, quemadmodum consilia prénominata Reveren-
dissimi domini Archiepiscopi Moguntinensis ac universitatum Coloniensis,
Moguntinensis .et c. concorditer persuadent, iudicantium opus tale esse di-
gnum vestra Césarea maiestate, deificum, laudabile, sacré fidei nostre,
ipsis quoque Iudeis utile. ||

C Quibus autem viis ac mediis negocium hoc incipiendum, prosequen- ^{Diij^b}
dum ac finiendum sit, videtur nobis (salvo semper in omnibus vestre Cé-
sareę maiestatis saniore consilio) quum libri tales non in uno determinato
loco, sed per totum Romanum sacrum imperium sparsim in diversis locis
habeantur, in quibus Iudei hinc inde habitant, quod ex vestre Césareę
maiestatis mandato et commissione omnes et singuli archiepiscopi totius im-
perii per se et suos suffraganeos in suis diocesibus, auxilio et assistentia

¹⁷ Signantur 1. scriptum fuerit signanter.

brachii secularis officialium, scilicet consulum etc. a Iudeis predictos libros supra specificatos, videlicet Thalmut recipient ac tollant et sub certa ponant custodia. Et ut vestra imperatoria maiestas melius faciliusque possit certificari de libris receptis a Iudeis ac ipsis dimissis, quot scilicet qui et quales sint, ad preçavendum etiam dolum et fraudem, consulimus 5 ut omnes libri tam recepti quam dimissi per notarium publicum cum suis propriis nominibus distincti in duobus registris eiusdem tenoris conscribantur, quorum unum maneat cum libris receptis in loco, ubi libri recepti sunt, alterum vestre Cesareq; maiestati mittatur, et ita fiat in omnibus et singulis locis ubi Iudei habitant.

10

C Quum autem libri recipiendi plures sint, et non de facili possunt discerni boni a malis, si qui tamen tollerabiles inter tales reperiri possent, ad preçavendas etiam querelas Iudeorum, videtur nobis quod post receptionem hac descriptione librorum, ut premittitur, vestra Cesarea maiestas committat aliquibus viris peritis in Hebraica ac Latina lingua, honestis ac 15 deum timentibus, qui receptos repositosque libros diligenter lustrando revideant, et si invenirent aliquos in philosophia, in medicinis et in septem artibus liberalibus ac similibus, immunes tamen a predictis Talmudicis blasphemias, impietas, erroribus et heresibus, tales possunt ex ipsis Iudeis ex commissione vestre Cesareq; maiestatis restitui, quos Iudei habere 20 possent cum viginti quatuor libris eis a principio dimissis.

C De residuis vero libris damnandis consulimus elegi aliquos in pergameno scriptura ac charactere meliore, ut distribuantur in librariis Christianorum, ibique ligari catenis ferreis, ne subtrahantur, ut sint in usum Christianorum studiosorum et in perpetuum testimonium contra Iudeos. 25 cum etiam his convinci possunt de blasphemias, impietas, erroribus et heresibus, propter que eis iuste sublati sint. ||

(D4) **C** Residuos autem omnes vindex errorum et impietatum vorax flamma consumat, quemadmodum Reverendissimi consilia domini Archiepiscopi Moguntinensis et universitatum supra specificatarum persuadent.

30

Hoc est, generose domine Cesar semper Auguste, consilium nostrum super hoc negocio a Cesarea vestra Maiestate nobis commisso, conforme consiliis Reverendissimi domini archiepiscopi Moguntinensis ac sepe nominatarum universitatum. Quod dignetur eadem Cesarea maiestas vestra clementissime omnino suspicere atque tanquam imperator ac Christianitatis 35 supremum caput: **C** Conservator protector verus dominus atque advocatus, presens negocium salubri inicio ceptum, convenientibus mediis ad optatum deducere finem, Nec ullis persuasionibus imperfectum relinquere, quum eius intercessio post tam gloriosum principium cederet in perpetuam infamiam, vilipendium, ac derisum, derogationemque non tantum vestre in- 40

⁴ quot] q; 1. ¹⁸ p̄dictt; almudicis 1. ¹⁹ ex (non et) 1. ²⁰ vestra Ce. ma. 1.

²³ distribuantur 1.

victissime Cœsareç maiestati, Sed et totius sacrę fidei Christianę apud le-
vem, vanum ac contemptibilem Iudeorum populum, haud dubium confor-
taret huiusmodi intercessio in sua obstinata cœcitate Eius autem perse-
quutio sine omni hœsitatione omnipotenti deo gratissima cumulabit eidem
5 vestre Cœsareç maiestati eternum et incommutabile prémium in eternitate
Promerebitque eidem victoriam contra inimicos suos in tempore, bonamque
famam in perpetuum apud homines.

Hieronymus de leonibus dictus balduinck sacrę theo-
logię „professor artium et medicinarum doctor Cœsa-
ris consiliarius ac apostolicus prothonotarius manu
propria scripsit.

Angelus .u. iuris doctor Almę universitatis Fribur-
gensis ordinarius lector manu propria scripsit.

Pater Gregorius prior domus Carthusiensis prope
Friburgensem civitatem manu propria scripsit. ||

¶ Ab istis predictis tribus consultatio Reuchlin non solum est reiecta (¶^{ab})
ac inutilis reputata, Verum eam de articulo ad articulum transposuerunt
et eam digitis scandalosam indicarunt. Et in huius testimonium: habetur
in articulis Ioannem Reuchlin ea quę annis exactis cuidam nobili de Iudeis
20 conquestus sit, scripsisse atramento nigro, Illa autem quę nunc pro Iudeis
consultaverit, scripsisse atramento rubeo.

¶ Nota lector

¶ Unam falsitatem et sinistram Reuchlinistarum persuasionem, qua
proh dolor multi boni Christiani misere decepli sunt. Ipse enim Ioannes
25 Reuchlin non erubuit dicere, quod Colonienses non intellexissent speculum
suum oculare Theutonicum et propterea ipsorum iudicium esse nullum.
Nunc aperite oculos mentis vestre, o vos Christiani, et intueamini veritatem
in Christo Ihesu, qui nos redemit sanguine suo precioso. posito casu quod
Colonienses non intellexissent Theutonicum ipsius superioristicum, id quod
30 tamen in se falsissimum est, tres tamen illi dignissimi et doctissimi viri
atque in diversis facultatibus periti Theutonicum illud optime intellexerunt,
qui non in Brabantia sive Hollandia aut in Westphalia seu Francia nati,
sed in locis Suevię vicinis et ita ipsius conterranei, et summa ipsi amicitia
iuncti. Nam requisiti per Cœsariam maiestatem, veritatem suppressare non
35 voluerunt. Hęc sunt verissima et totius negotiū res gestę. in cancellaria
Cœsareç Maiestatis continentur. Quare sub periculo vitę et morte publica
semper ero paratus ista probare. ¶ Item quod tres illi viri doctissimi et
veri superioristę atque ipsius amici fecerunt, hoc factum fuit priusquam
Ioannes Reuchlin suum speculum oculare Theutonicum imprimi fecit et ante-
40 quam universitates se interponerent. Et propterea scripsit in speculo suo ocu-

lari articulo .XXII. suarum declarationum contra illum Carthusiensem unum ex tribus illis prénominatis. et sic nec illi nec aliis per impudentissimas suas invectivas pepercit, qui suos errores ferre non potuerunt et sola veritate impugnarunt. Futilis igitur obiectio, quod nos, quibus indies mandata imperatoris mittuntur, ipsius Theutonicum intelligere non potuisse-⁵mus etc. Sed nunc ad continuationem facti quod tribus illis per Césaream maiestatem commissum fuit revertamur.

C Negocium illud quod per tres illos celeberrimos viros factum fuerat, cum aliis consultationibus Césarea maiestas in bona custodia servare fecit ac sua serenitas Moguntino Archiepiscopo respondit et per litteras scripsit ¹⁰ quas quidem attuli Reverentię ipsius.

Maximilianus dei gratia. et c. Reverende princeps, nepos et elector: tuę charitatis consultationem sive scripta ac consilia aliquarum universitatum in causa Iudeorum et libros tangentia nobis per Ioannem Pepericornum allata bene intelleximus: et tuę Reverentię negocium nobis totum ¹⁵ bene placuit, et similiter aliorum quorundam pręter universitatum consultationes nobis placuerunt. Et ita per totum ut bonus atque laudabilis processus fiat, quia res in se arduissima est, volumus et aliis sacri Romani imperii statibus rursus de hac causa tractare et finaliter concludere. Datum in Friburg decimo tertio Ianuarii. Anno. et c. ²⁰

C Ex istis et aliis patet quam zelosissime serenissimus noster Imperator et quam strenue in hoc sacratissimo negocio sese exhibuerit, rem arduissimam esse dicens et toto imperio dignam. Quapropter contempnendi sunt, maxime Christiani, qui nescio quo spiritu maligno, illud nullum putant. Sed nunc ad continuationem historię revertar. ²⁵

C Lectis his litteris nunciavi gratiosissimo domino meo Archiepiscopo, quomodo Césarea maiestas ad negocium hoc examinandum tres doctissimos viros ordinasset, et ipsi per inspirationem sancti spiritus cum universitatibus prénominatis et heretice pravitatis inquisitore conclusissent, et quomodo consultationem Ioannis Reuchlin non solum contempsissent, Verum etiam ³⁰ de articulo ad articulum in scriptis indicassent, quapropter ipsa esset spernenda. Tunc dixit 'Pepericorne, omnia hęc bene perpendimus, et pręsertim consultationem Ioannis Reuchlin, et omnes qui hanc legunt et audiunt, non aliter dicere possunt quod immundo spiritu sit maculata'. Adiecit || etiam quomodo in hoc negocio ulterius procedi non possit, ³⁵ sed expectandum esse usque ad proximum diem conventus principum. tunc velit Césaream maiestatem et reliquos principes adhortari ut res ista bonum sortiretur finem. Sed tunc temporis nullus fuit conventus principum, quapropter res illa fuit protracta. Quam ob causam Iudei non solum se roboraverunt et contra nos Christianos se opposuerunt, sed etiam ad ⁴⁰ me dicebant 'Reuchlin novit te expedire et tibi resistere: hunc ad defen-

dendum nos et libros nostros contra te excitare volumus' et multis aliis sermonibus illicitis in nostrę fidei dedecus et vituperium mihi restituerunt. Tunc quesi⁹ ex Iudeis: 'quis patefecit vobis consultationem Ioannis Reuchlin, aut unde scitis vos quod pro vobis et contra me consultaverit?' Tunc fecerunt tanquam illi, quorum os ex cordis superabundantia loquitur nec tacere potuerunt, et notificarunt mihi quomodo cum Ioanne Reuchlin essent in magna familiaritate et optime scirent de hoc negocio. Tunc intra me cogitabam, 'nunc tenebit diabolus candelam', ac illius proverbii Germanici recordabar 'doctrina facit perversos': præterea mente mea volv⁹bam 'estne Ioannes Reuchlin tantę audacię, quod Romano Imperatori apertissima mendacia et pessimos errores audeat mittere, multo magis aliis principibus?' Et omnia quę audiveram a Iudeis, rettuli quibusdam honestis Christianis Moguntię. quid nam ulterius agere deberem? Tunc consultum est mihi, quicquid coram Imperatoria maiestate Iohannes 15 Reuchlin falso imposuisset, illud deberem diluere et me in hoc scriptis publicis excusare: et sic composui ac edidi Speculum manuale contra pravitatem Iudeorum Insuperque aliquos inutiles articulos ex consultatione Reuchlina excerpti. et hęc omnia ad defendendum honorem meum in manuali speculo in scriptis publicavi, verum de consultatione Ioannis 20 Reuchlin nullam faciens mentionem. quod quidem speculum manuale misi Iohanni Reuchlin et obtuli si facta esset ei a me iniuria, paratus fuisset sicuti adhuc sum ante Cesaream maiestatem vel universitates aut hereticę pravitatis inquisitorem in omnibus locis respondere omniaque probare usque ad ignem.

¶ Et illo eodem tempore sui nundinis Franckfordiensibus. tunc iterum misit gratiosissimus dominus meus Moguntinus ad me || ut quampri- 25 Ejum venirem ad se, et proposuit quomodo universitas Erphordensis etiam misisset sibi suam consultationem reliquis conformem, quam quidem consultationem Erphordenses propter publicas seditiones et intestina bella citius mittere non potuissent, quemadmodum reliquę universitates. Et sic misit me ad 30 Cesaream maiestatem cum consultatione illa et litteris suis hoc pacto sonantibus.

Serenissime Illustrissime Cesar, gratiosissime domine, meam subiectiō-
nen ac obedientiam vobis offero Quemadmodum vestra Cesarea maiestas
tempore exacto petūt per mandatum, ut honesti et benedicti doctores et
35 magistri universitatis Erphordensis mitterent consultationem suam, quomodo
in hoc negocio (quod Iudeorum libros tangit) agendum esset, Sic miserunt
mihi eam in scriptis, quam quidem ulterius vestre serenissimę maiestati
transmitto. Et cum tot universitates in hoc negocio sunt consultę et he
omnes unius mentis sunt, ac negocium hoc tam late extenderunt Sic pē-
40 timus ut vestra Cesarea maiestas velit causam hanc ita tractare ut (quemadmodum
incepta est) ad bonum perducatur finem: in hoc vestra Cesarea
maiestas receptura est a summo deo mercedem et apud Christianum popu-

lum magnum honorem ac laudem: Hoc suscipiat a me vestra Cesarea maiestas in bonam partem. Datum in Moguntia Feria tertia post diem Paschalem Anno XI.

Obediens Uriel Archiepiscopus Moguntinus et elector princeps.

5

Postquam predictas litteras Cesareę maiestati presentavi: tunc dicebatur mihi quomodo Ioannes Reuchlin esset in curia Imperatoris magnis factionibus et contra me graviter esset conquestus, sperans me puniendum in corpore et vita, propterea quod suam iniusticiam in manuali speculo veritate publice correxissem. Cumque volebam egredi Cesaris pallacium, presto 10 erant venerandi ac benedicti domini, doctor Zobel bone memorię, prepōsus tunc temporis in Nurmarck, et doctor Peudinger Augustensis adorientes me verbis severis quemadmodum eis Iohannes Reuchlin inspiraverat. Tunc ¶ ^{¶b} viriliter eis respondi, dicens quod nos duos secundum morem iuris suscipere ac penitus audire vellent, Et hoc factum iniustum corrigerem secundum 15 suum meritum. et sic exivi pallacium. postea misit prepōsus famulum suum ad me, invitans me ad cenam. ubi cena peracta, incepit prepōsus, sicut prudens et apprime doctus vir, mecum loqui de quibusdam articulis, propter quos Ioannes Reuchlin de me esset conquestus, ut alteram etiam partem quantotius audiret. Tunc ego ipsius honorificentię totum hoc negotium 20 unum cum reliquo adeo clare exposui, ut digitis suis tangere posset. Deinde dixit prepōsus ad me, merito Ioannes Reuchlin daret mille ducatos, ut commode et honore suo salvo exoneratus hoc negocio foret. Iniciebat mihi prepterea bonam spem, quamvis Reuchlin magnis factionibus stipatus esset . in curia imperatoris, tamen nihil contra me aut perficere deberet aut con- 25 sequi: Illo igitur eodem vespere conferebat se prepōsus ad imperatorem, ubi quid cum sua maiestate tractaverit penitus ignoro: Sed tertio deinde die eram ex mandato Cesaris a consiliariis suis vocatus et proposuerunt mihi gravissimam querelam Ioannis Reuchlin, qui non erat presens, ut responderem ad hanc: ex qua ratione hoc fecisset. Respondi ego, unius 30 viri sermo est medius, altera quoque pars audienda est. petui quoque ut apud me vocaretur Ioannes Reuchlin ad audiendum scripta (ut ita dicam) contra scripta, os contra os. Adieci quoque ut quicquid essem locutus aut scripsisset, illud velim coram excellentissimis consiliariis scriptis et iure probare. Et ad legittimam responsionem meam iusserunt me consiliarii 35 recedere. deinde vero quid inter se tractaverint ignoro. Sed Cesareę maiestatis Cancellarius dominus ipse Serenteiner attulit mihi a curię consiliariis responsionem, quomodo Cesarea maiestas velit negotium illud committere Episcopo Augustensi, et ego deberem letus abire domum in bona pace, nec interea temporis contrastari aut quid mali metuere. Nunc autem 40 postquam Reuchlin intellexit, quod astucia et practica sua ad opprimen-

dum me apud Cesaream maiestatem ac consiliarios eius habere locum non posset, et consultatio etiam sua apud multos litteratos viros reiecta atque contempta foret, Tunc Reuchlin diabolica et obstinata superbia motus || ad [¶]Eiiij defendendum errorem suum, effinxit in consultationem suam Germanicam ⁵ Latinam interpretationem, quæ tantum sonat sive ad rem facit, quemadmodum ille qui se tempore hiberno antiquis caligis legit aut veteres calceos antiquo reficit corio. Huiusmodi igitur glosam cum consultatione et præterea probosa quedam verba contra me expressa in unum volumen redegit, imponens huic libro nomen oculi specularis, quod impressum divulgari ¹⁰ fecit, mittens ad nundinas Franckfordienses, ut ibidem publice venderentur. Nunc autem quia Iudei eodem tempore erant Franckfordie ex omnibus regionibus, et audiverunt quod talis liber in favorem illorum conscriptus venderetur, cucurrerunt ipsi quasi famelici canes, ementes libros illos, in magna et innumera copia, Latina autem glossemata prænominata abiecerunt de consultatione Germanica et suppresserunt, eo quod separabilia essent ab eadem et ita solam consultationem, quæ erat pro eis et contra nos, retinuerunt, ad disputandum cum pusillis aut rudibus Christianis, ut eos seducere possent in suam fidem sive rectius perfidiam, quod quidem proculdubio factum est. ¶ Nunc igitur animadvertere, factum est in uno ²⁰ sabbatho, quod Iudei in quadam magna aula gaudium ingens et conventum habuerunt. Deinde autem, quemadmodum ego certior factus sum, instruxerunt Iudei duas imagines seu figuræ, quarum una esset Ioannes Reuchlin in angelica forma instar prophetæ, Altera vero figura Pepericornus in forma diabolica. has figuræ contra se, hoc est e regione, ad ²⁵ intervallum aliquod collocarunt. unusquisque igitur Iudeus habuit in manu sua librum Ioannis Reuchlin, erectis brachiis circum illas imagines ducentes choreas exilientes in altum, quemadmodum in Egypto circum conflatilem vitulum saltarunt, Inter chorisandum autem ante imaginem Ioannis Reuchlin flexerunt genua sua, magnum ei impendentes honorem: me autem tanquam diabolum percusserunt et cultris petierunt. deinde quodam die solis adducti sunt in vicum Iudeorum hi libri Ioannis Reuchlin venalesque propositi. quapropter mirabantur Christiani, eo quod inauditum esset libros Christianorum solere vendi Iudeis: Hoc postremo dictum est Archiepiscopo Moguntino, qui cum audisset, consultationem ipsius esse, a ³⁰ se et ab aliis reiectam, misit ad || plebanum Franckfordiensium sacræ theologie professorem, ut diligenter animadverteret de libris illis. Ideo pastor ipse vix legerat duas quaterniones et continuo exclamavit alta voce ‘ad patibulum, ad patibulum cum libro hoc’. Quapropter prohibuit per multum ducentorum aureorum, ne aliquis venderet hos libros. Quo facto ³⁵ misit evestigio eundem libellum ad universitatem Coloniensem. et c.

⁹ Immo Ocularis speculi. ³⁵ Petrum Meyer.

Nota Primo.

¶ O tu Christiane, qui ista legis, aperi obsecro mentis tue oculos et noli immoderato favore excēcari, Cum Ioannes Reuchlin prius misisset consultationem suam sive speculum suum oculare ad archipr̄esulem Moguntinum et deinde ad imperatorem, nullas adiecit declarationes, nulla⁵ glossemata, nullas excusationes, quibus heretica sua scripta verteret in melius, Postea vero dum esset et ab archiepiscopo Moguntino et a tribus illis clarissimis viris (de quibus supradictum est) aliisque quam plurimis cum sua consultatione reiectus, videretque nequitiam suam multis legitime patefactam, et se in periculo infamię apud plerosque constitutum, suam¹⁰ imprimi fecit consultationem, quam Speculum oculare nominavit, et quasdam Latinas declarationes illi adiecit, separabiles tamen (id quod pessimum erat) a principali et sonlico libro, quemadmodum iam statim enarratum est. et c. Iam considerate, o vos Christiani, et favete veritati, Quale (obsecro) signum est hoc, quod Reuchlin non audebat sibi ipsi confidere¹⁵ nec dare in lucem per publicam impressionem suam consultationem sine declarationibus, qualem prius ipse nudam ediderat? Est profecto signum pessimum, quod ipsius scripta magis excusationibus indiguerunt quam que ab aliis tunc temporis scripta fuere. ¶ Si aliquis Reuchlinista obiecerit 'Necessarium erat declarationes adiicere propter ipsos theologos, qui scripta²⁰ illius Theutonica male intellexerunt', Respondeo, illam obiectionem simpli- citer esse nullam et frivolam, quia tunc temporis nulla se adhuc universitas illi negocio interposuerat neque illius consultationem viderat. Et ut hoc adiungam, priusquam impressum fuisse ab adversario speculum oculare, a multis iam iureconsultis et aliis solertissimis laicis sepenumero reie-²⁵ cūtum fuit. et c. ||

(¶)

Nota Secundo.

¶ Obiiciat nunc alius Reuchlinista sinistre informatus et mihi proponat, dicens 'Tu in culpa es, quod Ioannes Reuchlin imprimi fecit consul-³⁰ tationem suam quod speculum oculare vocant, cum ipsis declarationibus, eo quod tu expresse contra ipsius consultationem in manuali tuo libro scripsisti et illam impugnasti aut rectius perversti'. Respondeo novam istam obiectionem falsam esse, et hoc tali ratione quod ego in meo libro manuali (Theutonice 'in mynen hantspegl') nunquam expresse aut verbis apertis ipsius consultationem nominaverim, aut de illa mentio-³⁵ nem fecerim, quamquam hoc tamen iure facere potuissem, eo quod nulla erat consultatio, et quod plus ipse apposuerat consultationi sue quam ei erat mandatum ab Imperatore, Etiā quod ipsa tunc temporis mandato imperiali tribus illis doctoribus (quorum antea feci mentionem) fuisse exhibita, Et ab archiepiscopo Moguntino et pr̄enominatis doctoribus reiecta⁴⁰ nec celata, mihi atque aliis data fuisse. Attamen ut tanto iustius age-

rem et ipsi adversario nullam iniuriarum ansam præberem, nominare in meo libro non volui ipsius consultationem, id est (ut theutonice loquar) syn raetschlach. False igitur mihi hactenus hoc impositum fuit, sicuti liber ipse meus, de quo nunc mentionem feci, perpetuo testabitur.

5

Nota Tertio.

¶ Posito tamen casu quod ego perfidia (si veritatem licet fateri) et occultis ipsius scriptis laccessitus, importune et expresse contra ipsius consultationem scripsisse, debuit ipse, qui doctor est et senex, moderatius mecum egisse et sibi ipsi temperasse, nec propterea suas hereticas pravitates in favorem Iudeorum contra Christianos per totum mundum seminasse, nec inimicis Christi nova contulisse gaudia. ¶ Item si in meo speculo manuali quovis modo offensus fuisset Ioannes || Reuchlin (id quod tamen fieri [¶]^a^b nolebam, sicuti protestatus sum in libro meo supradicto, littera et columna tertia) debuisse merito vel coram Cesarea maiestate, vel coram archipresule Moguntino, aut in camera imperiali contra me iuridice processisse, et non metipse apostaticam suam consultationem impressam in publicis nundinis per universum emisisse. ¶ Quod autem facere illud, hoc est me in ius vocare debuisse, tali patet ratione: Nam in speculo meo manuali, paragravo antepenultimo, expresse satis hoc protestatus sum. Sic enim scripsi: Si doctor Reuchlin ob hec mea scripta contra me conqueri velit, ego ultra venire paratus ero vel ad Cesaream maiestatem, vel ad Reverendissimum Uriellem archiepiscopum, vel ad doctores diversarum universitatum (sive hi sint Colonienses, sive Moguntini, sive Friburgenses, sive Erphordenses, sive Heidelbergenses) vel ad alios prefectos aut iudices seculares, ut coram illis veritas ipsa patesceret .et c. ¶ Item fateor me in manuali meo speculo quandoque Ioannem Reuchlin nominasse, sed nunquam ipsius consultationem expressisse. Item fateor me in eodem libro contra ipsum scripsisse, sed solum de his que me dumtaxat concernebant, et que ante a me sepius contra Iudeos scripta fuere, sicut de oratione felaschummodim .et c. Non scripsi ego hereticas ipsius propositiones quas ego non intelligo, sed illa solum, que ipse contra me perperam et occulte susurrarat, licet hoc publice tunc temporis ab eo factum maluissem. ¶ Subticui ego Ioannem Reuchlin comparasse (ut ab aliis intellexi) humanitatem Christi habitui meretricio et scripta doctorum ecclesie antiquis caligis, Subticui etiam Ioannem Reuchlin in sua consultatione posuisse, Christum non fuisse a Iudeis tanquam verum deum interemptum, et multa alia id genus pessimata, quibus ego me interponere neque possum, neque debeo, neque volo, neque etiam tunc temporis interposui, quia hoc doctorum erat .et c.

¹² fuiff³ 1.

EPP. OBSCVROR. VIROR.

Nota Quarto.

¶ O vos Christiani, audite nunc argumentum Reuchlinistarum, quo
me convinci posse falso arbitrantur. Sic || enim obloquuntur mihi 'Tu
baptizate Iudee es in culpa quod Ioannes Reuchlin contra te scripserit,
tibi minatus sit, te accusarit et c.' Respondeo hoc falsissimum esse et
nihil eo falsius et hoc probo tali ratione: priusquam enim consultationem
ipse suam scripturus esset, nunquam eum aut vidi aut novi, Quapropter
cum iam consultandum esset quid de quibusdam Iudeorum libris agendum
foret, (ut supra dictum est) profectus sum in domum ipsius. Quo cum
venissem, me humanissime tractavit et de meo adventu gavisus fuit, et ¹⁰
quod amplius est, me instruxit, quidnam facere deberem apud imperato-
rem, sicut ipsius chirographo probare possum. Deinde tamen callidius ex
me rebus omnibus ab eo intellectis mihi dissimulanter promisit se sanctis-
sime scripturum. Quo minime servato mihi apud Cesaream maiestatem
contra datam fidem impiissime in sua consultatione detraxit, ut patet in ¹⁵
speculo oculari, et sic me tradidit sicut Iudas Christum, et multo peius,
quia hic publice, ille autem occulite. Hoc ubi incredulus legeram, iustis-
simam habui occasionem scribendi contra eum consultatione saltem ipsius
nunquam nominata. Et ideo prior me lessit, non ego illum. Perfidus
igitur Ioannes Reuchlin condemnandus, et ego (ut ingenuo fatear) in ²⁰
nullo reprehendendus, quod quam verum sit, sapientibus patet semperque
patebit.

Nota Quinto.

¶ Alio nunc medio utar et vero quo luce clarius videbitur, quod ipse
propter meum librum, hoc est speculum manuale, non habuerit occasionem ²⁵
imprimendi suam consultationem, Immo etiam, quod quamvis a me Iesus
fuisset in libro meo prememorato, uti supradictum est, quod tamen non
debuerat, neque etiam (id quod notatu dignissimum est) quovis modo poterat
suam edere consultationem, aut in ea contra me scribere. Nec autem
probo tali ratione: Nam cum una essemus coram Cesarea maiestate et ipse ³⁰
me accusasset cum suis, eo quod ego edidisse speculum meum manuale,
inclytissimus imperator audita per suos a me rationabili causa silentium
utriusque nostrum indixit, et ad tempus ab eo sive a suis nobis constitu-
endum, pacem ab utraque parte inter nos duos servari || voluit. Ipse igitur
Ioannes Reuchlin non fuit obediens voluntati imperatoris sive consiliarii ³⁵
eius optime meritis, sed non expectans tempus quod nobis constituendum
erat, sua sponte et sua (ut ita dicam) temeritate imprimi fecit suam er-
roneam consultationem. ¶ Et præterea si nullo modo illud futurum re-
conciliationis tempus expectare voluisse, debebat ipse me tanquam civem

²¹ si 1. ³⁷ vt itam dicā 1.

Coloniensem pro suo arbitrio in quocunque ius coram quovis iudice (prout iuris est) vocavisse, eo quod paratum me obtuli ea in re (ut pauloante dictum est) coram quocunque semper obedientissimum esse velle .et c.

¶ Ex his igitur et aliis predictis rationibus (quibus me defendendo extrellum iudicij diem expectaturus sum) satis vere et clare patet, me Joannem Pepericornum neque adversarii consilia iniuste publicasse, neque ipsum suam perditissimam consultationem ob speculum meum manuale in lucem edidisse. Intelligenti igitur et bono Christiano satis. Quapropter continuabimus Quomodo scilicet ex Franckfordia speculum ipsius oculare primum ad manus doctorum pervenerit.

Quum pastor Franckfordensis (ut supra dictum est) ex mandato Archipresulis Moguntini in nundinis prohibuisset ne quisquam tam sonicum oculare speculum venderet, et deinde cum eiusdem Archiepiscopi iussione inquisitori hereticę pravitatis Coloniā misisset, nec ille solus (eo quod plus vident oculi quam oculus) rem tam ancipitem aggredi vellet, fuerunt ibidem ordinati ab universitate et ab hereticę pravitatis inquisitore duo Egregii doctores, quorum unus fuit Venerabilis magister noster Arnoldus Tungarensis sacrę theologię professor, primarius Regens in collegio Laurentiano, Alter vero fuit venerabilis et Religiosus pater, et dominus, magister Conradus Regens Monasterii predicatorum, Conterraneus et singularis etiam amicus ipsius Reuchlin. His prénominiatis doctoribus ab universitate commissum erat quod ipsi deberent librum hunc perpendere et diligenter examinare, de folio scilicet ad folium, de verbo ad verbum, atque de articulo ad articulum, et in quo dubitarent, deberent ipsi hoc propone-re universitati, ut latius omnia discuterentur. Ceterum cum doctores in labore essent atque multos pravos articulos excerptissent: tunc Reuchlin hoc percipiens, continuo scripsit ex patria sua ad doctores nostros libenterque purgasset || domum suam, petens humiliter et se subiiciens nostris filij doctoribus quod in quibuscunque ipse errasset aut peccasset, se ultro illa revocare velle, quemadmodum sequentes ipsius satis hoc superque testantur littere.

¶ Egregio viro et excellentissimo sacrę theologię doctori domino N. de Tungaris in splendidissima Coloniensi universitate cathedram sanctissimarum scripturarum tenenti domino suo quam observandissimo.

¶ S. D. P. Egregia tua virtus et sapientia, Excellentissime doctor, qua in tam illustri omnium bonarum doctrinarum universitate, ut sol astris,

¹⁵ accipitez 1. ²⁰ Conradus] Kollin. ²² Epistola sequens extat etiam in Illustr. viror. epp. ad Ioa. Reuchlin. Hagenoe 1519. 4º. pagg. p ii sqq. quam in sqq. 2. designo. ³² In 2. hec inscriptio est: Ioannes Reuchlin Phorceñ. LL. Doc. egregio sacrae Theologie Doctori de Tungaris S. D. P.

sic tu optimis quibusque præstas, id merito tuo facil, quod nuper defensio-
nis meæ contra libellum quendam famosum adversus me turpiter editum
censor ut audio a Reverendo clarissimorum theologorum collegio sis datus.
Quo plane gaudeo te mihi talem tantumque contigisse, qui posses compati
humanis infirmitatibus, virum tam doctum, tam peritum, et forte in vita 5
multis quoque mortalium periculis temptatum, ubi pro tua exuberanti per-
spicacia videbis, me non mea temeritate ulla in hanc Charybdim, in hæc
male fortunæ involucra, in hos scyllæos scopulos impegisse, sed mandato
Imperatoris et archiepiscopi preceptis paruisse, ut celere quid de creman-
dis Iudeorum libris sentirem, obsignato fideliterque transmisso consilio,¹⁰
cum nemine antea communicato patefacerem. Nam excellentię tue, doctor
eximie (ita me deus adiuvet) recte iuravero, mihi tum quum essem in di-
ctando, nullius universitatis venisse in mentem, nullum me cogitasse homi-
num consiliorum collegam, quamvis in commissione nominatim alios quo-
que deprehenderim, quibus par negotium fuisset imperatum. Atqui festi-¹⁵
natione laboris imprudens ego, non quid altii dictaturi essent, sed tantum
quid ipse afferrem, in medium consideravi. Quare per deum immortalem
nullius docti hominis contemptu ea scripsi, Tantumque abest ut elatione,
fastu, livore aut erga quosvis litteratos tumore animi in his scriptis usus
sim, ut etiam nemo de me veraciter proferre queat, me quibus vixi quin-²⁰
quaginta sex annis ullo unquam tempore scientiarum peritos neglexisse,
aut eorum cum aliquo rixam habuisse. Sed omni ego disciplinę semper
honorem detuli, maxime autem sacratissimę theologie, ita ut novissime in
ſijb illius profectum, utilitatem atque laudem || Hebreorum linguam in latinas
regulas, opus antea inauditum, redegerim, eiusque dictionarium constru-²⁵
xerim labore meo plenissimum, cum nonnulo rei meæ familiaris impendio
ac iactura. Tantum me movit sacrarum litterarum insignis excellētia et
eiusdem discipulorum honor et decus. Id scribo ut nemo me arbitretur
illustre illud et splendidissimum gymnasium vestrum contempsisse, qui ad-
huc nesciam quale vos consilium dederitis: potuit autem fieri ut cum de³⁰
cremandis Iudeorum libris nullam legem, nullum Canonem, nullum decre-
tum publicum, nullam universalis ecclesiæ determinationem particulari modo
specifice latam vidi sem, tum ego rem omnem tanquam in iure dubitabilem
tractare topico rhetorum more ad persuadendum apto instituissim, ubi
omnis animi motus mihi pro argomento fuit, sive causaret quantamlibet ³⁵
suspitionem, seu vehementer violentamve præsumptionem aut certe neces-
sariam probationem, ut in deliberativo dicendi genere fieri consuevit. In
ipsis autem argumentis fortasse digressus sum paulo amplius quam oport-
tere quibusdam videatur Et ut me peregrinorum cohors istac transeuntium
certiorem facit, ego multis in Civitate vestra columnis insimulor, quas⁴⁰

³² yniuerſis 1. ipſe i. f. correxit.

Pepericornus, peperiphrones mihi nullis meis demeritis precedentibus circum quaque cursitantes struunt. Accedit ad hoc quod quidam spectatissimi theologi candidati fortassis egre ferre possent, me qui sacrarum litterarum discipulus nunquam fuerim, hominem scilicet eius scientie ignarum auctoritates inseruisse divinas et sanctorum patrum testimonia a me non bene (ut aiunt) intellecta. Egregie et excellentissime doctor, observandissime domine, adducta per me cernes theologica, sicut rusticorum sacerdos in sermonibus medicinam allegare posset. Fateor enim, in scholis theologiam non didici, sed civiles leges. quare vestram disputandi rationem ignoro. Est autem nihilo minus mihi pura conscientia, quod voluntas mea non avertatur a Christo qui est caput ecclesie. Quicquid igitur sancta ecclesia (que est columna et firmamentum veritatis) credit, idem ego et taliter credo. Et sicut ipsa exponit sacram scripturam, ita ego exponendam censeo, atque confiteor, et si usquam aliter exposuisset quam patiatur intellectus ecclesie, quod tamen fecisse me non memini, pro tunc ego sicut pro nunc et nunc sicut pro tunc illud corrigere et emendare paratus sum, et stare omnino || determinationi ecclesie, ut integratatem in me suam fides incontaminata custodiat. Oro igitur, prestantissime doctor, ut si quemquam scriptis meis lessisse tibi videar, si mea facilitas ullum hominem male offendit, facias me per humanissime benignitatis tuę indulgentissimas litteras certiore, habendo in me patientiam et omnia reddam tibi. iubeas velim et monitus recondam gladium, Cantet mihi gallus et flebo, prius ipse tones antequam fulmines. Sic enim natura constituit, ut ignis premoneat crepitum antequam exurat, ruina fragore, antequam supprimat, terra motu, antequam absorbeat, ut talibus minis omnia sibi animantia possint a damno cavere. Valeas feliciter opto, per quam colendissime doctor, et magnificę facultati theologię quanta potes diligentia me obsecro commendes, in meliorem partem omnia et benigniorem interpretando. Datum peregre, quum forte fortuna tabellarius quidam contigisset accinctus itineri. quinto Cal.
30 Novembris. Anno domini. M. D. xi.

¶ Ioannes Reuchlin phorceň. ll. doctor.

Nota lector.

¶ Videamus nunc quam leviter et inconsidere in hac epistola evagatus sit. Oro igitur atque obsecro vos in domino Iesu ut veritatem non modo audire sed etiam tueri velitis.

¹ & Peperiphrones 2. commeritis 2. ⁶ intellecta] neglecta. 2. doctor & obf. 2. ^{9.10} quare datur — ignorare. 2. ¹¹ ecclie 1. ¹² credit, et qualitercunq; credit, 2. ¹⁴ usquam] ullo tempore 2. ¹⁶ Ego p nunc sicut pro tunc & tunc sicut pro nunc illud 2. ¹⁷ Per errorem in 1. est ¶ij suam non habet 2. ²⁶ opto feliciter 2. ²⁷ theologicae me 2. omissio me ante obsecro. ²⁹ accinctus itineri obtigisset. 2. quinto omis. 2. ³¹ Subscriptionem omis. 2.

C In primis itaque laudat mirifice venerabilem virum dominum Arnoldum Tungerensem. postea autem in sua defensione (sed verius offensione) ita turpiter et falso eundem contemnit et vituperat ut nihil supra.

C Titulum tamen epistolę non omittamus Videatis obsecro quomodo mucrone suo proprio conficiatur, ut stulto respondendum sit iuxta stultitiam suam. Sic enim scripsit ‘Egregio et excellentissimo sacrę theologie doctori dño .N. de Tungari .et c.’ Hunc scribendi modum postea in sua execrabilis defensione littera & columna quarta circa finem stultissime condemnavit. Nam cum magister noster venerabilis Arnoldus se non Tungarensem sed de Tungari more solito in titulo sui libri scripsisset, voluit 10 sijj^b Capnion, magistrum nostrum propterea ob || crimen a patria proscriptum esse. Si ergo sunt male sive infames orationes, quando sic scribimus ‘de Maguntia, de Treveri, de Basilea’ .et c. ergo ipse prior ad doctorem nostrum (quem venerabilem fatetur, sicuti est) non de Tungaris sed Tungerensi scribere debuisset aut saltem sui exemplo illam redarguendi levitatem omisisse. quia igitur hoc loco (quod nemo negare potest) auctor ipse seipsum scandalizavit suę orationi proprie contradicendo, alium adiungam locum, in quo professe a se veritati manifestissime contradixit. Scripsit enim cuidam viro nobili ante tempora germanice, quod in oratione iudaica Felamschummodym Iudei contra nos orent nobisque maledicant, et libros 20 contra nos scribant, postea vero in reprobum sensum nescio a quo actus demone, contrarium contra nos omnes scripsit et Iudeos contra veritatem in hoc defendere conatus est ac si ipse melius noscet Iudeorum mores et facta quam hi qui ex illis nati et .XXX. aut .XL. annis eadem proh dolor peccata cum illis perfecere. **C** Sed quid erubesceret hic homo vafer omni 25 hora sibi ipsi contradicere? Tertium audiamus de modo ipsius scribendi et deinde pervertendi levissimo. Magister Ortwinus Gratius vir doctus et honoratus, patre genitus seculari Frederico scilicet de Graes (quod propter obscurorum virorum epistolas dicitur) et non longe a frequenti domicilio Reverendissimi domini Episcopi Monasteriensis prope Cosfeldiam (ut ego 30 ab aliis intellexi et mille etiam hominibus vero verius apud nos cognitisimum est) habitante, ille inquam magister honorandus scripsit contra Ioannem Reuchlin in quodam carmine (sicuti ego ab aliis audivi et adnotavi) ‘Flet Iovis alma parens’ .et c. Ex his verbis probare conatus est magistrum Ortwinum heresiarcham esse, volens Iovem fuisse diabolum et 35 sic inferre Ortwinum voluisse quod Maria virgo intemerata fuissest mater diaboli. quam hec temeraria sint non est meum disputare quia hoc bestię intelligerent. Hoc solum audivi et est verum quod Ioannes Reuchlin scripsit Archiepiscopo Moguntino quod ipse Mercurius et imperator esset Iup-

¹⁹ a. 1505. Cf. Reuchl. Defension. Tubing. 1514. 4º. pagg. Kii. sq. Epistolam post hanc Defensionem repetemus. ²⁷ Cf. infra post Lamentationes O. V. epistolam apologeticam Ortvini Gratii. ³³ Cf. Epist. O. V. I. 38. i.f.

piter. Si ergo talis interpretatio (quemadmodum ipse vult in defensione sua, littera & columna ultima) in diabolum reflectitur, significavit archiepiscopum fuisse ministrum diaboli, et sic commisit iterum crimen lèse maiestatis ac ultimo esset afficiendus supplicio. Hęc autem cum transferranti ex auditis et aliorum acceptis a me scedula pronunciarem, rogatus fui, ut hoc ipsum apponere, quod videlicet Ioannes || Reuchlin sepissime (§4) hoc modo prior Ortwino scripsisset, et quod Fumulus noster (cui ignis est proximus) Erasmus Roterodamum, eloquentem (ut audio) theologum interrogare deberet et quidnam ipse in oratione sua ad divam virginem Mariam intellexerit, cum sic oraverit et indies oret: 'O Maria, tu non solum es nutrix Iovis sed mater Iovis'. Intelligenti satis. Patet igitur quod contra doctorem et magistrum Ortwinum scribendo nihil effecerit, sed quod seipsum scandalizaverit eo quod instar beani sive elementarii pusionis in terminis falso et hoc scienter præstiterit. Et inde nulla est causa quod eos odio 15 persecutur, nisi quod contra apostaticam ipsius consultationem pie atque honestissime scripserint. Sed hęc nunc omitto. nec alia ratione hęc tria notabilia primum adducere volui, quam ut boni videant et sapientes quam levius ipse sit scribendo, quam varius etiam et inconstans, ita ut in centum aliis locis auctor frequenter contradicat sibi ipsi, ex quo laudem (nisi 20 apud reprobos) habere non poterit.

¶ Secundo igitur, ut ad reliquos epistole præscriptę articulos deveniam, Ipse Ioannes Reuchlin letatur et gaudet (sicut in principio epistole videtis) doctorem prefatum Arnoldum scilicet ordinatum esse censorem negotii et librorum, Postea vero in suis invectivis sive famosa sua defensione, scandalosissimis verbis hoc 25 factum detestatus est.

¶ Tertio scribit universitatem nostram esse illustrem in omni doctrina et theologos nostros esse reverendos et clarissimos. Postea vero in suis invectivis et libro famosissimo derogat honori universitatis nostrę et tanquam homo inconstantissimus theologistas eos appellat.

¶ Quarto scribit doctorem Arnoldum proculdubio tam perspicacem esse ut compati possit humanis infirmitatibus, quibus verbis satis insinuat se non satis catholice scripsisse, eo quod censuram extimescat. Et propterea ad istorum confirmationem semper instat et instet, tum apud Cesaream Maiestatem, tum apud Parrhysienses (sicut ipsius epistola testatur 35 ad illos missa) ut silentium imponatur et ne quid contra eum agatur et idipsum nunc in Curia Romana facil. quod apertum est noxię signum, cum hoc nunquam a nostris sit petitum neque adhuc petatur. || Nunquam (§4^b) autem (sicuti nos facimus) instet, ut quod iustum est fieret, et quod hoc verum sit, ipsius scripta testantur. verum de his alias.

¶ Quinto scribit se non sua temeritate ulla in hanc Charybdim et

³⁴ epistola] data Stuttg. XIII. kal. Iul. a. 1514. (apud Bulæum VI. p. 63. sqq.)

involutra incidisse sive impeguisse, sed mandato Imperatoris et Archiepiscopi. hic duo attendenda sunt. primo quod presupponit se in periculum venisse. id quod non fuit viri sapientis, eo quod in scribendis consiliis providum atque perspicacem eum esse oportuit. Secundo quod hic satis aperte serenissimum nostrum Imperatorem, virum unum omnium 5 procul dubio prudentissimum, infamare nititur, et id quidem suo impudentissimo mendatio: Nunquam enim inclytissimus noster imperator et unus omnium religiosissimus Ioanni Reuchlin demandavit ut hereticas pravitates scribebat et illas postea stante (ut supradictum est) concordia, impressas in lucem ederet. Item quod maius est, nunquam ipsius scripta approbat¹⁰ vit, nunquam illis assensum prebuit. immo vetuit ea legi et penitus super primi iussit. Quod hec vera sint et in precedentibus et in sequentibus mandatis patet. ¶ Erubescat igitur (ut cum gratia loquar) semiuducus ipse infelix, ac plane reprobus, qui notissimo mendacio suam nequitiam palliare, et caput mundi totiusque christianæ religionis lumen, ipsumque 15 etiam Archiepiscopum tam turpiter infamare conatus sit. Hoc solum Capnioni demandatum fuit a Cesarea Maiestate, ut una cum ceteris universitatibus expresse in mandato nominatis scribebat, quid de Iudeorum libris quibusdam supra bibliam editis agendum videretur. O utinam inclytissimus noster imperator hanc epistolam ante duos annos legisset: pro- 20 culdubio ipsum in gemonias scalas conieciisset, tanquam de crimine lese maiestatis apertissime convictum. Nemini igitur mirum si de me, si de doctore Arnoldo, si de magistro Ortwino, si denique de aliis viris simul prestantibus et bonis mentiri audeat, cum de serenissimo nostro imperatore et Archipresule Moguntino istius negocii principe tam incredibilia in 25 omnibus suis scriptis mentiatur. Et ideo non impugnatur a doctoribus quod mandato imperatoris et precepto Archiepiscopi scripserit, sicut etiam ipsi scripserunt, sed quod longe latius quam sibi commissum fuit, sua temeritate evagatus sit et ea scripserit in favorem Iudeorum que sibi commissa non fuerunt .et c. ||

30

¶ Sexto, ut at alia properemus. Scribit se celere quid de cremandis Iudeorum libris sensisset secreto patefecisse .et c. Non debebat inquam tam celere scripsisse, ut iam mandati imperialis oblitus in precipitum rueret. Quia (ut ab aliis ante tempora audivi) Augustus dicere solebat Festina tarde. Quod igitur cito et male factum est, quandoque ut pereat 35 est necesse. Deinde in predictis verbis aliud mendacium incurrit, quod de cremandis Iudeorum libris consultationem habendam insinuat, cum hoc serenissimus noster imperator nulli unquam commiserit. Quod qui credere noluerit, Imperatoria manda legat: Aliud est enim perlustrare et super primere sonticos libros quam comburere. Vehementius ergo mentitus est 40

¹⁰ scripa 1.

in defensione sua .Aijj. columna prima, ubi commentus est hanc generalē sibi oblatam questionem (et sunt verba eius in forma), An omnes Iudeorum libri præter bibliam sint perimendi .et c. Nunquam illi neque etiam quibusvis aliis talis fuit oblata questio. Et quod hoc verum esse ab omnibus credatur, scripsit paulo ante in eadem columnā, se nescium fuisse quid imperator struere suo mandato velle, nisi forte (ut ipse ait) libros Iudeorum comburere .et c. Si dubitavit, quare in hac epistola audet dicere de cremandis Iudeorum libris? Falsarius igitur quodammodo mandati imperialis et quia inconstans, preceps, et mendax, a nemine non dico defendens sed ne audiendus quidem.

¶ Septimo. Facit iuramentum, magistro nostro Arnoldo, se penitus immemorem fuisse omnium illorum quibus idem etiam negocium a serenissimo nostro imperatore et archipræsule commissum fuit. o levitatem intollerabilem, o cecam imprudentiam. Debebat homo præceps mandata et commissiones diligentissime perspexisse, priusquam se ad scribendum contulisset. Quid multa? Festinavit tantum hic bonus vir Iudeos in sua consultatione perperam defendendo, ut iam Christianorum et honestatis penitus esset oblitus.

¶ Octavo. scribit se nullius hominis contemptu scripsisse ac in quinquainginta sex annis nullum doctum lessisse .et c. Hoc falsum est, quia in cœco oculari suo speculo cum appendiciis invectus est turpiter et implicite in patrem Gregorium, priorem domus Carthusiensis prope Friburgensem civitatem, virum religiosissimum, doctissimum et optimum. Et || in signum **G** veritatis quod hoc feceris, fecisti manum depingi ad marginem, ut tuę malignitati satisfaceres. Sed quare obsecro contempsisti talem ac tantum virum O tu Reuchlin, nisi quia ex mandato imperatoris cum suis collegis, viris profecto clarissimis, conterraneis quoque tuis, et supranominatis, qui tuum theutonicum bene intellexerunt, consultationem tuam non approbavit, sicut patet in articulis qui sunt penes imperatoriam maiestatem, quemadmodum etiam supradictum est. ¶ Item lessisti me proditorie in consultatione tua. id quod facere non debueras, sicut iam statim satis sufficienter est probatum. postremo lessisti omnes doctores ecclesię et totam Christianitatem, id quod maius fuit quam si unum lessisses. ¶ Taceo quomodo brevi tempore uni ex nostris amicorum suorum scribens gavisus sit de morte Archipræsulis Moguntini, Archiepiscopi Coloniensis Philippi (eo quod contra eum essent) et doctoris Hieronymi imperatoris consiliarii et prothonotarii apostolici, qui verus superiorista, unus illorum trium superioristarum fuit, de quibus dictum est supra. Taceo etiam quomodo laudaverit Parrhysienses, et deinde uni poetę apud nos scribens eos supra modum vituperaverit. Quod igitur non fecit prius, hoc satis superque postea in sua senectute supplevit, et propterea in nullo excusandus.

C Nono. Gloriatur se composuisse dictionarium hebraicum ex industria sua. sed hoc falsum esse satis ostendi in aliis meis scriptis, eo quod parum aut nihil ex se habeat, sed omnia emendicaverit a Iudeis. quibus etiam non erubescit ea gloriose scribere quæ soli deo convenientiunt, sicut infra latius patebit. Dico igitur quod ad penam mortis sustinere paratus sum, quod ipse Ioannes Reuchlin non novit omnem Iudeorum scripturam legere, taceo intelligere. Falso itaque sibi tantam gloriam vendicat, qua minime dignus est. Dignus tamen, quemadmodum plerique, qui aliquas auctoritates quandoque ex Græcis afferunt et alia ignorant

C Decimo. Scribit in epistola precedenti dubitative, scilicet ‘potuit fieri’, et in offensione sua A. iij. columna prima affirmative loquitur, se nullum decretum vidiisse de cremandis Iudeorum libris. hoc Gij quam sit falsum, in consiliis universitatum patet, ubi || multi iurisconsulti allegantur, qui illos apostolico decreto combustos affirmant, sicut etiam Parphysenses in sua sententia expresserunt. Si igitur neque theologus es, ut in eadem ista epistola fateris, neque iureconsultus, eo quod principales non legeris, debebas hoc consultandi onus reliquise, nec tibi arroganter vendicasse quorum peritiam non habebas, neque unquam es habiturus. Timendum est igitur quod tua superbia te decepit et quod magis studiosus sis circa prophana et nihil ad ecclesiam pertinentia quam circa divina aut ea quæ supra firmam petrum sunt edificata.

C Undecimo Scribit in precedenti epistola quod nequaquam splendidissimum nostrum gymnasium contempserit. id quod etiam satis superque ostendit in suis ad nos epistolis, in quibus supra modum et in celum (prout oportuit) extulit universitatem nostram. Sed quare obsecro? ut suis vulpinis adulacionibus sacratissimè theologie doctores a iusticia averteret. Verum non sunt theologi ipsi aut iureconsulti (prudentes saltem viri) eius naturæ ut more porcorum fricent et veritatem deserant. Ipse igitur in sua offensione (defensione dicere volui) quam fuerit inconstans, levis et reprobus, pauci sunt omnium qui ignorant.

C Duodecimo. scribit fieri potuisse quod nullum canonem de cremandis Iudeorum libris invenisset .et c. Primo igitur non ostendit se iureconsultum, ut supra dictum est. Secundo respondemus (sicut supra) nunquam fuisse motam questionem de cremandis Iudeorum libris. Tertio respondemus, locum negativum (ut ab aliis intellexi per theutonicam informationem) nihil habere roboris, nihil firmitatis. Quapropter in favorem Iudeorum satis stulte locutus est. Sed hanc materiam (quia ego eam non intelligo) aliis discutiendam relinquio. Id quod fortasse et proculdubio fiet.

C Decimo tertio. ineptissime scribit, se ut topico rhetorum more ad persuadendum apto in sua consultatione usum. ac si fides catholica rhetorum pompa uteretur, quod quam falsum atque iniquum sit, Christi exemplum probat, qui non elegit sibi eloquentes aut pomposos, sed piscatores

et indoctos || homines, in signum quod ecclesia non indigeret talibus vafri-^{¶ij} ciis. Non debuit igitur in sua consultatione Ioannes Reuchlin et in causa fidei talibus uti ambagibus, cum hoc illi neque a serenissimo nostro imperatore, neque ab Archipresule Moguntino demandatum esset. Sed nimia curiositas (si verum fateri licet) eccœcat oculos .et c.

¶ Decimoquarto scribit se nunquam fuisse discipulum sacræ theologie, et dicit se allegare theologica sicut sylvestris sacerdos allegat medicinam. miror igitur quare sacram scripturam sinistre a se allegatam non commutet in melius. mirorque amplius quare se tali ac tanto fidei negocio tam late tamque arroganter interposuerit, et iam pertinaci animo (id quod hereticorum est) tot universitatibus reniti audeat. Sed fecit bonus ipse vir Ioannes Reuchlin quod plures alii fecerunt, qui aliorum hominum nequam sinistris persuasionibus decepti se ipsos incauti perdiderunt.

¶ Decimoquinto scribit se habere puram conscientiam et omnia credere quæ ecclesia credit .et c. Nihil est hoc dicere, dummodo et scripta et verba contrarium probent. Scit enim ipse quæ scripsiter religioso patri magistro nostro Conrado Kolin Ulmensi .v. kal. Febr. Anno .M.D.XII. quod scilicet verba debeant deseruire intentioni. Si igitur talis fuit ipsius intentio et adhuc est, qualia sunt eius scripta et verba, hereticum procul dubio ipsum esse dicamus necesse est. et id verum esse multarum universitatum testimonia probant.

¶ Decimo sexto. Orat humiliter magistrum nostrum, ut errores heretici sibi in scriptis mittantur. Adiicit quoque Cantet mihi gallus et flebo .et c. ac si diceret Cum mihi loca manifestata fuerint in quibus erravi, tunc paratus ero omnia revocare. Sed

astutam vapido gerit sub pectore vulpem.

Missi fuerunt ipsi articuli, accepit errores suos a doctoribus nostris, sed nihil revocavit, ut infra latius post epistolam universitatis nostræ sequentem narratur. ¶ Arrigant igitur hoc loco aures suas Reuchliniste quidam et in corde doleant qui non erubuerunt falsis susurrationibus circumferre et multos decipere, dicentes, quod articuli erronei non essent || ipsi per nostros missi .et c. Hec autem quia latius infra probaturus sum,^{¶ij} et quia in epistola sequenti patent, hic missa facio.

¶ Decimoseptimo. hoc in primis notandum est quod Ioannes Reuchlin scripsit se velle obedire doctoribus nostris et omnia se facturum, dummodo fieret cum honore nominis sui. Sic enim (id quod negare non potest) semper scripsit in omnibus epistolis suis ad magistros nostros ab eo missis. Sed quid hoc est si vanitas non est? Pueri volunt male facere sed nolunt corrigi, Fur quidam furatus est calicem, sed non vult suspendi, Petrus deliquit sed non vult confiteri .et c. Qui publice peccat, publice peniteat

¹⁷ Cf. infra pag. ^{¶ij}. ²⁶ Pers. sat. V. 117. servas (non ḡerit).

et publice puniatur. Non potest igitur scandalum publicum (quod iam totum pene orbem obumbravit) e medio tolli, nisi per publicam revocationem. idque ita fieri debere, universitates aliquot suis sententiis approbarunt.

¶ Ultimo. Iubeas (inquit) velim, et monitus recondam gladium .et c. 5 vult sibi per nostros præcipi, sed non vult obedire. neque etiam præceptis obediuit, sed dum simularet se obedire velle, theutonicam edidit declarationem, quæ nihil fuit ad propositum, ut statim immediate post epistolam sequentem dicetur. ¶ Præterea minatur nobis hoc loco, dicens, monitus recondam gladium. Hoc quam sit puerile quis non videt? Non sunt tam 10 leves magistri nostri aliarumque universitatum doctores, & vel pomposis laudibus intumescant, aut pravis adulatio[n]ibus commoveantur, aut minis terreantur, quo minus id quod iustum est in ecclesia dei perficiant. Quid multa? Minatus est sepissime nobis in epistolis suis, quanquam minus prudenter, ut infra latius dicetur. Quapropter ad continuationem historię 15 redeundo, quid nostra universitas ipsi responderit videamus. Necesse est enim ut hoc loco brevis sim. Nam si singula et quæ in hac epistola et quæ in ceteris (maxime ad Parrhysienses) false ac perperam scripsit, explicare contendero, oporteret me volumen amplissimum instar biblię componere. Nos igitur quæ sequuntur, syncero mentis oculo perlustremus .et c. || 20

¶ Siij^b Huiusmodi litteras et errores ipsius ocularis speculi una cum glossa proposuerunt universitati prefati doctores et de articulo ad articulum adnotarunt et unanimiter omnia perpendentes vero verius cognoverunt libellum esse sparsum multis scandalosis sermonibus: et favore perfidorum Iudeorum contra bonos mores, honestatem Romanę ecclesię: non attentis per 25 nos doctores suis glossis in calce libri satis debiliter appositis. Quod si hoc aliquid ad rem faceret quod aliquis deprehensus et notatus in aliquo maleficio velit facere glossemata: tunc omnium furum pessimus ac etiam tradidores suam nequitiam in bonam partem exponere possent, et sic nunquam esset iusticię execu[ti]o. Verum enimvero, scripserit ipse quomo- 30 docunque scripserit, fuere inter alios seculares prædicatores et presertim doctor Conradus prénominatus in continuo labore, quomodo possint Ioannem Reuchlin commode eruere, et maxime cum ipse in litteris suis premissis scripserit, se obtemperaturum sacrę Romanę ecclesię et universitatib[us] Coloniensi. ¶ Ego igitur per immortalem iuro deum, quod omnes docti 35 et prædicatores condoluerunt Ioanni Reuchlin propter senium et eruditio[n]em suam, qua male erat usus, quo pacto possint invenire viam ut contra suam personam nihil agerent, sed solum ad supprimenda ob honorem eccl[esi]e scandalosa sua scripta: et propterea miserunt ad Ioannem Reuchlin Christianam instructionem et adhortatorias litteras his verbis subsequen- 40 tibus.

¶ Universitatis Coloniensis christiana instruc-
cio ad Ioannem Reuchlin erroris sui gratia dimit-
tendi et supprimendi.

¶ Sequitur Copia litterarum primarum facultatis ad doctorem Reuchlin
5 in causa consultationis sue vulgo impressę.

¶ Spiritum consilii sanioris. Fuit nobis, spectabilis et egregie vir,
post proximas nundinas Franckfordienses oblatus quidam tractatus sub
titulo speculi ocularis tuo nomine inscriptus, quem dum nonnullis ex no-
stris revisendum examinandum tradidissemus, comperimus in eo, quod ne-
10 que ex te neque ex quoquam Christiano nostro sperabamus, te scilicet in
eo tractatu in modum consultationis omnibus tuis || viribus annixum ut re- (G4)
verendissimo in Christo patri ac principi electori domino nostro gratiosis-
simi Urieli Archipresuli Moguntino, ac per illum serenissime imperatorię
maiestati persuaderes super negotio librorum iudaicorum, quatenus idem
15 negotium laudabiliter per eandem Cesaream maiestatem ceptum interver-
teres. quod ut commodius (uti forte tibi visum fuit) faceres, multa ad rem
impertinentia latissime porrecto calamo quasi quicquid tibi in via qua ibas
occurrere potuit decerpere voluisses, in unum coegisti. quo factum est ut
festinus ad terminum quo properabas et incautus non satis probaveris an
20 rosas forte an urentes urticas aut male olentes flores inconcinne in ser-
tum componeres. Ac per hoc non solum nimie fautorię Iudaicę perfidię
notam improvidus apud christianos lectores incurristi Sed et Iudeis ipsis,
crucis et sanguinis quo nos loti et redempti sumus inimicis, qui uti nobis
relatum est, hunc tuum tractatum vernacula nostra lingua editum et im-
25 pressum legunt et circumferunt, occasionem prestatisti quo amplius nos irri-
deant, quando inter Christianos et quidem inter eos qui in primis docti
reputantur, te unicum invenerunt, qui suam causam agat, tutetur ac de-
fendat. quasi neque Christum neque virginem matrem neque apostolos neque
fidem nostram intemeratam blasphemēt unquam aut vituperent, sed quic-
30 quid faciant, aut maiores eorum scripserint, in sui defensionem et nulli
in prijudicium aut vituperium fecerint. Et quia ut illud imperatorię maie-
stati sufficienter persuadere posses, varias et quasdam invalidas rationes

³ Extant hæ litteræ in Illustr. viror. ad Reuchl. epp. Hagenoæ 1519. 4°. pagg.
q...qii, sic inscriptæ: Decanus cæterique professores facultatis Theologicæ, Gñalis
studii Coloniensis Imperialium Legum Doctori, DN. Johanni Reuchlin Suenorum
Confœderationis Iudici, moranti Stutgardiae, sibi venerando atq; dilecto Salutem,
& spiritum intelligentiæ sanum. Fuit et c. ⁷ tractatus] libellus 2. ⁸ nomini 2.
⁹ examinandumq; 2. ¹⁰ cōchristiano nro 2. ¹¹ libello 2. ¹⁸ hic illiegq; occur-
rere 2. ²⁰ urentes urticas aut omis. 2. ²⁶ in primis omis. 2. ³⁰ faciunt -- scri-
pserunt 2. ³² quasdam] quidem 2.

aranearum telis fragiliores adduxisti, auctoritates quoque diversas scripture sacre et sacrorum doctorum renitentes ad sensum quem tu volebas contorsisti, Nonnullas etiam propositiones male sonantes et piarum christifidelium aurium offensivas hinc inde interseruisti, quo suspectum te redditis quasi non caste, pure et sinceriter ut oportet de fide, de scripturis sacris,⁵ de ecclesiasticis tractatoribus sentias. Quod nos vehementer et plus quam dici potest dolemus utputa conmembro nostro infirmato pro Christiana pie-¹⁰ tate condolentes Nam teste apostolo omnes unum corpus sumus quotquot in Christo baptizati sumus. Ne ergo malum hoc latius in alios serperet Neque in eo tu computresceres, nec perfidi Iudei in immensum gloriarentur: Ma-¹⁰ture deliberavimus de modo quo per nos et alios quorum id maxime inter-¹⁵ est huic malo occurreretur. verum nunc paucis exactis diebus venerandi (G. 1^b) magistri nostri || Arnoldus de Tungeri et Conradus Kolin confratres nostri nobis quasdam litteras ex te ad se datas ostenderunt et legerunt, quibus revera non parum suimus exhilerati, quod illis infirmitatem tuam et im-¹⁵ providum errorem humiliter ac catholice fatebaris, rogando eosdem qua-²⁰ tenus te nostro collegio commendarent ac singula in partem benignorem coram nobis interpretarentur. Quod et ipsi diligenter cum magna chari-²⁵ tate (quemadmodum petisti) facere curaverunt. Effecerunt quoque his lit-³⁰ teris, ut te catholicum ecclesie verum et obedientem filium reputamus et reputabimus, si quod vulgo male sparsisti, recolligere studeas, et lapides tollere, quo alii in via dei sunt offensi, sicut in Hieremia scriptum est, tollite de via lapides. verum quia te scripsisti non meminisse ubi nam scan-³⁵ dali occasionem prestitisses aut scripturas exposuisses aliter quam patiatur intellectus ecclesie, Idcirco his nostris litteris indicem implicatum mittimus, in quo annotatæ sunt propositiones et allegationes sparsim per te ex scri-⁴⁰ptura sacra et ex utroque etiam iure impertinenter allatæ, super quibus (ut nobis visum est) in apologetico tuo, quod latine scriptum consultationi tuæ iunxit, non satis pro fidei tuæ synceritate te expurgasti. Super his ergo petimus ut per tua scripta nos latius mentem tuam develando infor-⁴⁵ mes aut exemplo humili et sapientis Augustini palinodiam cantando re-⁵⁰ tractes. hec enim est ingenua et vere christiana cum charitate severitas, corrigere atque emendare opus quod improvida et male circumspecta festi-⁵⁵ nantia struxit, quatenus integritatem in te suam fides incontaminata cu-⁶⁰ stodiatur. Vale. Anno M.D.XII. secunda Ianuarii.

35

² scripturæ sacræ, & utriusq; iuris renit. 2. ³ positiones 2. ¹¹ mō p q 1.
modo quo per 2. ¹³ Tungari neeon Frater Conradus de Vlma, sacrarum lite-¹⁴ rarum professores eximii nobis 2. ¹⁵ exhilarati 2. ¹⁹ Effeceruntq; ut 2.
²¹ male] incaute 2. ²² quo] quibus 2. ²³ speciatim ante scandali 2. ²⁵ lite-²⁶ ris his nostris illorum ind. 2. ²⁹ NON SATIS 2. ³⁰. Quare petimus 2. ³³ emen-³⁴ dare aut etiam destruere op. 2. ³⁴ struxit. Nam sic (ut verbis tuis utamur) inte-

¶ Ex his litteris potest unusquisque amator veritatis funditus percipere, quod laudabilis universitas Coloniensis (in quo tot egregii et honesti et benedicti viri sunt) non fuerit inclinata Ioannem Reuchlin ledere aut honorem eius carpere, sed solummodo superfluam maliciam christiane ecclesiæ extinguere et ab hominibus tollere etc. Nunc si Reuchlin ita fecisset quemadmodum scripserat se facturum, tunc in hunc usque diem nihil de hac causa sciretur, fuissetque penitus extincta. Verum Reuchlin pertinax effectus pro suis peccatis nullum volebat pati dolorem: etiam diabolus superbiam suam deponere || nolebat nec dicere potuit ‘domine miserere mei, Erravi et iniuste feci’, quemadmodum Regius propheta et divus Augustinus fecerunt. Sed Reuchlin tandem astucia sua effinxit in consultationem suam et etiam in suas antiquas declarationes alias novas et theutonicas interpretationes, quibus nomen dedit ‘Clara ocularis speculi declaratio’ ad obtinendam in mundo illam, credens se nova illa theutonica declaratione voluntati doctorum et scandalo publico satisfacere potuisse. Sed hoc quam omnino puerile esset et vanum nemo bonus ignorabit.

Nota lector.

¶ Ad hoc igitur declarandum fuit sepe admonitus Ioannes Reuchlin a nostris, et id quidem piissime, ut illius ad nostros et nostrorum ad illum epistolę testantur, ut tandem beatum Augustinum sequendo errores suos legitimis et apertis et sufficientibus declarationibus revocaret. Quod cum se facere velle callidius promisisset, edidit theutonicas declarationes cum aliquot inventivis parum aut nihil a latinis antea impressas discrepantes. Hoc ergo ubi doctores nostri considerarunt, et nihil ab eo præter verba ac illusionem acciperent, iustissima occasione contra eum habita, publice contra eum scripserunt. et id quidem non solum doctores ipsi Colonienses, verum et alii plerique diversarum universitatum doctissimi celeberrimique viri, ut postea sequetur. Hanc igitur ob causam serenissimus ipse imperator, gratiosissimus noster dominus et supremus defensor Christianitatis ex innata charitate et devotione quam erga fidem christianam habet, publicum mandatum contra Ioannem Reuchlin emisit, sonans de verbo ad verbum hoc modo.

¶ Mandatum contra speculum oculare Ioannis Reuchlin ad arestandum et deponendum in locis ad ulteriore commissionem.

Nos Maximilianus dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germanię, Hungarię, Dalmacię et Croacię .et c. Rex, Archidux

gritatem in te suam fides incontaminata custodiet, illuminante te Christo, qui ad ædificationem aliorum te sanum et incolumem servet. Vale. Ex Colonia, nostri Decanatus sub sigillo, die secunda, Mensis Ianuarii. Anno domini M.D.XII. 2.
²³ impressas (non impressis) 1. ³² Germanice in Pfefferkorni Brantspiegell p. 3 ii sq. et in Beschyrnung Iohannes Pfefferkorn fol. 333^b. 333ⁱⁱ.

Hab Austriae, dux Burgundie et Brabantie et Comes palatinus .et c. optamus sive nunciamus omnibus imperii electoribus, principibus tam ecclesiasticis quam secularibus, prelatis, Comitibus, liberis dominis, Equitibus auratis .et c. Capitaneis, Schultetis, Consulibus, Senatoribus, Civibus, communitatibus et omnibus reliquis nostris et imperii subditis ac fidis, in quacunque dignitate statuere sunt, et presertim consulibus et senatu Franckfordiensi, et quibus he nostre littere indicantur, nostram gratiam et omne bonum. Venerabiles, illustres, chari nepotes, electores imperii, principes, nobiles, honesti, devoti et chari nobisque fidi. Nobis compertum est Ioannem Reuchlin legum doctorem, aliquos libellos composuisse, impressisse ac publice vendidisse, atque emisse, in quibus ipse inter reliquos valde multos articulos expressit, qui iudaicorum librorum negocio utiles et nostre christiane fidei in contumeliam esse possent, propter quos Iudei non solum in sua obstinata cecitate roborarentur, sed etiam multi Christiani simplices perverterentur. In hoc nobis tanquam Romano Imperatori ac supremo capiti et defensori Christianitatis prospicere convenit, Mandamus igitur vobis omnibus et unicuique vestrum sub pena amissionis gratie nostrae, districte mandantes ac etiam volentes quod vos prænominatos libros Ioannis Reuchlin ubique in vestris provinciis, civitatibus et ducatibus, vendere aut emittere nequaquam permittatis, Sed eos ad manus vestras per arrestationem recipiatis, et id quidem per cautionem nostrae penæ. In hoc expletis nostram synceram demandationem. Datum Coloniæ septimo die mensis Octobris Anno .et c.

Per Regem pro.

ad mandatum dñi Imperatoris.

Serenteiner.

25

CNunc postquam mandatum tale contra Joannem Reuchlin exauditum est et se nullo pacto excusare posset, Itemque cum videret excellentissimum doctorem magistrum nostrum dominum Arnoldum de Tungari ex mandato legitime et sancte contra eum scripsisse, sicut iam prænarratum est, accepit ad se alios septem immundos spiritus eos commovens adversus universitates et in primis contra venerabilem, devotum et apprime doctum virum magistrum Arnaldum de Tungari, præcipuum amatorem veritatis, de quo etiam ||
Hiij Ioannes Reuchlin sepissime omnis excellentiæ in suis litteris testimonium dedit, se ei per omnem obedientiam submittens. Sed diabolus quia mendax est et omnem pertinaciam insibilat omnemque maliciam, libellum quendam famosum, bonarum aurium offensivum, suam videlicet impudenter tissimam defensionem, de novo ipse edidit et ad nundinas civitatis Franckfordiensis ut venderetur emisit. propter quod Iudei maxime letabantur, dicentes, quod deus nunquam deseruisse eos in suis tribulationibus Quemadmodum plebanus Franckfordiensis ad magistrum Arnaldum de Tungari

scripsit, quo pacto Iudei ex libris Reuchlinianis deteriores essent facti.
que litteræ sic sonant.

¶ Post devotam sui recommendationem .S.P.D. Venerabilis et Egre-
gie domine doctor. binas litteras .V. D. pridie per magistrum Georgium de
5 Nurnberga accepi, unas quibus significat dominatio vestra quid de libello
Reuchlin actum sit et gaudeo vehementer esse viros bonos pro veritatis de-
fensione decertantes, ne impii Iudei de nostra religione risum decetero ut
hactenus fecerunt moveant Quia manifeste nobiscum dixerunt quod dominus
nunquam dereliquerit eos, sed semper novos mittat defensores. Alteræ litteræ
10 erant copiæ litterarum Reuchlins, in quibus satis se humiliat. utinam hoc
antea fecisset, priusquam virus hoc in religionem et curiosos christianos
effudisset .et c. Valete meque ut vestrum dilige. Datum Franckfordie
in die Scholastice virginis .Anno .et c. duodecimo.

Petrus meyer Francfordensium plebanus.

15 ¶ Verumenimvero, quia Ioannes Reuchlin ultra mandatum impera-
torum (ut ante dictum est) novum libellum famosum edidit in malum exem-
plum omnium hominum (cui est nomen defensio) sed potius offensio, Ce-
sarea maiestas iuste provocata secunda vice, alterum mandatum emisit
20 per totum imperium contra Ioannis Reuchlin viciosos libros, hoc est contra
oculare speculum et ipsis defensionem iniustum sic sonans.

¶ Nos Maximilianus .et c. optamus et nunciamus omnibus et singu-
lis imperii electoribus, principibus tam ecclesiasticis quam secularibus, prela-
tis, Comitibus, liberis dominis, Equitibus auratis, Capitaneis, consulibus .et c. ||
Omnibus etiam aliis nobis et imperio nostro subditis cuiuscumque status ^{hij}
25 aut conditionis existentibus, quibus hec nostræ imperiales litteræ aut copiæ
fideles exhibet, lecte, aut pronunciaret fuerint .et c. nostram gratiam et
omne bonum. Venerabiles, illustres, chari nepotes, electores imperii, prin-
cipes, nobiles, honesti, devoti nobisque fidi. Sicuti nos tempore exacto in
honorem et laudem omnipotentis dei, etiam sustentationem nostræ sacræ fidei,
30 ipsis Iudeis in imperio nostro existentibus, eorum Thalmud et alios libros,
quibus contra fidem christianam et sua precepta utuntur, et per hoc in
ulteriore errorem deveniunt, tollere decrevimus, Et propterea aliquos
libros videre et auferre permisimus, Itemque cum nunc propter nostra
imperiique nostri negotia ingentia in hoc ad tempus quiescendum duximus,
35 volentes tamen cum tempore in hoc negocio ulterius tractare, facti nunc
sumus certiores, quomodo Ioannes Reuchlin legum doctor, singulariter ite-
rum et nuper emiserit et imprimi publice fecerit libellum quendam, in quo
ipse totam facultatem theologicam universitatis Coloniensis, et honestum no-

²¹ Extat Germanice in Pfefferkorni *Sturm-Glock* pag. a iij sq. et in *Beschyr-
mung* fol. rrriij. sq. ³⁷ imp̄mi 1.

bisque devotum virum Arnoldum de Tungari sacrę scripturę doctorem quam turpissime carpat et infamet. Cum igitur talis libellus famosus nostro proposito sit contrarius et communis plebecula deterior efficiatur, huius causa nobis tanquam Romano Imperatori, supremo capiti et protectori ecclesię christianę diligenter prospiciendum est. Quare mandamus vobis omnibus et pr̄esertim nostris charis nepotibus et electoribus imperii, Archiepiscopis Moguntino, Coloniensi et Treverensi, etiam heretice pravitatis inquisitoribus, ut vos tales p̄ectacos libros quos Ioannes Reuchlin in causis Iudeorum edidit, in vestris provinciis, civitatibus e medio tollatis et supprimere faciatis, nec eos vendi aut emi permittatis, et id per penam nostram ad hoc reservatam, vestris etiam mandando ut huiusmodi libri supprimantur, ita ut illis eisdem libris nemo peior efficiatur aut infametur. In hoc sinceriter facietis nostram voluntatem. Datum in Confluentia. nono die mensis Julii. Anno .et c.

Per Regem. pro.

Ad mandatum Cesarię maiestatis proprium.

Gabriel vogt. ||

Hijj

Nota Primo.

Co tu Christiane qui conscientiam habes, intuere obsecro veritatem, et noli levibus caligantis Fumuli scriptis inverti deque gradu sapientię sentinam stulticie deiici. Noli inquam obliquis ac plane falsis Reuchlinistarum persuationibus in scylleos scopulos, inque cecitatis involucra et in perplexas labyrinthi ambages detrudi. Nonne ex his duobus p̄cedentibus mandatis satis superque liquet, serenissimum nostrum imperatorem nunquam Ioanni Reuchlin demandasse, ut vel heresim in sua consulta scriberet, vel scandala, inventivas, opprobria, falsitates, iniurias, blasphemiam, contumelias ac mille tandem mendacia aut plura fortasse, in sua (ut ipse ait) defensione, turpiter nimisque impudenter, nullis etiam p̄cedentibus demeritis (modo rem ipsam rile libremus) effutiret? Quippe si talia Cesarea Maiestas (quod absit) imperasset, nunquam postea inhibuisset. Quod quam sit verum nemo est omnium qui non videt. Verum de his et aliis pluribus ineptiis atque mendaciis latius sub breviloquio dicemus.

Nota Secundo.

Cego Ioannes Pepericornus scripsi statim supra me vero verius probaturum, ipsum scilicet Ioannem Reuchlin nostrum calumniatorem suas hereticas pravitates stygiosque suos errores a nostris doctoribus (id quod in hunc usque diem Reuchlinistę ipsi falso negarunt) per litteras in schedulis recepisse. Hoc enim et si ex epistola universitatis nostrę ad ipsum missa et hic pauloante ad oculum posita satis liqueat, tamen in veritatis

confirmationem, et maxime ut nodus nodo vinciatur, afferre in medium libuit, quæ in epistola sua ad primas theologicæ facultatis litteras, sexto kal². Fe. Anno. M.D.XII. ex Stugardia nostris doctoribus scripserit. Sunt igitur hæc ipsius verba.

C Cupitis primum de me experiri, sim ne desertor an amator veritatis catholicæ Quare propositiones quasdam ex meo consilio de cremandis Iudiciorum libris dato, quæ vobis frivole, scandalosæ et minus bene sonantes videantur, excepti earumque exemplum ad me vestris cum litteris transmisisti, || desyderantes ut post declaraciones, prius a me simul cum con- ^{ijij}
10 silio meo editas, latius mentem meam revelando vestras dominationes informem, quia non satis pro fidei mei synceritate (secundum quod vobis visum sit) me expurgaverim Ubi profecto latere non potest, sed seipsam plane ostendit ingens virtus humilitatis vestræ, qui ut unanimes idem ipsum sentiamus, nihil per contentionem, neque per inanem gloriam in vera qui-
15 dem humilitate a me poscitis ulteriore declarationem sive informationem, ut litteræ vestræ sonant. Ego vero agnoscens ingenii mei tenuitatem, quod sentio quam sit exiguum, explicare theologicas subtilitates, mihi tanquam laico et quidem digamo temere non arrogavero Cui explications fidei et singulares eius decisiones recte licebit sine culpa ignorare. Defero autem
20 omnem huiusmodi honorem excellentissimæ facultati vestræ, paratus nunc et semper ubicumque erraverim benigne potius corrigi in misericordia a iusto quam ut caput meum impinguet oleum peccatoris .et c.

Hæc ille. Ex istis verbis (charissimi mei) satis patet adversarium nostrum suos errores a nostris recepisse, et ob idipsum Reuchlinistas ple-
25 rosque in hunc usque diem satis misere per devia et scienter quod peius est aberrasse.

Nota Tertio.

C Ex verbis precedentibus Ioannis Reuchlin multa etiam præter id quod volui considerantur. Primo quod fatetur consilium suum una cum declarationibus (ut supra dictum est) in lucem venisse. Secundo quod grato accepit animo, nostris (ut ipsi scripserunt) se minus per suas elucidationes satisfecisse, cum tamen postea in sua offensione ob hanc eandem rationem plurimum blasphemet atque indignetur. Tertio dicit quod nostri doctores nihil (sicuti verum est) per contentionem aut per inanem gloriam quæsierint .et c. Hisce suis et aliiis verbis quantum in sua tandem offensione inconstanter contradixerit, pauci admodum sunt qui idipsum

² Extat epist. in Illustr. viror. epp. ad Reuchl. Haganoœ 1519. 4°. fol. q ijij sq.
inscripta Ioan. Reuchlin Phorceñ. LL. Doctor, Celeberrimæ Facultati Theologie Coloniensi. S. D. P. ⁵ Cf. supra pag. Gijb. ⁸ excepistis 2. ¹¹ meæ 2. ¹⁵ de-
clar. sive om. 2. ¹⁷ THEOLOGICAS SYBILITATES 2.

ignorent, Reliqua igitur quę supersunt et ex p̄cedentibus adversarii, aut in Christo potius amici verbis capi possunt, optimo cuique discutienda relinquo.

Nota Quarto.

(§4) ¶ Posset hoc loco Reuchlinistarum mihi aliquis obiectare Noster for-⁵ tasse Capnion latiores adhuc informationes ab universitate tua sibi mitti desideravit. Quid obsecro tot ac tantis informationibus ultro citroque opus esse potuit, ubi antea (ut statim ipse confessus est) suas edidisset in oculare speculum declarationes, et postea theutonicas, sub eadem p̄ene forma (ut supra memoratum est) edendo nihil ad rem fecerit, quin potius nostris ¹⁰ illuserit? Qualis est ille doctor aut potius (ut mihi temperem) seductor, qui duplices in sua scripta declarationes scribendo diversarum universitatū doctoribus pro fidei sinceritate ac puritate satisfacere non potest? Nunquid aliis universitatibus ac consultoribus commentariis declarationibus est ullis opus? Minime inquam, Syncere etenim et catholice scripe-¹⁵ runt. ¶ Itemque si latiorem adhuc declarationem supra quam oportuit habere voluisse, debuisset tandem et ab Ephordensibus et a Moguntinis et a tribus potissimum illis (de quibus ante dictum est) clarissimis viris sibique finitimi suorum errorum latibula quēssisse.

Nota Quinto.

20

¶ Nunc autem quia de informationibus loquimur, quas a nostris doctoribus nimis superabundanter expostulavit, consideremus oportet ipsius hominis inscitiam. Nosse enim debuit, publicam sibi dumtaxat revocationem, et nihil aliud, tum ad honorem Ihesu christi tum ad fidei augmentum, tum ad ecclesię firmatatem omniumque christifidelium salutem restare,²⁵ Illa etenim vera atque omnibus sufficiens declaratio fuisset: Nam quid necesse erat illi ut tam curiose tamque arroganter in orthodoxę fidei negotio scriberet, ut nunc sit Sibylla opus interprete? Non emeritus miles sed tyro sepiuscule redarguendus. Quid capularis senex et qui doctissimum se haberi vult tantas suorum scriptorum ab aliis declarationes expostulabit? Ridicula me hercule res est ac penitus detestanda. voluit fortasse ad longum Platonis annum et ad kalendas gręcas informari, ut sic longo annorum discursu evoluto in sua ipse heresi aut opinione prava (citra (§4b) tamen sui nominis notam) || permaneret et absque condigna correctione immunis evaderet. ¶ Ceterum quid in omnibus suis scriptis facit amicus ³⁵ noster? Lupum in periculis emulatur, qui in fossam incaute lapsus, quo magis exitum unguibus scalpendo parat, eo magis et os et oculos sterco-ribus opplet. Nullis igitur ambagibus, nullis contentionibus, nullis inventivis, nullo mendacio, nullo colore, nulla tandem eloquentia sese his rationibus exolvet. sed homo infamis (nisi novum virum induat) in ęternum ⁴⁰ permanebit.

*Sequitur historia
Nam reliqua latius infra dicentur.*

¶ Quamquam Archiepiscopi et hereticę pravitatis inquisitor duplices illos scandalosos libros, hoc est et oculare speculum et defensionem ipsius 5 Ioannis Reuchlin iuxta commissionem et mandatum Césareę maiestatis tollere et supprimere evestigio licite potuissent, tamen ne Ioannes Reuchlin posset interloqui aut conqueri (quemadmodum a principio huius negotii in hunc usque diem fecit) sic hereticę pravitatis inquisitor ex commissione Archipresulū scandalosos libros Ioannis Reuchlin non solum in universitate 10 Coloniensi visendos doctoribus præbuit, verum etiam in aliis universitatibus omni honore et laude dignis, videlicet Lovaniensi, Erphordensi, Moguntiensi, qui simul cum Coloniensibus libros illos examinaverunt et ad unguem perpendentes suis sententiis doctrinalibus quid de illis agi potissimum debeat deciderunt et sancte determinaverunt, quemadmodum nunc de verbo 15 ad verbum legi potest.

¶ Sententia venerabilis et laudabilis universitatis Lovaniensis facultatis Theologie contra speculum oculare Ioannis Reuchlin igne comburendum pronunciata.

20 . . . ¶ Decanus totaque facultas sacrę theologie universitatis studii Lovaniensis universis et singulis has nostras litteras visuris, vel cum legentur audituris, Salutem. Quamquam quilibet Christianus vero ac recto catholicę fidei amore fervens || paratissimus esse debeat ut hereses, errores doctrinasque pravas contra sanctam fidem obortas pro sui ingenii modo extirpet atque eliminet, Maxime tamen et specialiter sacrę theologie professorum est provincia, ut ostendant, declarant et per modum doctrinę definiant quę assertio heretica, quę erronea, quę postremo in fide suspecta censeri debeat, ut parati sint rationem reddere de ea quę in Christianis est fide, ne filii tenebrarum plus quam oporteat sapientes, in simplicium 25 mentibus catholicę fidei lumen vel obscurent vel extinguant. Nuper itaque venerabilis ac preclarus dominus et magister noster Iacobus de Hochstraten, religiosus ordinis prædicatorum, artium et sacrę theologie professor excilius, necnon hereticę pravitatis inquisitor, libellum quendam ad nos attulit sedecim folia continentem, quem et ipse prius et venerabilis decanus totaque sacra theologica facultas almę universitatis Coloniensis per litteras petierunt per nos legi et visitari et an recta ac integra per omnia essent quę contineret censeri. ¶ Nos vero volentes libenter tam sanctam provinciam obire, volentes item præmemoratę facultati in quibus possumus grati-

¹² qui sic 1. ¹⁶ Hæc sententia ut sequentes quattuor ex Prænotamentis repetitae sunt a Peperic. ³⁴ sedecim] Coloniensibus viginti proposta, cf. p. 135. v. 9. 24.

ficari, idque pro veteri inter nos prædecessoresque nostros atque eos singulari necessitudine libellum prænominatum per singula folia notarii nostri manu subsignatum, quibusdam ex confratribus nostris visitandum, legendum examinandumque commisimus et deinde ipsi quoque omnes una eodem in loco congregati, qua potuimus vigilantia visitavimus et relegimus, singula diligent examine perpendentes. Quod quidem cum faceremus, unicorditer censuimus, libellum ipsum variis erroribus et assertionibus in fide non parum suspectis passim esse respersum et in primis pertinaci Iudeorum perfidię consentanea continere. Ideoque concorditer unanimique suffragio, matura deliberatione prævia, iudicavimus libellum non solum esse reiiciendum ac reprobandum, ipsiusque usum omnibus inhibendum, verum etiam totum igni exurendum, ut errorum ipsius nulla radix extet, unde eidem denuo pullulare possint. In horum autem testimonium curavimus hanc nostram sententiam seu conclusionem per notarium nostrum libello prædicto ascribi, ac eidem Sigillum quo in similibus utimur per cordulam appendi. Datum Lovani. Anno dñi. M.D.XIII. Mensis Iulii xxviii. memorato sigillo nostro in testimonium præmissorum his appenso. ||

¶ Sententia facultatis theologicæ studii Coloniensis contra speculum oculare Ioannis Reuchlin igne comburendum pronunciata.

20

¶ Universis et singulis præsentes litteras nostras visuris, lecturis vel audituris. Decanus facultatis sacræ theologie insignis universitatis studii Coloniensis ceterique doctores et magistri in eadem facultate actu regentes obsequiosam recommendationem ac salutem in domino. Tametsi universalius quivis vere Christianus ex fiduci catholicæ zelo et christi Iesu domini nostri charitate etiam ad sanguinem usque in cordis sinceritate operis effectualiter exhibitione et vitæ corporalis dispendio inimicis ac corruptoribus fidei sacrosanctæ resistere debeat et reluctari, præcipue tamen sacræ theologie professoribus, eloquiorum divinorum tractatoribus negocium huiuscemodi incumbit, quatenus armatura dei induiti, lumbos charitatis et veritatis præcincti, lorica iusticie circundati, scuto fidei armati, galea salutis cooperiti et bicipiti vibrantique gladio verbi dei muniti, ad referandum veteris legis typum, et evangelicæ veritatis misterium inveniantur idonei et ad resistendum omni adverse potestati parati Quatenus Christi salvatoris nostri et orthodoxæ fidei inimicorum emulatorum atque pseudodoctorum molimina, errores atque suspectas doctrinas ab area ecclesiæ doctrinaliter definiendo valeant extirpare. **¶** Quo circa dum dudum libellus quidam (cui titulus speculi ocularis inscribitur) nobis oblatus et ad examinandum traditus

³² referandum 1. referandum est in Ortwini Prænotamentis.

fuisset, in quo de Thalmud et quibusdam aliis Iudeorum libris non cre-
 mandis agebatur, eundemque tunc multipliciter suspectum habuissimus et
 Iudaicę perfidię inordinate faventem, suimus tamen nuper denuo per Egre-
 gium venerandumque patrem et dominum magistrum nostrum Iacobum de
 5 Hochstraten, religiosum ordinis predicatorum, Artium et sacre theologie
 eximium professorem, necnon hereticę pravitatis inquisitorem, propter non-
 nulla imperialia ceterorumque Archipresulū mandata, ipsum (ut assere-
 bat) urgentia legitime requisiti, quatenus eundem libellum quem in verna-
 cula lingua impressum in se viginti folia continentem denuo nobis obtulit
 10 rursum legere et visitare dignaremur Et an talis habendus esset qualē
 illum publica fama et prefata mandata viderentur reputare. Nos igitur
 intuitu dei || et catholicę fidei benigne hoc onus suspicentes, volentesque ^{di}j
 etiam causis supranominati inquisitoris pro nostro debito non deesse, pre-
 nominatum libellum certis ex confratribus nostris et magistris iterum revi-
 15 sendum diligentiusque legendum ac examinandum commisimus. Post quo-
 rum iudicium et diligentissimum examen facultaliter ad nos reproductum
 Omnes et singuli sub debito prestiti iuramenti in eodem loco congregati di-
 ligentia nobis possibili simul singula perlustravimus, matureque omnia per-
 pendentes tractavimus Et cum hoc faceremus concorditer censuimus et de-
 20 liberavimus libellum ipsum pias aures christifidelium et maxime simplicium
 graviter offendere, multos quoque et varios articulos in fide plurimum
 suspectos et scandalosos, heresim quoque sapientes et Iudeorum inprimis
 perfidię consentaneos continere. Quapropter unanimi consensu, matura de-
 liberatione prævia, iudicavimus prefatum libellum viginti foliorum per sin-
 25 gula folia notarii nostri manu subsignatum, non modo suppressendum aut
 de manibus christifidelium tollendum, usumque eius inhibendum, verum-
 etiam flammis tradendum et igni cremandum esse, ne eius aliquatenus
 memoria remaneat, quo aliquando in futurum ex eo possit error aut scan-
 dalum repullulare. in quorum premissorum omnium et singulorum fidem,
 30 robur et evidens testimonium hanc nostram conclusionem et sententiam ca-
 tholicam per notarium nostrum publicum illi libello (ut prefertur) nobis
 presentato ascribi fecimus Necnon sigillum facultatis nostrę prememorataę
 eidem per cordulam sericeam appendi. Datum et actum Colonię in pu-
 blica nostrę sacrę theologicę facultatis congregacione In insigni Conventu
 35 fratrum minorum habita Anno salvatoris dñi nostri Iesu christi. M.D.XIII.
 die .XVI. mens. Augu.

^{9.24} viginti] Lovanienses sedecim tantum habebant (cf. p. 133, v. 34.), totidem Pa-
 risienses (cf. p. 141, v. 14.), Erphordenses undeviginti (cf. p. 136, v. 15.)

¶ Sententia honorandę facultatis theologicę universitatis Erphordensis pronunciata contra speculum oculare ab Ioanne Reuchlin editum, supprimendum et e mundo auferendum, cum tali annexo ut nulla glossemata nullęque declarationes (id quod notatu dignissimum est) illud seu illum salvare possint. 5

¶ Quandoquidem omnium est et eorum maxime qui sacrosanctę theologię sophię professioni sacramento sese constrainxerunt, fidei veritati, || ubi in periculo versari videtur, fidele perhibere testimonium Nos Hermannus Ser-
ges de Dorsten artium et sacrę theologie professor, decanus ceterique ma-
gistrorum modo in studio generali ac universalı Erphordensi Theologicam fa-
cultatem representantes per venerabilem et religiosum patrem artium et
sacrę theologie professorem eximium ordinis fratrum prædicatorum Con-
ventus Coloniensis, patrem Bernhardum de Lutzenburgo requisiti, quo
libellum quendam decem et novem chartarum de erroribus falsis, impiis,¹⁵
male sonantibus, ac hereticis propositionibus multorum opinione suspectum
revideremus, examinaremusque, necnon et nostra de illo pro illibate or-
thodoxęque fidei attestatione et scandali amotione aperiremus sententiam,
sentimentumque panderemus iuxta professionis nostrę debitum et charitatis
legem refragari votis nephas duximus. Quum itaque iamdudum iuxta ²⁰
Cesareę Maiestatis commissionem per Reverendissimum in Christo patrem
et dominum dominum Uriellem Archipr̄sulem Moguntinum sacri imperii per
Germaniam Archicancellarium ac principem electorem, dominum nostrum
gratiosissimum et ordinarium, super dubio de libris Iudeorum comburen-
dis nec ne discutiendo nobis exhibitam, veluti obedientię filii prout nobis ²⁵
visum fuerat sub solita protestatione responderemus Cesaream maiestatem
ac ita quemvis alium principem per terminos sui dominii teneri, nedum
decere ut a Iudeis libros falsitate ac blasphemias christiani nominis nota-
tos, quibus in sui perniciem educantur et quasi ab uberibus odium in
Christi salvatoris nostri nomen sugunt, quicunque illi sint, prorsus tollat, ³⁰
prout et retroactis seculis ab utriusque status principibus non semel facti-
tatum litteris proditum legimus, quemadmodum plenius in nostra consulta-
tione continetur, quo etiam votis Reverendi patris memorati totiusque ve-
nerandi collegii excellentissimorum doctorum theologicę facultatis studii Co-
loniensis confratrum atque fautorum nostrorum in eum colendorum pro ³⁵
quorum parte requirimus morem gereremus, Cum primis libellum eundem
de manu publici Notarii, a facie et dorso singularum chartarum consi-
gnari iussimus, atque quoad potuimus, revidimus, examinavimus et diligenter
perspeximus, invenimusque auctorem ipsius alioquin singularis ac præemi-
nentis eruditionis virum doctissimum, triplicis lingue hebraicę, grecanice, ⁴⁰
Iudei atque latinę, periūtissimum celebri fama de vita ac morum integritate nobis
multipliciter commendatum, et prout commendabilis sua testatur protestatio,

quam consultationi sue et premissit et subnexuit, bonum ac catholicum christianum, se suaque Romanæ ecclesiæ determinationi humillime subiicientem, forensium philosophorumque more liberis verbis usum, nec ad divi Augustini preceptionem certam loquendi regulam que Theologum et de fidei misteriis ad intelligendum difficultissimis verba facturum deceret undique observasse, et quam superioris ac ordinarii sui auctoritate requisitus, non sua sponte sese ingesserit, nec per modum determinationis in publicum, sed consultationis ad principem clementissimum conceptum suum sub Sigilli decreto emisisset, minus extimuit seu previdit, quempiam ex dictis suis errandi sumpturum occasionem, aut scandalisatum iri. ¶ Quapropter quum ex verbis incaute prolati sepe error oriatur et heres, et libellus memoratus non undiquaque satis digestus sobriusque et adamassim libratus apparet, quod minus pertinenter nonnunquam sacra cententur eulogia, minusque reverenter ecclesiasticorum quam hebraicorum doctorum fiat memoria, ac nimis generales et universales in eo nonnullæ continentur propositiones, ex quibus etsi citra auctoris intentionem falsa ac heretica elici deducique possent dogmata, simplices Christiani scandalizari, perfidi Iudei in cecitate sua confortari, aliaque christianæ nostræ religioni evenire incommoda: iudicamus sepe fatum libellum (citra tamen auctoris sui notam ac ignominiam, ne regis Idumæ ossa in cineres usque consumantur) supprimendum, tollendum, e medio delendum, ac communi hominum simplicium maxime et eorum quorum posset esset offensivus, usui prorsus intercidendum, minime obstante, quod universa ipsius dicta glosas aut expositiones aliquas, vel sensus logicæ veros habere possint aut de vi grammaticæ vel logicæ aliquam recipere defensionem, aut si scorsum ponerentur, ad sensum aliquem possent trahi verum. In quorum fidem, robur ac evidens testimonium duximus has nostras litteras patentes Sigilli nostræ facultatis appensione muniendas. Actum Erphordie in congregatione nostra. Anno gratiæ M.D.XIII. die vero tercia mensis Septembri, de mandato dominorum de cani ceterorumque magistrorum facultatis Theologicæ studii Erphordensis.

Hammannus fruoff notarius subscrispsit. ||

¶ Sententia facultatis theologicæ studii Moguntini pronunciata contra Speculum oculare
Ioannis Reuchlin e medio tollendum. Jijib

¶ Universis et singulis presentes nostras inspecturis vel audituris Nos decanus ordinarius, ceterique theologicæ professionis magistri et doctores universalis gymnasii Moguntini in noticiam deduci volumus presentium tenore. nos veluti sacræ Theologie et veritatis professores pro orthodoxe fidei tutione ac defensione requisiti quandam libellum vernacula lingua editum 40 per Ioannem Reuchlin sacrarum legum doctorem uti prenotatur congestum,

⁸ decreto (non secreto) 1. et Prenotamenta. ³⁸ Theosophie Prenott.

ac speculum oculare nuncupatum diligenti auspicio legeremus, singulasque sententias in eodem libello positas veritatis quasi libra pensaremus Nos itaque uti decet verę fidei catholice et christiane veritatis professores summo studio ardente affectu ea quę Christi sunt amplexantes, prenotatum libellum diligentissima qua potuimus lucubratione conspeximus iterum atque item vidimus ac legimus, complures (heu dolenter scribimus) in eodem dicto libello sententias deprehendimus piarum aurium offensivas aut parvolorum scandalum illativas, sacrorum doctorum irreverentiam evomativas, iudaicę perfidię favores nutritivas, vel etiam de heresi suspectas. Quia tamen prenominatus doctor Ioannes Reuchlin in calce dicti libelli protestatus est nihil aliud velle sapere aut sentire, preterquam christianum deceat virum, submittens sese ac scripta sua determinationi ecclesie, ideoque quantum huic protestationi actum contrarium non fecerit, honorem famamque viro servamus, matura quoque deliberatione prehabita, libellum dictum unanimiter doctrinali more tollendum, hominum usui prohibendum atque damnandum iudicamus. Datum Mogun. Anno dñi M.D.XIII. die vero Iovis mensis Octobris .XIII. nostręque professionis sigilli sub appensione. De mandato venerabilis et eximii dñi Theol. facul. decani et ordi.

Io. fritz Notarius et bedellus subscrispsit.

C His actis, Iuxta commissionem imperatoris et sententias universitatum ut antea demonstratum est: hereticę pravitatis magistri per consensum Archiepiscoporum et iuxta iuramentum || sacrosanctę sedi apostolice præstitum, libellum Ioannis Reuchlin corripiendum assumpserunt Et in medio huius negotiū Reuchlin per suas calliditates et dolos extreme per fas et nefas laboravit ad christianam veritatem impediendam, etiam ut hęc causa prolongaretur. Atqui non perpendens animo bonus hic vir quid ex suis suspensionibus, impedimentis, dissuasionibus, vafriciis et vaniloquentia omnibus christifidelibus mali accidere posset, Et sic a sede apostolica (velut per apparentiam boni) commissionem Spirę, etiam aliquos iudices iuxta suam voluntatem impetravit, in sua narratione proponens, quasi universalis Coloniensis ac hereticę pravitatis magister hoc ex invidia fecissent, id quod in se falsissimum est, cum nullam antea controversiam cum eo unquam habuerint, sicut epistole etiam ipsius ad nos frequenter misse luce clarius testantur, et sicut etiam sententia Erphordensium satis liquido ostendit, qui cum singulari quadam recommendatione illum extollerent, in fine tamen ob veritatis amorem gravissime condemnarunt. Ceterum omnia hęc, hoc est ipsius ex urbe Roma commissionem minus iuste, immo iniustissime acquisitam hereticę pravitatis magister non curavit Sed ex commissione Cęsareę maiestatis, et sententia universitatum cum appositione manus Archiepiscopi Coloniensis Speculum oculare Ioannis Reuchlin iudicia- liter Colonię ablatum perpetuis diebus condemnatum publice tandem in

ecclesia sancti Andreæ comburi iussit, sicuti sententia sequens de verbo ad verbum idipsum attestatur.

Sententia Alterius heretice pravitatis inquisitoris contra speculum oculare Ioannis Reuchlin.

¶ Christi crucifixi nostra opprobria sue incarnationis et amare passionis misteriis delentis nomine invocato Pro tribunali sedentes et solum deum, eius iusticiam et religionem pre oculis habentes ipsiusque in religionem divinam (que in omnium tendunt iniuriam) commissa opprobria, ac hereticæ superstitionis invia, inulta dimittere nolentes, in causa inquisitionis contra speculum oculare Ioanni Reuchlin inscriptum, in processu cause clarius designatum institutæ (citra tamen ipsius auctoris notam, quem ob eius humilem submissionem et alia eius laudabilia scripta pro catholico || habemus. Potest namque non hereticus dicta heresim sapientia scribere, (¶^b) ut de abbe Ioachim apud iura constat) per hanc nostram diffinitivam sententiam, quam actis cause meritis diligenter visis et revisis Theologorum et iurisperitorum nobis communicato consilio pariter et assensu ferimus in his scriptis, pronunciamus, decernimus et declaramus memoratum libellum hereses sapientem, et errores multos continentem perfidis Iudeis plus quam deceat favorabilem, ecclesiæ dei iniuriosum, ac sacris ecclesiæ doctoribus irreverentialem, christifidelium maxime simplicium scandalisativum, ipsumque præterea (scriptura seu impressoria arte per Coloniensem diocesim multiplicatum) communii hominum usui interdicendum, condemnandum, supprimendum, tollendum, ac igni publice concremandum, prout interdicimus, condemnamus, supprimimus, tollimus, pariter et igne concremari præcipimus.

¶ Lata et executa est publico incendio Coloniæ hæc Sententia in die Scholasticæ virginis. Anno. XIV. et c.

¶ Contra hæc omnia iudices Spirenses non inspecta priore causa secundum suam voluntatem et intellectum tulerunt sententiam, quod oculare speculum Ioannis Reuchlin cum suis glossematisbus et interpretationibus in calce libri appositis nihil erroris aut heresis in se haberet, Etiam quod ab omnibus possit legi. Propter quod Iudei non solum maximopere gavisi sunt, verum etiam per hoc deteriores facti et eorum Rabi iccirco per totum imperium Wormatiæ conventum habuerunt disputando et in similibus, omnino arbitrantes, quando oculare speculum Ioannis Reuchlin pro se, et contra tot universitates et doctos admissum sit, verum haberi possit indicium a deo destructionis Romani imperii et appropinquationis Messie quem ad hunc usque diem expectant. Et sicuti veraciter sum factus certior, Ioannes Reuchlin fuit Wormaciæ illo tempore vel breviter ante hoc tempus

³ Alterius] i. e. Ioannis de Colle. cf. Prenott. p. ult. ¹¹ Ioachim] Cf. Huttent Opp. III. p. 199. adnot. ad v. 209. ²⁸ sentent.] lat. d. 24. Apr. a. 1514.

*aut post, in hospicio apud doctorem Werner. Sed quid negotii sibi fuerit Wormati*ii* ignoro. Hoc tantum scio quod tempore quodam meridianu*m* duo Rabini Iudeorum petierunt loqui cum Ioanne Reuchlin, quod cum olfecisset, ipse cum Iudeis egressus est diversorium. Et quid inter se egerint aut || & tractaverint mihi non est compertum. Sed hoc bene scio quod Iudei nunc⁵ Ioannem Reuchlin pluris faciunt et sanctiorem iudicant quam unquam Moysem, Heliam aut reliquos prophetas iudicarunt. Et talis malicia pri-
mum orta est ex sententia Spirensi, a qua quidem sententia Reverendus doctor Iacobus Hochstraten heretice pravitatis inquisitor ad sanctissimum papam appellavit Quapropter in propria persona illuc evestigio profectus¹⁰ est ad Christianam veritatem obtinendam .et c.*

Ceterum ut sanctissimus noster in hac causa penitus esset instructa et tota Christianitas potius adh̄ereret multis universitatibus aliisque doctoribus ac clarissimis seorsum viris, quam uni laico aut duobus tribus per fa-
vorem fortasse nimiamque pr̄cipitationem rem ipsam minus bene libran-¹⁵ tibus, alma nostra universitas Coloniensis totam causam cum omnibus ad eam pertinentibus et insuper sententiam Spirensem misit Reverendę et ex-
cellenti universitati Parrhysiensi, ad discutiendam et examinandam peni-
tus causam hanc. similiter Ioannes Reuchlin oculare suum speculum cum omnibus suis interpretationibus et defensionibus (ut in actis doctorum Par-²⁰ rhysiensium patet) pr̄nominate universitati Parrhysiensi misit. Quapropter quomodo universitas eadem et quam iuste ac sancte negocium hoc funditus examinaverit, nunc ante oculos patebit.

CSententia Parrhysiensium doctorum conde-
mnativa ocularis speculi Ioannis Reuchlin ad
ignem: non obstantibus sententia Spirensi aut quibusunque
aliis eius defensionibus per eum met illuc missis. et dili-
gentissime ibidem perspectis examinatis. diu multumque
per XLVII. videlicet sessiones ab octoginta ad minus do-
ctoribus discussis ac tandem iustissime condemnatis. pon-
derata semper in omnibus articulis et scriptis auctoris
ipsius intentione.²⁵

CUniversis presentes litteras inspecturis decanus universique Parrhysi-
ensis academię Theologi doctores Christianam salutem. Turris David ex qua
pendent mille clypei, omnis armatura fortium, hostiles sepius experta tumul-³⁵
tus inconcussa totiens evasit, quotiens victrix malicie sapientia, ancillas suas
&^b (ut est in proverbiis) misit ut vocarent ad || arcem Quarum presidiis ho-
stium proderet insidias, insultantium conatus redderet irritos, adversasque
vires prorsus disperderet, id quod hac nostra tempestate satis superque pleris-
que exploratum esse non est ambiguum Siquidem orthodoxa fides sacris elo-⁴⁰

¹² instructa sic 1. ²⁴ Extat in Actis Doctor. Parrh. biiij.

giis, ceu David turris propugnaculis unde quaque septa, dum intestinos ut cunque sibi ascriptorum militum patitur insultus, Ancillas suas easque inter se Germanas Theologorum Academias, Coloniensem inquam, Moguntinensem, Lovaniensem et Erphordensem, sacra sophia vocavit ad arcem iudee perfidię machinis obsessam eiusdemque Thalmudicis propemodum oppressam tormentis Quibus ut suffragaremur, cunctisque communi christianę rei cause patrocinaremur, misso ad nos libello quodam, cui Ocularis speculi non sine macula nomen inditum est, Ioanni Reuchlin ascripto, nostro cauterio inurendo iteratis epistolis etiam atque etiam efflagitarunt 10 prestanti doctrina viri Theologi Colonienses magna proculdubio nobis semper necessitudine iuncti. Quorum sane votis religione plenissimis citra christianę ipsius religionis iniuriam refragari minime licuit, quando Hieremie vaticinio Maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine. ¶ Morum igitur supplicibus gesturi libellum prefatum chartis sexdecim papyri 15 reis manu conscriptum, cum alias frequenter, tum novissime die Mercurii altera mensis Augusti Anni. M.D.XIII. nobis apud Sanctum Mathurinum debito iuramenti sacramento rite congregatis exactissima cura discussum, examinatum, equa lance trutinatum, adamussim et articulatim libratum nostra doctrinali sententia dicimus esse respersum multis assertionibus falsis, 20 temerariis, piarum aurium offensivis, scandalosis, erroneis, Iudaicę perfidię manifeste fautoriis, sacrosanctis ecclesię doctoribus iniuriis et contumeliosis, in Christum eiusque sponsam ecclesiam blasphemis, de heresi vehementer suspectis, plerisque heresim sapientibus, et hereticis nonnullis. Ob idque libellum huiusmodi esse iure suppressendum, de medio tollendum 25 atque igne publice cremandum. ¶ Ipsius autem libelli auctorem ad publicam revocationem compellendum Non obstantibus glosis, quibuslibet interpretationibus et defensoriis, nobis hac in re oblatis. ¶ Ipsos vero Thalmudicos libros (quos tota animi contentionе ocularis speculi auctor contendit esse asservandos) Apostolica auctoritate iam pridem rite fuisse da- 30 mnatos, immo vero nostrorum antecessorum divini pariter et pontificii iuris peritissimorum inter pretum, nostri Parrhysiensis studii doctrinali interventiente sententia iure fuisse crematos ingenue fatemur Huiusque modi damnationem iure optimo duximus esse approbandam. in quorum omnium fidele testimonium et robur hanc nostram sententiam publici nostri Notarii 35 chyrographo signatam nostro quoque sigillo iussimus muniendam. Datum Parrhysii in nostra publica congregatione apud divum Mathurinum celebrata Anno Christianę salutis Quingentesimo decimoquarto supra Millesimum altera Augusti.

¶ Ioannes Nery subscripsit.

40 ¶ Hanc sententiam et aliarum universitatum et imperatoris mandata contra libros Ioannis Reuchlin attulit et porrexit Summo pontifici venera-

bilis et apprime doctus dominus frater Iacobus Hochstraten heretice pravitatis inquisitor Et quoniam decuit sanctissimum dominum nostrum heretice pravitatis magistro in hac re nihil denegare, Sic sanctitas sua Reverendissimos duos Cardinales de sacro concilio seriosissime ordinavit ut negocium hoc et libros Ioannis Reuchlin funditus perpendent, et deinde causam ⁵ hanc Concilio proponerent. Insuper ne Ioannes Reuchlin posset interpellare aut ullam afferre excusationem, quemadmodum sepius in hoc negocio adinvenit Sic papali potestate a prænominatis iudicibus Cardinalibus missa est illi citatio in quadraginta diebus comparendi Romę et ut sententia Spirensis, prout de iure revocari posset. ¶ Postquam talis citatio ¹⁰ allata est Ioanni Reuchlin, tunc ad protrahendum iudicium allegavit quomodo Cardinalis sancte Crucis esset in hac causa partialis et sibi suspectus. Secundo allegavit quomodo universitas Coloniensis librum suum ex lingua germanica in latinam false traduxisset et librum hunc reliquis acedemiis frustillatim misissent, propter quæ in suis sententiis, contra se ¹⁵ latis decepti forent. Quod tamen in rei veritate nunquam compertum est ac nunquam comperietur, cum ipsem librum suum cum additionibus ipsis Parrhysiensibus miserit, Etiam quod liber suus Romę iterum ex germanico in latinum transpositus omnino in singulis concordaverit cum traduzione universitatis nostre Coloniensis. || 20

¶ij^b

Nota Primo.

¶ Duo hic præmemorantur, lector charissime, quæ (etsi puerilia sunt) rationibus tamen diluantur summopere est necessarium Obiicit nobis Ioannes Reuchlin, et id quidem falso quod doctores nostri ipsius theutonicum non intellexerint, et ob id ipsum iniquam fecerint traductionem Respondeo ²⁵ istiusmodi cavillum nihil in se firmitatis habere sed levissimum esse ac plane falsissimum. Quod licet in præcedentibus, littera D folio ultimo satis declaratum sit, hoc tamen non oberit adiecisse Nostram videlicet universitatem multos habere et doctores et magistros et tunc temporis plures habuisse qui omnes veri superioris et sint et fuerint, ipsius etiam conterranei et ³⁰ perfectissimi sue lingue interpres. ¶ Secundo si nos male traduximus ipsius theutonicum, id quod in se falsum est, quare (obsecro) Parrhysienses condemnaverunt eum, quibus a nostris missa fuit translatio iuxta ipsius adversarii nostri correctionem in defensione sua (licet satis ridicule) expressam. ¶ Tertio ut omnes Christiani unanimiter et perpetuo credant, ³⁵ sacratissime apud nos facultatis theologicæ doctores synceram edidisse translationem, hoc solum adiiciam, quod in urbe Romana (uti pauloante prætactum fuit) nova facta est translatio et id quidem per sacrosanctę sedis apostolicę commissionem, per omnia et in omnibus, quæ ad materiam pertinebant, cum nostra concordans. ¶ Quarto Si doctores nostri non intel- ⁴⁰

^{4.6} concilio] i. e. Lateraneusi. ^{19.39} Hoc falsum esse constat.

lexerunt theutonicum ipsius quo Suevi utuntur, tanto melius disputare contra nostros Moguntiæ potuisset, cum illuc aliquot doctores nostri ad habendam cum illo disputationem venissent. verum id facere non audebat, veluti publicum est et notorium. Quod igitur in suis scriptis erraverit, et disputare cum nostris non fuerit ausus, nemini mirum videbitur, quia superius in sua epistola, per se ipsum theologica in suo speculo oculari adducta scripsit, sicut rusticorum sacerdos in sermonibus suis medicinam allegare posset .et c.

Nota Secundo.

¶ Est et aliud (de quo statim facta est mentio) leve quoddam cavitum, quo Reuchlinistæ quidam diu multumque tripudiarunt suum patronum Ioannem Reuchlin imprudenter secuti. || Susurraverunt equidem et [¶]ij ipse in primis Oculare suum speculum per nostros frustulatum, et (ut ipsius verbis utar) truncatum et mutilatum dolo malo universitatibus missum, quo 15 faciliter quolibet doctores in suam opinionem traherent. Fundamentum vero istius obiectionis ex eo solum elicere conati sunt, quod universitates ipse in suis sententiis super numero foliorum Ocularis speculi non concordant. Respondeo, in exscribendis exemplaribus non posse neque etiam necessarium esse (maxime ubi diversi sint scriptores) numerum foliorum 20 observare. ¶ Ceterum ut puerile hoc omittam, Adversarius noster seu potius in Christo amicus Ioannes Reuchlin, integrum oculare suum speculum Parrhysiensibus misit, adiunctis etiam omnibus suis declarationibus, defensionibus et id genus aliiis armis, ut ipsius ad illa testatur epistola. Adiecit quoque et has preces Ego (inquit) quantum potero humilime peto, ut me 25 facturam vestram non destruatis, neque de gremio et de corpore vestro membrum me ledatis .et c. Iterum oravit eundem sermonem dicens Obsecro vos patres meos quam observandissimos, dignemini in hac causa ocium preferre negocio et contra me filium et alumnnum vestrum nihil statuere, definire aut declarare. et c. hec ille. Modo ad propositum, si fru- 30 stulatim misimus speculum ipsius oculare vel ad Parrhysienses vel ad alios, et ipse integrum, quare obsecro non est pro se sententiam consecutus? Aqua heret et nimis frigidus antiquis se caligis legit. Reverendi autem magistri nostri Parrhysienses viri illuminatissimi ac fide probatissimi, quorum ingenia aquilina et divina potius quam humana ad celos usque pertingunt, videntes ipsius in scribendo falsitatem et fictas adulaciones, veritatem pluris quam sue universitatis membrum fecere. Nam si iustum habuit causam, non quo nihil definirent, sed quo iusticiæ munus exequerentur, ipsius erat officii expostulare. Quid multa? Grandis moles levibus

² potuisset 1. ² notarium 1. ¹¹ uum 1. ¹⁷ Cf. p. 135. ²³ illa non illos 1.
Epistola, data Stutg. d. xiiii. kal. Iul. a. 1514. est in Actis DD. Parrh. et in III. virr. epp.

innixa columnis nec adamussim structa, in arenoso suo fundamine stabili esse non potest.

¶ Postremo, fictas dixi adulaciones et preces vanas, simulationes quoque adiūciam ac dissimulationes. Nam ipse in quadam epistola uni poete apud nos a se missa turpissime ut supra dictum est et cum maxima sui nominis infamia doctores Parrhysienses detestatur, et probrosis nominibus (*id quod facere non debebat*) eisdem illudit. Sic etiam nostris indigne f*gijj^b* cit. || Nam quos antea sepenumero in suis scriptis extollens supra quam oportuit reverendissimos appellavit, postea in mendacissimo, levissimo ac famosissimo sue defensionis libro histrionicis impudentissimisque conviciis eosdem (si veritatem licet dicere) multosque alios viros prstantissimos et optimos turpissime insectatus est. Ipsius igitur impudentiam (ut cum gratia apud bonos loquar) inauditam et mendacia sine fronte e multis pauca, licet superius tacta sunt, latius tamen in subsequentibus explicentur necesse est, ne me falso ipsi quicquam imposuisse lectores boni arbitrentur, neve idem ille liber infamis posthac defensio sed offensio et mendaciorum codex appelletur.

Nota Tertio.

¶ Posset aliquis obiicere Parcendum erat Ioanni Reuchlin velut excellenti poete et in secularibus litteris apprime eruditio, casu etiam posito, quod bis aut ter aut quater in sua consultatione aberrasset. Respondeo, id verisimile quodammodo pueris aut favore eccēcatis videri, quamvis tamen non ita sit, cum in ecclesia dei omnia debeant esse sincera,

omnia pura, clara, illibata, et nullo errorum intervallo discreta. Nam teste apostolo ut ante octo annos didici Omnes unum corpus sumus quot in Christo baptizati sumus, qui non multas sed unam sibi dumtaxat sponsam ab ēterno preelegit Nulli ergo errores, immo et ne unus quidem admittendus, cum ex una scintilla maximus interdum ignis exurgat.

¶ Secundo. ponamus casum quod princeps quidam equum emerit speciosissimum centum videlicet ducatis, et idem ille equus intra duo aut tria miliaria ter dumtaxat aut quater ceciderit, Queritur, quid de tali equo censendum sit? Respondebunt sapientes, non esse illum tali precio dignum, nequaquam tamen ex toto contennendum, eo quod imprudens fortasse, vel alio nescio quo impedimento interveniente citra naturę debilitatem sese prostraverit. Quid si tricies, si quadragies, si octogies intra duo miliaria lapsus fuerit? Clamabunt omnes, vilem esse bestiam nec aratro dignam.

Modo ad propositum: Si Ioannes Reuchlin bis, ter, quater aberrasset, minime tamen laudandus, verum quia septuagies || et amplius fortasse in suo speculo oculari atque aliis in locis (ut multorum probant testimonia) ineptissime deliravit, et frequenti suo lapsu alios labi fecit, a nemine non condemnandus iudicabitur. Ob hec predicta magis est consonum veritati,

talem tantumque virum ac senem ex propria (ni fallar) malicia et prava sua voluntate (id quod doctissimis sepe viris contigit) suas hereticas pravitates conscripsisse, quam ex ignorantia aut calami lapsu. Sed quare obsecro? ut infami fortasse gloria et nimia curiositate seipsum redde-
5 ret et insignem et famosum, sicuti quendam cum adhuc Iudeus essem,
fecisse accepi, qui ut gloriosum se faceret, Diana templum accendit.
¶ Quid multa? Nimis curiosus fuit scribendo Ioannes Reuchlin, et plus
ceteris universitatibus occulte apud Cesaream Maiestatem et Archipræsulem
Moguntinum videri voluit. Nam ubi doctores reliqui vix duo folia sancte
10 scripserunt, ipse viginti fortasse in re non necessaria insipienter emisit.

Nota Quarto.

¶ Ex verbis apostoli precedentibus nova criticorum oboritur questio,
que et multos proh dolor Reuchlinistas atrociter (sed ut spero ignoranter) momordit. Dicunt enim cum suo patrono: Quomodo hic Pepericornus
15 sacras litteras et iura ac latinorum sententias allegare novit, cum Ro-
mane lingue non sit peritus? Respondeo hanc obiectiōnē esse futilem, li-
cet magnos etiam viros in hunc usque diem male perverterit. Ego qui me-
cum fero et calamum et pugillarem, ea possum adnotare que vel in ser-
monibus publicis vel in conventiculis audio eruditōrum. Quot ego docto-
20 rum et religiosorum prædicationes intra duodecim annos audī? quot ad-
monitiones? quot sanctorum patrum auctoritates? quas ego vel per meipsum
retinere aut ex eisdem interrogare aut ad tabulam potui reponere.

¶ Præterea ego hoc mediusfidius (citra iactantiam tamen) de meipso
profiteor quod omnia que vel in biblia vel in sacris evangelii habentur,
25 per meipsum et absque interpretis adminiculo citare possim, et ad omne
propositum allegare, sive quis nostram alemanicam linguam velit || sive (§ 4^b)
hebreā. Et ut hoc ipsum adiciam Omnia ego evangelia que per totum
annum in ecclesia dei ad populum exponuntur memorię commendavi et ad
unguem recitare didici, quod non omnes fortasse facere poterunt qui in
30 litteris secularibus et fabulis plus equo obbrutuerunt. ¶ Postremo ut huic
obiectiōni satisfaciā Habeo filium Laurentium nomine, ingenuum pro-
fecto adolescentem et liberalibus disciplinis studiisque poeticis anxie im-
pallescentem, qui infinitas quodammodo et oratorum et poetarum senten-
tias tum ex suorum ore preceptorum, tum ex studio privato, ad omnem
35 mihi materiam et ad omne propositum recollēt. Quapropter cum ego
dicerem 'Ioannes Reuchlin est valde senex', respondit filius 'Maledictus puer
centum annorum' Et iterum allegavit Hugonem quem dixisse affirmabat
quod inter abusiones huius seculi sola maior est senis obstinatio. Dicenti
etiam mihi Joannem Reuchlin seipsum laudare solitum, respondit 'hoc

²⁰ quod adm. 1.

faciunt stulti quos gloria vexat inanis' .et c. Hęc et alia multa sepiuscule ex filio intelligens magnam proculdubio spem et doctrinarum et eloquentię de tam ingenuo adolescentे concepi, ita etiam ut quę ego indoctus facere non possum, ipse tandem perficiat. ¶ Non errent igitur (obsecro) diuitius Reuchlinistę qui indies (licet fortasse ignoranter) dicere consueverunt me absque magistrorum nostrorum instigatione sacras litteras citare non potuisse. Doleant quoque omnes illi qui falso circumtulerunt, quod propter scripturarum allegationes meum manuale speculum ab eisdem doctoribus et compositum et subornatum foret. Erubescat etiam et in eternum ingemiscat Ioannes Reuchlin, qui in sua defensione (ex qua mille profluunt mendacia) in littera B folio primo columna prima mentiri non erubuit et sine probationibus dicere quod doctores nostri in eodem libro multis eum lessissent calumniis. Nam ut omnia probem rationibus, Testor deum et conscientiam et adiuro deum vivum, quod manuale meum speculum (de quo sepe apud doctos fuit contentio) neque compositum sit Colonię neque impressum. Ubi ergo? me quis roget. Moguntię inquam. Et quis tibi tot allegationes scripturarum dedit? Illi profecto tres celeberrimi iustissimique viri de quibus dictum est supra, qui ex mandato serenissimi imperatoris omnium consilia perlustrantes solam ipsius Fumuli consultationem reiecerunt, cum omnium aliarum universitatum consilia absque aliqua communicatione, instinctu sancti spiritus in omnibus concordarunt. hanc igitur obiectionem declaratam relinquo. ||

¶

Nota Quinto.

¶ Dicet fortasse aliquis 'qui sunt illi articuli pravam heresim contra ecclesię doctores et catholicam fidem continentes?' Respondeo in aliquot illos opusculis impressos satis et supra fortasse quam simplicibus aut malevolis convenit esse publicatos et ob hanc causam his meis scriptis minime interserendos nec dignos quidem qui interserantur. ¶ Præterea Ego me inidoneum censeo, qui hereticas ipsius et preposteras positiones aut debeam aut possim impugnare. quam etiam provinciam (ut hoc bene intelligent Reuchlinistę) in hunc usque diem mihi vendicavi nunquam. Unde si quis me roget Quę tunc est contentatio inter te et illum? Illa inquam, quod in sua consultatione supra addictam fidem et chyrographum sua mihi manu amice porrectum me apud Cesaream maiestatem (ut supra dictum est) expresse atque implicite, nullis etiam meis præcedentibus demeritis contra me iniustissime scribendo incusaverit. In iustissime dixi. Nam quę in sua consultatione sive oculari speculo falsa esse contra me voluit, antea ipse nobili cuidam viro scribens verissima per seipsum et nullo instigante comprobavit. In his igitur quę me dumtaxat concernunt, et in quibus me non alium gessi quam bonum ac pium Christianum oportuit,

Ioanni Reuchlin in hunc usque diem ab illo proditionis sue tempore primum redargutionis stylum obieci.

Nota Sexto.

¶ Movebuntur fortasse hoc loco boni viri, dicentes, *Audivimus modo mutuę vestre contentionis inicio, legimus quoque Ioannem Reuchlin reum esse originarium, Credimus insuper te illius consultationem nunquam prodidisse, Fatemur etiam te in manuali tuo speculo legitime et sancte contra eum scripsisse, ex quo (sicuti multis incognitum fuit) in sua te consultatione apud Cesaream Maiestatem prius et indigne leſit, quam tu verbum ullo unquam tempore contra illum scripsisses .et c. Sed dic obsecro, ut eo melius rem ipsam intelligamus, Quenam sunt illa que in sua consultatione contra te scripsit et aliis in locis approbavit? Multa inquam, hoc autem in primis, quod dixit Iudeos in oratione Felamschommodym non orare contra nos, immo paratores esse || nobis servire quam damnum in- ferre .et c. cum tamen hec et alia id genus similia in manuali meo speculo satis impugnata, optimo cuique falsa ad oculum pateant. Multis igitur omissis non debuit Ioannes Reuchlin sepius a se contra Iudeos approbata in sua postmodum consultatione contra me proditorie scribendo vice-versa impugnasse, sed suorum ad virum nobilem verborum memor blasphemias et occultam Iudeorum nequitiam constanter mecum infregisse.*

¶ Quod autem dicit in defensione sua seu potius offensione littera § columna prima, sese argumentative dumtaxat et non determinative contra Iudeos scripsisse, In hoc et si merito corripiendus veritati tamen parcit, ut his patet qui ipsius ad nobilem scripta alemanice impressa legerunt. Quapropter ne levitatis argueretur, in libro defensionis sue aut potius mendaciorum, sinistra est usus persuasione.

Nota septimo quędam pulchra.

¶ Vereor hoc loco ea ob reverentiam Ihesu Christi enarrare, quę Ioannes Reuchlin ad eundem virum nobilem verissime scripsit, modo constans ipse postmodum in suis scriptis permansisset. Inter cetera dicit Iudeos mirum in modum letari cum salvatori nostro illudant omne vituperium, omnemque contumeliam tam excogitando quam componendo. Adiicit quoque Iudeos in omnibus suis negociis et in oratione quotidiana et in suis libris quos contra nos scribunt atque legunt et in oratione tandem Felamschommodym id facere indies solitos. Idipsum autem et ego verissimum esse profiteor, sed ipse modo qui postea in oculari suo speculo (sicut iam satis supra dictum est) sibimet contradicens me immerito redarguit sequi ipsum in fide catholica suspectum vero verius ostendit.

¶ Modo ad propositum et ad ipsam rem deveniendo Ponamus casum impossibilem, me videlicet multa contra Iudeos ignoranter et false scripsisse,

^{19.24.29} Dabimus epistolam totiens a Pfefferk. laudatam infra post hanc Defens.

non debui tamen ego ob eam causam a Ioanne Reuchlin aut a quovis alio Christiano culpari, tum quod mihi aliisque baptizatis ea in re maxime sit credendum, utpote in talibus nequitius et criminibus a puerili prohdolor fij etate ante baptismum exercitatis, tum quod beatus Hieronymus || super Mathem sic scribat Non condemnno errorem qui ex odio Iudeorum et pietate⁵ fidei procedit .et c. hęc sententia cunctis christifidelibus summopere est adnotanda, que etiam ad hoc nostrum propositum sanctissime concludendo centum mihi ducatis est charior. Ipsam enim in Augusta olim adnotavi.

Nota Octavo.

¶ Dicent fortasse Reuchlinistę nonnulli, Tu Pepericorne stimulo ne-¹⁰ quicquam recalcitas Non enim is es qui Ioannem Reuchlin tam Iudeis quam Christianis notissimum superare quovis modo possis. Respondeo, non modo Ioannem Reuchlin, verum et omnes mundi principes sola veritate vinci posse, nec esse ad hoc cuiquam vel rhetorica aut eruditio opus. Non sunt viri boni ita simplices ut rationibus instructi verum a falso dis-¹⁵cernere nequeant. Non sunt etiam laici tam omnis sapientię rudes, ut (nisi sinistris cavillationum ambagibus seducantur) veritati a me prolate et verissimis fulte rationibus deesse velint. Quapropter ego humiliiter oro atque obsecro omnes vos Christianos in Christo Ihesu, ad quoscunque hec mea scripta pervenerint, ut mihi nuper baptizato et solam veritatem citra cuicunque offensionem, immo potius ad necessariam omnium instructio-²⁰nen profitenti adh̄erere velitis, maxime qui paratus sim falsa si que es- sent non solum revocare, sed mortis sententiam pro illis et pro minimo etiam mendacio coram quocunque tribunal, cum maxima mei nominis, meorumque omnium (id quod factu difficultimum foret) infamia turpiter²⁵ subire.

¶ Postremo ut pr̄dictę obiectioni satisfaciam Dico Ioannem Reuchlin habere conscientiam, que plura sepe potest, quam ducenti testes ac totidem libri, et ab illa tandem sese intelligat vincendum. Quod ne nimis sero fiat ipsius officii est providere.

30

Sequitur historia.

Hoc negotium erroris ac heresis dictum est magnificentissimo ac Christianissimo Regi Francię et presertim de mandatis imperialibus contra libros Reuchlinos emissis et quanquam Rex Francię et imperator in rebus secularibus erant discordes, tamen ut hec et similia hoc loco missa ego³⁵ fij faciam, || imperatore fidem christianam tangentia consensit ac sequentes litteras ad sanctissimum papam scripsit sonantes de verbo ad verbum hoc modo.

²⁹ vicēdū 1.

¶ Litterę Regis Francię ad Summum pontificem contra libros Ioannis Reuchlin quos suppri-
mendos esse censem.

¶ Beatissime pater, intelleximus in presentiarum quod est quidam certus processus laudabilis in curia Romana inter universitatem Colonensem et quosdam qui fecerunt et composuerunt certos libros continent plurimos errores et hereses contra nostram sanctam fidem catholicam Quos tanquam obstinati et filii iniquitatis defendere volunt, Non obstante quod sint condemnati per doctores in theologia et per inquisitores nostre fidei catholicę tam in dicta universitate Coloniensi quam in pluribus aliis universitatibus Almanię et etiam in nostra universitate Parrhysiensi. Insuper et scivimus quod qui fuit Rex noster charissimus dominus et pater quem deus salvet de his avisatus antehac scripserit Vestre Sanctitati de ista materia ad obviandum illis Ea propter et quia nos desideramus quod tales errores sint totaliter et prompte extincti et aboliti propter pericula que poterint supervenire, Nos supplicamus Vestram Sanctitatem tantum et tam affectuosissime sicut possumus ut sibi placeat capere istam materiam cordi, Et ut donet ordinationem et provisionem talem qualis requiritur in isto casu habendo respectum ad sententias et condemnationes datas per dictas universitates Almanię et per nostram dictam universitatem Parrhysensem Et ut commendet et ordinet fieri bonam et brevem expeditionem in dicto processu. Et vestra sanctissima Sanctitas ultra hoc quod faciet rem deo acceptissimam nobis etiam faciet singularissimam gratiam et beneplacitum sic faciendo. Quam precamur Sanctitatem in tanto sanctissimo patre deus quam longe velit pr̄servare manu tenere et custodire in bono regimine et gubernatione ecclesię sanctę suę.

¶ Fecit idipsum illustrissimus ac invictissimus princeps et dominus dominus Karolus Rex Hispaniarum Arragonie .et c. Archidux Austrię dux Burgundię et Brabantę gratosissimus noster dominus, qui in sua adolescentia (omnipotens deus eum conservet) tam viriliter motus ad summum pontificem libros Reuchlin examinandos et supprimendos scripsit. ||

¶ Beatissime pater Clementissime domine, post optata sanctorum ^{xiij}
pedum oscula. Cum divinis nostra anteferimus maiorique quam illa affectu curaque prosequimur, vocat dominus super opera nostra siccitatem,
ut multa cum seminaverimus, pauca percipiamus, Cibus non satiet, ope-
rimenta non calefaciant. Id quod Iudeis evenisse ex propheticis oracu-

¹ Item Latine extat in b — Beschyrnung fol. rlijb. ⁵ laud.] prudens b. ¹³ salv.]
absolut b. ²⁰ parisiēn b. ²² Et V. sc̄tā. S. vltra 1. et b. ²⁴ Sanctitatem] S. 1. et b.

³³ Item in Beschyrm. fol. rlijj.

lis accepimus, propterea quod sibi domos extruentes deo templum erigere neglexerunt. Quod si divina ira ob materialis templi posthabitam curam merito provocata est, quo eum furore accendi putandum est quam caducarum rerum studio spiritalis edificii sui cuius fides est fundamentum rationem nullam haberi videat. Pependit iam diu et etiam nunc pendet apud Sanctitatem Vestram fidei catholice causa super libello quodam impio, qui tametsi titulo ipso perfidię Iudeorum impugnationem pollicetur, tamen eandem multis suis partibus non obscurē adiuvare et fovere competitur. Quod quam sit verum liquidissime constare potest ex tam multarum universitatū et presertim theologiæ facultatum attestacionibus, quarum quis non videat quanti in huiuscemodi rebus facienda sit auctoritas. Cum igitur hic libellus eiusmodi sit, ut et multorum ruinam sit operatus et nisi quam celerrime provideatur, longe maiorem allaturus sit perniciem, tamen protrahitur causa tanta in longissimam diem, forte secularium principum authori ipsi carnaliter faventium apud Sanctitatem Vestrā stram intercessionibus Cumque de disceptandi forma ac modo procedendi contenditur, causa ipsa interim negligi videtur. Accepimus causę cognitionem delegatam esse non quidem sacro concilio eiusve diffinitoribus, sed Cardinalibus quibusdam seorsum. Quasi vero de re levi et vulgari controversia sit, quęque longe minoris sit momenti quam multę cause prophane, quarum decisio concilio reservatur. Oramus igitur et obtestamur Sanctitatem Vestram quantum maxime possumus ex animo, ut arrepta plana charitate et vero dei zelo causam illam diutius non sinat protrahi, sed quam celerrime ei finem imponens Christi Ihesu gregi cuius ipse pastor est prospiciat, ne sevissimus hic lupus innocentī ovium sanguine rictus suos diutius fedare perget et offendiculum istud, in quod tam multi pusilli gravissime quotidie incurront, a pedibus eorum removeat, ne divinam iram super se provocet, quę eam inceptis suis frustrari velit, in quo rem faciet et Sanctitati Vestræ ex officio debitam et sanctę sedi apostolice honorificam et omnibus qui erga christianam rem publicam pie afficiuntur longe gratissimam. Optamus || felicissime valere Christi in terris vicarium. Ex oppido nostro Middelburgo .XVI. mensis Maii Anno .M.D.XV.

¶ Hic sequuntur litterę venerandę universitatis Lovaniensis ad papalem Sanctitatem contra libros Ioannis Reuchlin emissę.

35

Dignos non abs re iudicaret nos Sanctitas Vesta, beatissime pater, qui privilegiis et immunitatibus, quibus apprimē sacrosancta mater ecclesia nos vallavit ac munivit, privaremur, indignos insuper theologo nomine ac dignitate, nisi circa res et fidem catholicam quam communiter

¹⁸ opilio b. vult concilio Lateranensi. cf. p. 152. v. 17. sq. ²⁷ cottidie b. ²⁸ frustari b. ³¹ grat.] optatissimā b. ³⁶ Item Latine in Beschyrnung foll. G^b. sq.

cum omnibus et sacram theologiam quam peculiari quodam nexu profite-
 mur, et cui sedulo incumbimus iuxta vires, diligentiam et operas toto
 conatu impenderemus, et impensas quoad valeremus continuandas cura-
 remus. Quod si a quovis pontifice maximo etiam minus solerti hoc ve-
 5 reremur, multo amplius a te viro oculatissimo et undequaque doctissimo
 ac fidei catholicę zelantissimo. quod genus dedecoris ne incidemus, nu-
 per cum oblatus nobis foret ex parte preclarę facultatis theologicę Colo-
 niensis filię tuę Sanctitati deditissimę et nobis summo affectu coniunctę, li-
 bellus quidam qui ciuisdam Reuchlin Phorcensis foatura esse dicebatur, exa-
 10 minandus an admittendus esset tanquam fidei orthodoxę consonus, an refel-
 lendus tanquam fidei suspectus et populo scandalosus, et sanctis iniurius,
 habita et diligenti et acerrima discussione librum prout iacebat doctrinali-
 ter, quemadmodum ad nos attinet, condemnavimus, et e medio tollendum
 arbitrii sumus expedire. Quam condemnationem ad Sanctitatem Vestram,
 15 ad quam spectat fidei materias decidere, hereses et scandala extirpare, et
 ausus temerarios supprimere, et examinandam et approbandam transmisi-
 mus. Suscepimus etiam a nonnullis fide dignis idem tidem a celeberrima
 Parrhysiensi theologica facultate esse factum, et ab aliis nonnullis universi-
 tatis, quę res non parum nobis spiritualis iocunditatis attulit cum videre-
 20 mus deum optimum sollicitudinem ecclesię suę non segnem gerere, servis suis
 eundem sensum in fide sua impertiendo, ut theologorum facultates in domo
 dei ambularent cum consensu et quasi uno ore omnes loquerentur, idem
 saperent, idem iudicarent, et idem prédicarent. Nunc autem incessit
 auribus nostris horrendus nec sine lachrymis || referendus rumor per Ger- (§4)
 25 manę partes, non parva scandala oborta esse Iudeis Christianis insultan-
 tibus. immo quod fedius ac intollerabilius est, nonnulli Christiani eis ma-
 nus porrigunt, libellos canino lepore ac viperea mordacitate plenos com-
 ponendo, quibus et theologicam facultatem et ipsius professores lacerant,
 eludunt ac floccifaciunt et populis rudibus invisam reddunt. Quantum
 30 res hęc nefanda detimenti christianę reipublicę inferat, quantum bonis
 omnibus infensa sit, quantum roboris a christianis pectoribus adimat
 tam preclarissimarum universitatum vilipensio, tuo gravissimo simul et
 prudentissimo iudicio relinquimus. his omnibus et compluribus aliis in-
 commodis occurreretur, si causa hęc quę apud Sanctitatem Vestram pen-
 35 det, brevem sortiretur expeditionem. Arbitramur enim Sanctitatem Ve-
 stram summis quibus pręest curis irretitum huic causę non valuisse ope-
 ram navare, daturum tamen si hęc tibi fuissent iam diu significata. Ad
 pedes igitur Sanctitatis Vestre prostrati humillime supplicamus ut causa
 fidei apud te fidei patronum qualis sibi debetur locum inveniat, et si quid

⁷ cum] tum b. ⁹ experte b. ¹¹ reuchlyn b. ¹³ esse suspectus esse b. ¹⁶ aufos b.
¹⁸ parisiens b. ¹⁹ iucunditatis b. ²⁷ viperia b. ²⁹ floccifaciunt b. ³¹ occurretur b.
³⁶ irretitum et postea daturum sic 1. et b.

valent apud Sanctitatem Vestram preces filiorum tuorum tibi obsequen-
tissimorum, nostri causa res hęc quę et fidem catholicam et nos tam in-
time concernit, et brevem et optatum consequatur finem, ut et his qui
pro fide certant fiduciam prębeas, et ab his qui eam eis impugnant vo-
cem insultationis auferas Lovanii decimo kalendas Iunias. ⁵

C Sequuntur litterę venerabilis et apprime docti domini magistri Adriani Florentii de Traiecto ecclesię sancti Salvatoris in Traiecto prępositi ac vene-
randę academię Lovaniensis Cancellarii: et illustrissimi Karoli Hispaniarum Regis consiliarii scriptę ad vene-
rabilem Cardinalem sanctę Crucis libros videlicet ¹⁰
Ioannis Reuchlin e medio tollendos.

C Reverendissime in Christo pater pręceptor observandissime post humillimam commendationem. Commendavi pridem paternitati vestre Reverendissimę causam fidei quam frater Iacobus de Hochstraten sacrę theo-¹⁵
logię professor ex zelo dei istic prosequitur rogans ut in expeditione iusticię assequenda eadem paternitas vestra Reverendissima illi adiuva-
mento esse dignaretur. Sperabamus enim negocium sacri generalis consilii Lateranensis diffinitoribus, quorum paternitas vestra Reverendissima dux ^(§4b) et auriga est commissum iri. || Sed febellit nos opinio et sollicitatione ho-²⁰
minum huius seculi ne id quidem permisum est ut paternitas vestra Reverendissima ex commissione apostolica cum aliis susciperet causę cognitionem decisionemque. Scribit ob id in pręsentiarum sanctissimo domino nostro pape illustrissimus Hispaniarum princeps, dominus meus, ut cause huic quam celerrime finem imponi faciat. Precor ego paternitatem ve-²⁵
stram Reverendissimam et per viscera Ihesu christi obtestor ut ipsa mu-
rum sese opponat pro domo dei neque sinat causam fidei apud sedem apostolicam tam parvi fieri ut a diffinitoribus consilii generalis avocetur privatimque agatur ubi de forma processus magis quam de cause merito agitur. Fovete quęso pusillanimem theologum et pars fidei pro viribus ³⁰
adiuuate. Non puto opus esse ut cause merita attingam, quandoquidem rem omnem plenissime et subtilissime ex ipso magistro Iacobo audietis. Quod reliquum est cum omni humilitate bonę gratię vestre me commendo amplectarque pro munere pręclaro si aliquoties dignetur eadem vestra pa-
ternitas Reverendissima opera mea uti quam summo desiderio cupio feli-³⁵
citer agere in terris et post hanc vitam calamitosam ad eternitatis gaudia pervenire. Ex Middelburgo mensis Maii. die .xvi. Anno .M.cccc.xv.

⁵ Louanij x. kl'. Ianuarias. b. ¹³ Item Latine in b. — Beschyrm. fol. 6ij^b. sq.
obseruantissime b. ¹⁴ humillimam b. pridem per. V. b. ¹⁵ de ho: sacre theo.
pro: b. ³⁰ pars sic 1. b. ³³ reliquum 1.

Nota lector.

¶ O vos Christiani attendite (obsecro) veritatem et equissimum nostri negocii processum. habemus etenim pro nobis multarum universitatum consilia ac doctrinales sententias, summorumque virorum et in primis Par⁵rhisiensium verissima testimonia, quorum etiam nonnulli una cum inquisitore et coniunctim et divisim sese ad publicam disputationem in urbe Romana contra Iohannem Reuchlin aut alios nescio quos Philocapniones obtulerunt. qui Reuchliniste per devia et nullitates ambulando nihil preter strepitum iuris prosequuntur, nec disputare cum illis audent, cum vel silentio, vel alia (nescio qua) conditione totum istiusmodi negocium pervertere conentur. ¶ Item quale hoc signum est quod nullam ipse pro se universitatem habet? Est profecto pro eo pessimum. Nam si aliquam pro se haberet, diu proculdubio illam expressisset. Mentitus est igitur in principiis defensionis sue, || quod scilicet ipse fecerit triumphare veri- ¶
tatem. Si vero apud suos fecit, non est quod id magni faciamus, cum hoc solo privatorum favore et nullo unquam sit doctorum concilio approbatum. Sententia etiam Spirensium parum ipse aut nihil triumphare potest, cum alter iudicium pro tribunali sese abdicaverit ac plane exoneraverit. Sed hoc iudicibus in urbe Romana discutiendum relinquo.

20

Consummatio Historię.

Quamquam venerabilis ac eruditissimus vir dominus et Frater Jacobus Hochstraten hereticę pravitatis inquisitor in propria persona ad defendendam veritatem et oculare speculum legitime impugnandum Romę comparuerit, et probaverit, seque adhuc latius probaturum exhibuerit, iuxta priores sententias, quod liber Ioannis Reuchlin sit flammis ac publico dignus incendio, tamen nunquam ausus fuit (licet multa de eo mendacia circumferrentur, quod scilicet tot et tot equis Romanus profectus esset) in propria persona illuc proficisci, sed solum suis astuciis et per suos nescio quos in continuo labore fuit ut omne ius nostrum impediret et ut silentium (quod nos nunquam petivimus) ab utraque parte precepiteretur. Quod ubi a sede apostolica tali conditione impetrasset, ut stante illic lite ultro citroque scribendi silentium servaretur, ipsem servare non potuit aut saltem sui quos ipse dissimulanter subornavit, veluti modo (proh pudor nephias est dicere) latius cum merore et lachrymis explicabitur. ¶ Priusquam tamen ad hoc deveniam, hoc solum adiecero, quo ad consummationem historię sive totius quodammodo negocii, me nihil aliud dicere nunc amplius posse, quam causam ipsam pendere coram sacrosancta sede apostolica in urbe Romana, sperans et pie credens in Christo Ihesu, quod veritas ipsa tot doctorum sententiis approbata eum sit triumphum ad totius christianę religionis honorem habitura, quem nulla sit venturę posteritatis deletura oblivio.

Protestatio.

¶ Protestor igitur hoc loco, dehinc iterum atque iterum protestor ac quoad vixero protestabor, me non composuisse hunc librum ad Ioan-
nem Reuchlin aut quemvis alium offendendum sed potius ad optimum
quemque informandum, ut veritate huiusc negocii et perspecta et cognita,⁵
nobis (in quibus iustum causam habemus) non minus equitatis quam bone
tandem famę munus administret. Quapropter ut hęc boni consulant le-
ctores semper exopto. ||

M^b *Summarium totius negotii tituli principalis Pro-
testatio, in quo Joannes Reuchlin duce veritate accu-
satur iniuriarum et quod Silentium ab Cęsarea Maiestate
nobis impositum multipliciter ipse prius infregerit.*

10

¶ Possent boni viri dicere, 'quare tu si aliquid habes adversus Ioan-
nem Reuchlin, iudicio illud publico non agis, ut diffinitiva inter vos de-
cisione per aliquem iudicem ordinarium factam pacem aliquando habere¹⁵
possitis?' Respondeo, me cunctis diebus vitę meę nihil aliud voluisse.
Adiungo etiam me ut verum Christianum neque verbo neque facto Ioan-
nem Reuchlin offendisse, nisi fortasse ipse mihi supra quam oportuit
iniuriarum ansam ultro meis demeritis minime precedentibus porrexisset,
veluti nunc paucis explicabimus, etsi passim superius delibata videantur,²⁰
ut omnes Christiani post mille annos iudicare possint, quam impie quam-
que indecenter et contra catholici hominis morem contraque boni doctoris
professionem mecum ambulaverit. ¶ Primo igitur cum sub bona fide
(ut supra dictum est) Joannes Reuchlin me in sua consultatione apud
Cęsaream Maiestatem nimis inhumaniter lęsisset, silere ego non debui,²⁵
etiam duce natura. Ex oblata igitur et mihi et aliis ab Archiepiscopo
consultatione legitimam habui occasionem, ut que privatim et falso su-
surrarat, ego publice in meo speculo manuali refellerem. Quod cum
aggrederer ipsius consultationem minime nominando, omnium me princi-
pium nostrorum iudiciis ac diversorum per Alemaniam tribunalium cen-³⁰
surę subieci. ¶ Quid fecit Joannes Reuchlin? postquam intellexit suos
errores per Archipr̄esulem Moguntinum (qui verus a Cęsarea Maiestate
commissarius ad omnium consultationes aperiendas ac perlustrandas or-
dinatus erat) patefactos esse, neque sibi confidens neque consultationi
suę, immo etiam considerans parum se aut nihil iuris contra me habere,³⁵
si (ut ego volui) me coram quocunque iudice convenisset, accepit consul-
tationem suam preposteram, quibus declaraciones quasdam et invectivas
mendaces adiecit, duplice fuga a sua prole deficiens. quod quam puerile

³⁷ quibus sic 1.

et ridiculum fuerit, nemo est omnium qui non videt. ¶ Consultationi itaque sue, defensionibus quoque et invectivis impudentibus titulum Ocularis speculi imposuit. Quo per totam || Christianitatem nimis impie per [¶]Mij impressionem publicato, nec equitatis munere (cui ego me semper coram quibusvis iudicibus subieci) per ipsum observato flammivomum ego meum speculum, teutonice 'diēn brantspegl' (velut execrabilis lacesitus iniuria et ad illud edendum aptissime provocatus) reverenter in lucem edidi. In quo iterum ego superbam ipsius insultationem variosque errores rebus devici necessarii, cuilibet per Alemaniam iudici (id quod in hunc usque diem nunquam ipse facere est ausus) me humili me subiiciens. ¶ Sed quid de me loquar neophito? Doctores equidem ipsi Colonienses et plerique alii sacre theologie professores erroneam ipsius heresim ultro citroque considerantes, omniumque christifidelium saluti prospicere, et suo tandem officio satisfacere volentes, hereticas ipsius propositiones et argumenta longe deteriora veris rationibus impugnarunt. nec desuit huic negocio serenissimus noster imperator qui publico mandato per totum imperium speculum ipsius oculare vendi prohibuit et per publicam suppressionem arrestationem, sicuti in precedentibus est enarratum. ¶ Hec omnia Ioanne Reuchlin invito considerante, et sine prudentia instar rabidi canis (suos errores pertinaciter seu oblique per ambages defendendo) non solum bonos verum optimos quosque theoninis suis dentibus exasperante, defensionem quandam edidit, verbis aliquantulum concinnam, sed materia turpem ac sceleratam. Cui etiam tot insunt mendacia, tot impudentiae, tot falsitates, tot sinistre immutationes, tot scandala, tot offendentes, tot de-
nique furoris poetice maledicta et invective, ut si dicere simul illa contendero, me sit Olimpiè tempus defecturum.

¶ Nunc autem quid ipse feci? bonum pro malo iuxta evangelicam preceptionem reddendo, nec stulto aut rationis inopi stulte respondendo, simul in unum collegi ipsius in primis consultationem et meum manuale speculum. Deinde speculum eiusdem oculare integrum et meum speculum flammivomum una cum defensione ipsius. His itaque libellis hoc modo simul acceptis profectus sum Stutgardiam ad Ioannem Reuchlin, volens ibidem coram ipsius principe aut consiliariis eiusdem stare iuri, et sententiam (modo in quovis errore deprehenderer) vel ad penam ignis expectare. Hec subterfugiens Ioannes Reuchlin neque mihi coram quo cunque viro nobili aut optimate loqui audens, interpellavit tandem apud Cesaream Maiestatem ibi tum presentem inter nos ultro citroque silentii observandi mandatum, in quo etiam honorem mihi a se suppressum restitu procuravit, sperans tali modo totum negocium per universum sopiri posse. Ceterum res ipsa longe aliter evenit. Quanquam enim Cesarea [¶]Mij^b

¹⁸ iussit deest etiam 1. ¹⁹ inuit⁹ (pro invito) 1. ²⁰ poetice 1. ²⁶ olimpie 1.

Maiestas nobis silentium imposuerat, noluit tamen pusillos scandalizari contumeliosa ac plane mendaci Ioannis Reuchlin defensione, et novo pro nobis mandato ad totius christianę religionis honorem concesso malevolam ipsius defensionem et omnia alia quę in istiusmodi negocio edidisset, supprimi et e medio confestim tolli severissime demandavit. hoc itaque⁵ mandatum recentius, de quo nullam in suis scriptis mentionem facit, alteri ipsius mandato penitus derogavit. Ego tamen veluti legitimus obedientię filius nihil contra adversarium moliri statuens, immo et ne cogitans quidem, legi et audivi Ioannem Reuchlin silentium nobis a Cęsarea Maiestate impositum et per se et per suos turpiter et supra quam cui-¹⁰ quam credibile est inhumaniter mea scripta semper preveniendo infregisse. ¶ In primis igitur ut rationibus omnia probentur, impressa est quedam infamis sententia per Reuchlinistas omnibus nobis irreverenter illudens, cui titulus ‘Nos scubulorum’ .et c. Secundo ipse Ioannes Reuchlin nimis inobediens Cęsareę Maiestati post illud silentii mandatum quod anno¹⁵ decimotertio in mense Iunio emanavit, imprimi fecit multas epistolas, et suas et aliorum succisive ad se missas, invectivarum aculeis omnes nos iniustissime pungentes, quas ‘clarorum virorum’ inscripsit, anno decimoquarto in mense Martio. In quibus quidem epistolis § primo columna prima contra evangelicam pręceptionem ab ipso Bilibaldo (nescio quo)²⁰ in Nurenberga nimis impie sum lęsus, me et semiūdęum et de terra vi-

⁵ cōfessim 1. ¹³ Est infra repetendus Processus contra Sentimentum Parphisiense. ²³ Epistola, de qua queritur Pfefferkorn, in Illustr. virr. epp. ad Reuchlin. Hagenoe a. 1519. ⁴⁰ editis legitur fol. k iij. Est autem ex edit. a. 1513. hæc: „Bilibaldus Pyrkaimer Ioanni Reuchlin S. Scripsi vir clarissime aestate elapsa cum hinc Treverim abiturus essem, simulque tibi ostendi Demosthenis orationes una cum commentariis ex Venetiis allatas esse. Inde cum reversus essem, a meis intellexi, libros illos ad te fuisse transmissos, utrum vero illos receperis nec ne haud dum compertum habeo. Bene itaque feceris si hac de re me certiorem reddas. Scripsissem confestim post redditum meum, sed vix limini pedem intuleram, tum iterum abire coactus fui, nuncque demum post multos reversus sum labores. Sed que scribenda erant brevibus accipe. Prohibuere olim Ephesii nomen scelerati illius hominis qui Diana templum succenderat, litterarum monumentis inseri, scilicet ne ex facinore illo nefasto perpetuam memoriam assequuntus esse videretur. Tu vero hominem tibi inimicissimum, et qui aliter doctis præcipue ignotus fuissest, libris tuis celebras. Vidi enim nuper libellos tuos a te emissos, in quibus semiūdæ illius mentionem facis, hominis, cuius memoria de terra viventium delenda esset. Sed scio respondes, te non laudibus sed meritis conviciis illum prosequutum esse, et recte quidem, At non vides? id quod antea dixeram, illum hoc pacto famam seu magis infamiam assequutum esse, et quod propriis virtutibus sibi denegatum viderat, id inimici opera quæsivisse, scilicet ut doctorum volaret per ora virorum, nollem itaque dehinc opuscula tua tali piaculo fœdares, præcipue cum nil ad monstrum illud attinerent. Haec ut amicus qui te ob virtutes tuas innumeras suspicit et vehementer amat scribo. Tu vero quid faciendum sit mature consyderabis. Reperi Treveri antiquitates varias tam

ventium (cum tamen Christianus ipse sim) esse delendum crudeliter iudicando. Accedit Ioachimus Vadianus Viennę Pannonię (ut accepi) habitans, qui me male baptizatum scribendo Capnionis causam victricem iudicat et nulli impudentię parcit. Hoc tamen solo Vadianus ipse in eadem 5 epistola plurimum commendandus, quod adversarium nostrum Iovis vult esse interpretem, hoc est diaboli, iuxta eiusdem adversarii in defensione sua preposteram interpretationem. Subsequitur deinceps ex eodem loco Simon Lazius non minori me vexans contumelia. Adest quoque dux gregis Iohannes Reuchlin qui in iisdem epistolis (in quibus se mutuis laudibus ex-
10 tollunt seque more porcorum fricant) Cuspiniano suo scribens rabido nos latratu et invidentię morsibus invasit. Tertio brevitatis ego gratia taceo me in Moguntia turpiter ab eo pro tribunali lęsum. Quarto, ut brevius sim, omitto multiplicem contumeliam Spirę mihi neophito et insolenti (prout in actis constat) iniquissime et || contra Cesareę Maiestatis mandatum ino- ¶iiij
15 bedienter illatam. Quinto impressa est etiam denuo mendax adversarii defensio, tum contra silentii mandatum, tum contra illud, quod tam amarulentam defensionem aut potius offensionem (qua totam pene Christianitatem pervertit) supprimi iussit, quemadmodum in pr̄ecedentibus est enarratum. Sexto, mentionem me facere oportet illius epistolę infamis quam
20 Parrhysiensibus misit, deo ac hominibus ac mihi tandem per aliquot concivia et falsas persuasiones turpissime illudentis. Impressus etiam est Moguntię libellus contra maleficum auctore Ulrico Hutteno igne exustum, in cuius prefatione et mihi et prosapię meę immerito maledicitur. Tanta nunc est quorundam prohdolor pseudo christianorum levitas, tantaque or-
25 thodoxę fidei degenerans audacia .et c. ¶ Intueantur nunc Christiani omnes quam iniuste Iohannes Reuchlin et contra Cesareę Maiestatis mandatum, tam per se quam per suos, me in cunctis obedientem penitusque tacentem offenderit. Considerent etiam boni viri quam impudenter contra nos mentiatur in Apologia sua et multis aliis in locis, nos Cesareę Maiestatis silentium infregisse delirans. Provocatus itaque tot ac tantis con-

Græcas quam Latinas. Ex quibus Græca ista mitto, missurus et Latina si tibi id placere intellexero, tuum itaque erit rescribere. Vale et quæcumque præstare potero, a me fidenter exige. Ex Nurenberga kalen. decembbris. Anno M.D.XII."

² Vadiani ad Reuchl. ep. legitur in ed. 1513. pagg. hīj^b hīj, in ed. 1519. pagg. kīj^b l. ⁵ „cum sis philosophus et Iovis per secretissima mysteria inter Germanos interpres". ⁷ „Exemplar quoddam illius perniciosissimi hominis adversarii tui Capniomastigis Coloniensis apud quendam mercatorem Suevum inveni, qui etiam plurimum veneni ex libello illo famoso in te nomenque tuum suixerat, cui et nōmen tuum odiosum et detestabile erat. Ego statim huic venenoso morbillo mederi satagens presentissimum pharmacum attuli, utpote Apologiam tuam quam legeret petii, Quæ lecta fortiter omne venenum latenter intra pectus irreptum præsentissimo antidoto expulit". ¹⁰ Edit. a. 1513. pagg. hīj^b sqq. ed. 1519. pagg. līj^b sqq. ¹⁹ Hæc ep. data Stutg. XIII. kal. Iul. a. 1514. extat in Actis DD. Parrh. bīj. sq. et in Bulæi hist. univ. Paris, tom. VI, p. 63. sqq. ²⁰ Est in Hutt. Opp. tom. III. p. 345. sqq.

tumeliarum opprobriis, novum edidi libellum, cui titulus 'Campana tormentalis', theutonice 'die storm clock', in qua aperte et absque conviciis manifesta veritate convincitur. Hoc autem quam sancte et decenter et de iure etiam naturali (qua vim vi repellere licet) facere potuerim quis non videt? Citatus tamen ab equissimo et circumspectissimo (velut Capnion⁵ ipse malevolis suis delationibus subornarat) Cesareq; Maiestatis fiscali, solo innocentie ac puritatis clipeo me ipse defendi. Nec mirum. Sunt enim cameræ imperialis iudices ac ceteri tandem assessori ita iusti, ita etiam et sapientes et boni Itemque fiscalis ipse tam in cunctis solers ac pius, ut personarum acceptores esse non possint neque etiam velint. Quapropter¹⁰ ego eosdem humiliter deprecor in Christo Iesu, ut mihi infinitis quodammodo vulneribus indigne confosso et ob ecclesiæ honorem graviter labrantie pie compatiantur, ac veritatem ipsam pro me contra nostros adversarios districto iusticie gladio defensent et prævia semper aliorum provocatione respondenti ac temere nihil agenti prorsus ignoscant. ¶ Præ-¹⁵ terea hoc ipsum adiiciam Eo tempore quo super memorato libello iniuste accusatus essem, profectus sum continuo (quia nil consire sibi, nulla pallescere culpa) ad serenissimum nostrum imperatorem cum litteris pro-
Mij¹⁶ motorialibus ducisse de Monychen sorore ipsius nobilissima et op̄tima.
Inter pergendum autem scripsi Auguste unas litteras quas adversario²⁰ meo aut potius in Christo fratri tabellarius Stutgardie presentaret, ut si aliquid iuris contra me haberet, aut si tormentali mea campana aliis meis scriptis indigne lesus videretur, me neophitum et Christi tyronem vel coram Cesarea Maiestate vel consiliariis eiusdem circumspectissimis atque optimis iuridice conveniret. Verum Capnione nostro illuc non ve-²⁵ niente, nec via iuris quicquam me contra statuente, magnam Auguste contumeliam a Iudeis sum perpessus, ita etiam (proh pudor nephias est dicere) ut inimici crucis Christi, nobis omnibus illudentes, solum Ioannem Reuchlin velut suum contra nostram religionem patronum ac defensorem in celum tollerent. ¶ Si vero aliquis mihi obiecerit 'Tu minime dignus³⁰ ut tecum talis ac tantus vir iuridice quicquam agat, eo quod te macellarium in Iudaismo et ob crimen pecunia redemptum Reuchliniste suum temeratorem sequentes ingeminent', Respondeo per tribunal salvatoris nostri futurum, hæc omnia a perfidis Iudeis false excogitata et ab impiis Christianis in contumeliam mei nominis (ut latius infra probabitur) ni-³⁵ mis indigne promulgata. Cessent igitur talia nobis obiectare quæ nihil ad rem faciunt. Nam uter nostrum sit melior, soli deo est notum, qui non verborum pomparam aut oratoriam luxuriem, sed nudam dumtaxat veritatem intuetur. Hoc tamen ausim de meipso citra iactantiam profiteri, meos libros a nulla unquam universitate fuisse damnatos, adversarii⁴⁰

¹⁷ nil c.] Horat. ep. I. 1,61. ¹⁹ sorore et c. sic 1. non genetivi. ³¹ Non in hac Defensione, sed in Streydt puechlyn latius hæc probare studuit Pfefferkornus.

vero non modo damnatos, verum et publice haud indecenter combustos. Quod in nobis quale sit probitatis signum non est meum iudicare. ¶ Nunc finem huic summario imponamus. Postquam orthodoxe fidei negocium ut multa alia quæ superius sunt explicata transeunter omittam, ad sacrosanctam sedem apostolicam per viam appellationis a reverendo inquisitore est devolutum, sollicitavit Ioannes Reuchlin in urbe Romana, ut stante illic lite ultro citroque silentium imponeretur. Quo facto, et id nobis ite observantibus, Reuchlinistæ ipsi servare recusarunt, et velut rebelles atque inobedientissimi sacrosanctæ sedi apostolice, finem illic negotii sacratissimum ultimamque decisionem expectare noluerunt, sed nos omnes scribendo turpiter prevenientes, neque postremo ipsum, ad hoc præsens opus edendum temerario ausu, ultro ac minime lesi provocantes, per totam Christianitatem suam execrabilem heresim ac diabolicum virus in ecclesiæ scandalum omniumque nostrum infamiam effuderunt. Hec omnia modo declarabuntur, ut iusto tandem iudice vincat veritas et nepharii homines quorum nomina non sunt expressa meritam quandoque suæ temeritatis pe-^(M1)nam et maledictionem a Christi in terris vicario consequantur.

De epistolis obscurorum virorum et de protestatione principali in titulo libri posita, me scilicet incre-
20 dibili adversariorum malicia provocatum, ut rupto per
illos silentio hanc invitus ederem apologiam.

¶ Nunc autem ut præmissa ostendam, ego primum conqueror deo et hominibus, celo et terre, quantis ego perditorum hominum contumeliis aut unius fortasse nebulonis malicia lassitus, hunc meum librum catholicon et minime famosum ad Christianorum omnium informationem edere procuravi. Impresæ sunt igitur intra annum et silentii tempus epistole aliquot famosissime et infames quæ obscurorum virorum inscribuntur, in quibus ego ceterique viri præstantissimi et optimi qui se unquam sacra-tissimo fidei negocio pro me et ecclesia dei interposuerunt mirum in mo-
30 dum exulcerantur. Inscruntur autem (ut dixi) obscurorum virorum ut libri frontispicio non modo seipsos infames redderent, verum etiam neque celum neque terram extimescentes, nulli parcerent impudentie, per mille mendacia ac blasphemias, tum in ecclesiam dei, tum in sanctos eius, tum in optimum quemque minis apostatice debacchando, ita etiam ut neque
35 Iudei, neque heretici, neque Sarraceni, neque Thurcorum nebulones, aut scorta multorum annorum, immo et ne inferi omnes, tanta maledicta tamque mendaces invectivas et publica tandem scandala excogitare possent. Quod ut luce clarius ostendatur, pauca sunt e multis adnotanda quæ instinctu maligni spiritus absque suorum nominum et loci professione
40 (id quod levissimorum est hominum) in lucem edere non erubuerunt. In

³⁴ minis 1. (non nimis)

prima igitur ridicule peierat per nomen dei. In secunda sacrarum litterarum interpres perfidis Iudeis comparat et in eadem sanctum Petrum cum suis clavibus irridet. In quinta ironice et derisorie scribit in sanctum spiritum. In septima ridicule loquitur de indulgentiis sacrosancte sedis apostolice. In undecima et in duodecima per irrisiōnem iocatur de sacro sancti spiritus officio ac gratia eius. Itemque de tunica domini contra Treverenses et quod beatus Hieronymus non sit de stylo evangelii ac multa alia contra ecclesię doctores, quod scilicet ea quę scripta sunt in libros sententiarum sint fantasię, satis impudenter effudit. In duodecima scribitur de summo pontifice moderno quę nunquam fortasse cogitavit et in eadem non erubescit mentiri de Cardinalibus, Episcopis et consistorii auditoribus, quod multa munera ab inquisitore nomine nostro acceperint, velut equissimi viri in sacro fidei negocio corrumpi pos-
 (¶ 4^b) sent. || ¶ Item in eadem epistola sancto Thomę quodammodo illudens sanctissimum dominum nostrum papam his verbis insectatur 'Si (inquit)¹⁵ non timerem excommunicationem, ego vellem dicere quod papa errare'. In decimatercia blasphematur in spiritum sanctum et hoc in materia luxuriae, cui nihil peccati contra determinationem ecclesię et sanctorum patrum decreta ascribitur. Fit quoque ibidem multiplicititer abusio sacrarum litterarum. Proinde quę virginī Marię ab ecclesia attribuuntur, meretri-
 cibus ibidem indecenter applicantur. In eadem dicit turpem amorem esse charitatem, et talem charitatem esse deum, et ergo concludit amorem non esse malam rem, quin potius deum esse amorem luxuriosum. In .XIII. Scotum deridet propter frequentem missarum celebrationem. In .XVII. de Esticampiano (nescio quo) loquens quadraginta ad minus men-
 dacia contra almam nostram universitatem in rebus ridiculis mentitur. In .XVIII. quedam rythmata octo linearum in derisionem sancti Petri principis apostolorum sunt composita velut ultimus versus indicat. In .XIX. turpissima quedam rythmata contra sacrę theologię doctorem nuper defunctum et qui nihil in vita mali a quoquam commeruit nimis im-
 pudenter atque alteri (id quod peius est) falso illa ascribens ore suo venenato effudit. In .XXI. nimis multa mentiendo quoddam in re turpi de sancta cruce figmentum ponit. In vicesima secunda epistola, Primo Rythmatice et ironice ut alteri illudat cum gloria domini nostri et eius resurrectione iocatur. In eadem inducit alium (nescio quem) dixisse, et
 tamen metipse dicit, quod tunica domini in Treveris non sit tunica domini, sed una antiqua et pediculosa vestis. In eadem etiam habetur nullum beatę Marię virginis crinem esse in terris. Itemque quod beatissimi tres magi et reges inclytissimi sint tres rustici ex Westphalia. In eadem dicit se velle merdare super indulgentias prédicatorum, et hoc

⁹ in libros sic 1.

modo infamat sacrosanctam sedem apostolicam, a qua tales ipsi indulgentias habuerunt. In eadem dicit Theologos nostros esse diabulos et Parrhysienses esse iniquissimos iudices, eosque (id quod falsissimum est) a nostris pecunias accepisse. Item dicit in eadem quod Thalmud non sit ab ecclesia damnatus, cum tamen beatus Gregorius et alii pontifices, ut universitates ipse testantur, illum condemnaverint .et c. Item in eadem epistola ponitur quod Fortalicum fidei est merdosus liber, nihil penitus valens et quod nemo illum allegare sit solitus, nisi aut stultus sit aut satanas .et c. O impudentiam hominum sceleratorum O perfidiam pseudo christicolarum qui tam perdita tamque perversa, || nobis in scandalum et u

Ioanni Reuchlin in vanam gloriam, aut rectius (ut cum sapientibus loquar) ad immortalem infamiam cachinnando protulerunt. Hoc igitur postremum defendendum relinquo toti ordini Minorum sancti Francisci, ut illud sacris impugnationibus inultum non omittat.

¹⁵ *In vicesima septima epistola, ponuntur quædam, quæ ut ego audio sunt omnium pessima. Confundantur enim sacra prophanis et turpissima sit in eadem sacrarum litterarum abusio concordantium faciens inter fabulas poetarum et catholicam scripturam. Hec sunt igitur obscuri illius nebulonis verba quæ nunc sequuntur. ¶ De Phitone (inquit) serpente quem interfecit Apollo, scribit Psalmista ‘Draco iste quem formasti ad illudendum ei’. Et iterum ‘Super aspidem et basiliscum ambulabis’. De Saturno qui supponitur homo senex, et pater deorum comedens filios suos scribitur ab Ezechiele ‘Comedent patres filios in medio tu’i. Diana significat beatissimam virginem Mariam ambulans cum multis virginibus hincinde. Et ergo de ea scribitur in Psalm. ‘Adducentur virgines post eam’. et alibi ‘Trahe me post te, curremus in odore ungendorum tuorum’. Item de Iove quando defloravit Calistonem virginem, et reversus est ad celum, scribit Mat .XII. ‘Revertar in domum meam unde excivi’. Item de Aglauro pedissequa, quam Mercurius vertit in lapidem, illa lapidificatio tangitur Job. .XLII. ‘Cor eius indurabitur ut lapis’. Item quomodo Iuppiter supposuit Europam virginem, etiam habetur in sacra scriptura, quod ego ignoravi prius, quia sic dixit ad eam: ‘Audi filia et vide et inclina aurem tuam, quia concupivit rex speciem tuam’. Item Cadmus querens sororem suam, gerit personam Christi, qui querit suam sororem, id est. animam humanam, et edificat civitatem, id est ecclesiam. De Actione vero qui vidit Dianam nudam, prophetizavit Ezechiel cap. XVI. dicens ‘Eras nuda et confusione plena, et transivi per te et vidi te’. Item non est frustra a poetis scriptum quod Bacchus est bis genitus, quia per hoc significatur Christus qui etiam est bis genitus, uno modo*

¹⁵ *Immo vicesima octava. Inde ab hoc loco Pepericorniani epistularum numeri uno minores sunt.* ¹⁷ *faciens sic 1.* ²⁴ *ambulans sic 1.*

ante secula, et alia vice humaniter et carnaliter. Item Semele quę nutrit Bacchum, significat beatam virginem, cui dicitur Exodi .II. ‘Accipe puerum istum et nutri mihi, et ego dabo tibi mercedem tuam’. Item fabula de Piramo et Thisbe sic exponitur allegorice et spiritualiter: Piramus significat filium dei, et Thisbe significat animam humanam quam amat Christus, et de qua scribitur in evangelio ‘Tuam ipsius animam pertransibit gladius’ Lucę .II. Sic Thisbe interfecit se || gladio amasiū suī. Item de Vulcano qui eiicitur de celo, et efficitur claudus, scribitur in Psalm. ‘Expulsi sunt nec potuerunt stare’ .et c. ¶ Hęc predicta quam sint scandalosa et apostatice conscripta nemo est omnium qui non videt. In .XXVIII. epistola per derisionem abutitur sententiis evangelicis. In .XXIX. de ascensione domini et extremo iudicio fit sacrilega enarratio et omnibus apostolis ac beatę virginī ridiculosa illusio. In .XXX. mentitur papam dedisse indulgentias in rebus inutilibus et maximam facit illusionem sancto Bonaventure. In .XXXIIII. inter alia mendacia ridicule loquitur de sale benedicto et aqua benedicta. In .XXXV. ponuntur ea quę vix es- sent dicenda in prostibulo. In .XXXVI. in principio ridicule in sacram baptismā loquens mentitur Erphordenses determinasse, quod quando Iudeus fit Christianus quod tunc renascitur ipsi prēpucium. In ultima epistola omni iniuitate plena scribit se esse crinizatum ad pudenda sua per unum monachum, et alia quedam zodomitica nephanda auditu et pro quibus debetur pena ignis, turpiter effundit. Derisorie etiam loquitur de sale benedicto, et rythmatice ac ridicule orare docet per nomen Ihesu christi et beatos evangelistas .et c. ¶ Omitto alia quę falsissime ac impudentissime in illis conscripta sunt, verum quo auctore et quibus tandem chalcographis edita, non multo post elucescat. Delitescant enim sub umbris, nec quispiam nobilitate excusandus videbitur, quin potius suis maioribus degenerans, posteris omnibus suę ignobilitatis relinquat exordium. Nec dubium, quin mortis hora sese nunquam talia scripsisse sint desideraturi. Itemque quantum ego ex aliis fide dignis intellexi, a nullo unquam sacerdote in vita absolvı poterunt, quum talia et tam grandia scelera nunquam dimittantur nisi prius publica reclamatione sint deleta. verum hęc sacrarum litterarum doctoribus et in primis sacrosanctę sedi apostolice discutienda relinquō. Ceterum ob hęc maledicta, ecclesię catholicę contumeliosa, et nunquam in bonam partem a bonis exponenda, sic libet ad summum pontificem Christi vicarium ac reliquos ecclesię principes exclamare.

*Exclamatio ad summum pontificem et ad omnes
totius ecclesię presides.*

¶ O beatissime pater, omnium errorum extirpator et celestis regni claviger O reverendissimi Cardinales, clarissima mundi lumina O piissimi

²⁷ Hoc in Huttenum dici ambiguum non est.

*totius christiane religionis antistites, si hęc || sunt in viridi, quid tandem nij
fiet in arido? O pontifex optime maxime, si tam nephanda stante istic
lite coram sanctitate tua a Reuchlinistis pr̄ventione nequam et aposto-
5 latico ausu perpetrantur, quid obsecro facturi sunt postea, si fidei nego-
cium, a multis nunc universitatibus doctrinaliter decisum, veram iusticie
executionem non consequatur? Nam ubiunque talis ac tam caliginosus
fumus insperato exhalat, maximus ibi confestim exurgat ignis est ne-
cesse. quod ne fiat tuę erit sanctitatis quamprimum providere. Faxit
quoque deus, ne veterum aut eliminatorum sectis nova nunc Reuchlini-
10 starum secta superaddatur, neve posteriora sint prioribus longe deteriora.
verum hac de re satis.*

*Expurgatio infamie quę mihi falso ex instinctu
Iudeorum a perversis Christianis est imposita.*

Ciam audivimus, quomodo auctor epistolarum obscurorum virorum
15 deum omnipotentem et totam universalem ecclesiam nimis scandalozę of-
fenderit, id quod omnibus iniuriis quę hominibus accidere possunt, longe
est anteponendum. Audiamus ergo et nunc propositum nostrum quomodo
ego sum Iesus illis epistolis, ut tota ecclesia iudicare possit me iustum
causam et habere et habuisse hanc meam defensionem edendi. Ipse enim
20 summus pontifex non nobis solum duobus silentium ad tempus imposuit,
sed omnibus ab utraque parte, sicut superius est enarratum. In epistola
igitur vicesima tertia et tricesima quinta (ut plerasque aliarum illusiones
et contumelias omittam) infamem me facere conantur, multa enormia
mihi scelera imponentes, quę ego tempore Iudaismi ante baptismum per-
25 petrassem et illa se dicunt ex Iudeis accepisse, ex quorum perfidorum
verbis boni Christiani facere testimonium non possunt, nisi fortasse magis
credendum sit (id quod esse nunquam potest) inimicis crucis Christi quam
summo imperatori ac primatibus Alemanię multisque aliis Christianis,
tam principibus quam civitatum rectoribus qui meę probitatis testimonia
30 patentibus suis litteris et sigillorum appensione luce clarius expresserunt,
quas etiam penes me habeo et salvatore nostro auspice posteris meis sum
relicturus. **C**Ego quoque ingenue fateor, me nunquam aut accusatum,
aut in ius vocatum fuisse ob aliquod patratum scelus, aut de quovis
etiam crimen pro tribunali || convictum, quod qui credere noluerit, qui nij
35 que vel super minima infamia aliquā conari contra me voluerit, mihi
coram notario et testibus imponat aut coram quocunque iudice me ci-
tari faciat, et ego me ab omni mediusfidius infamie nota liberum red-
dam. Naturali igitur iure probus censeri debeo donec contrarium pro-
betur. **C**Item tertio, non est credendum illi vel illis, qui sua nomina

⁷ Moneo anno 1516, haec scripta esse. ²⁹ Eiusmodi testimonia exhibent Streydt
puechlyn a. 1516. ed. et Eyn mitteyldiche claeę edita m. Mart. a. 1521.

non confitentur: possent enim tali modo et in summum pontificem et in Cœsaream Maiestatem omnesque alios mundi principes nequissima expui. ¶ Quarto non est mirum si Iudei me infamare conentur, cum ego omnem eorum maliciam (*id quod Christianis proh dolor quibusdam immerito dis- plicuit*) in meis opusculis et scriptis verissime patefecerim. ¶ Quinto,⁵ fuerunt duo Iudei, qui mihi furti infamiam imponere voluerunt, non tamen eo modo ut obscuri contra omnem honestatem cogitarunt, sed ex invidia dumtaxat et execrabilis malicia. Nomine igitur meo ad cameram imperialem citati triginta mihi aureos florenorum pro expensis dare coacti sunt et publicam facere revocationem, sicuti per ipsos iudices cameræ¹⁰ imperialis probare possum. ¶ Sexto, me natum profiteor ex optima Iudeorum progenie et ab ipsis tum Iudeis valde amatum fuisse, veluti testibus idoneis semper probare possum et maxime illorum qui intra paucos annos sunt baptizati. ¶ Septimo. Cum Iudeus essem, vixi Iudeorum more, feci quæ alii fecerunt, semper tamen citra cuiuscunq; infamiañ n̄ evum,¹⁵ quia ut in proverbio dicitur, inter lupos conversantem ululare oportet. postea vero ubi Christianus sum factus, me in fide catholica et in vita et in morib; et in omnibus meis rebus fidelem ac iustum ab omni infamiañ macula præservavi, quemadmodum litteris serenissimi nostri imperatoris et aliorum principum, nostrorum etiam et senatorum et consulum, optimorumque sine numero virorum testimonio probare possum. Hoc tandem adiiciam non esse Christianum in terris, qui expresso suo nomine mihi aliquod crimen iuste aut vere imponere audeat. Quæ igitur in duabus illis epistolis contra me et contra uxorem meam scribuntur, turpis-²⁰ sime sunt et mendacissime excogitata, a Iudeis libentius quam a pseudo christianis ferenda. ¶ Octavo Si aliqua unquam infamia malicia mihi vere imposta aut unquam in me vel a nostris vel ab aliis cognita fuisset, nunquam venerabiles domini civitatis Coloniensis et equissimi provisores me in hospitalarium maioris hospitalis delegissent. ¶ Ex his igitur et nijj alius non bene sentit Ioannes || Reuchlin, neque Reuchlinistæ quidam sa-³⁰ pienter loquuntur, me non esse dignum cum quo iuri stare debeat, nam quanto peior ipse forem, tanto facilius me posset convincere et iuridice convictum postea diffamare, id quod Ioannes Reuchlin in hunc usque diem nunquam attentare est ausus. Verum hac de re satis.

Exclamatio ad imperatorem.

35

O inclytissime ac clementissime imperator, qui omnia iura in scrinio pectoris tui conclusa tenes et nulli unquam pio iusticiam denegasti, intuere obsecro quam impie, quam scandalozæ ac plane mendaciter me servum tuum fidelem (*ut nosti*) in cunctis sollicitatorem infamare conati sunt, neque

⁹ flor. 2. ²⁹ Ioanes 1.

Cesareq; Maiestatis tuę mandato, neque apostolicis postea decretis, una cum suo Capnione obedientes inventi. O Christianissime atque invictissime imperator, tu maxime omnium novisti, quot labores, quot onera, quot miserias, quot incommoda, quot denique calamitates, tum per immoderatam aeris intemperię, tum per apertissima mortis pericula, tum per extremam omnium desolationem cum mandatis Cesareq; tuę maiestatis in sacratissimo nostro negocio contra perfidissimos Iudeos anxie nimis desudando, sim perpessus. Novit quoque serenissima maiestas tua que mihi innocentii et catholico homini proposuerit, cum ego te dominum servus sequerer, ex Brussel Spiram versus cum summa maiestate proficiscentem. Sic enim inter cetera dixisti mihi tecum ad aliquot miliaria equitanti 'Dilecte Pfefferkorn patientiam habe ad tempus cum adversariis tuis et laudabili fine cuncta tandem terminabuntur. Habui patientiam, o inclytissime imperator, et supra quam dici potest intolerabilia quędam indigne sum perpessus. Ego itaque alogus manens polylogos reperi, et nemini nocens iniustos sensi malefactores. Quod ut verum esse probetur, o clementissime Cesar, itemque ut omnes Christiani qui sunt et qui futuri sunt vero verius credant (licet superius in summario nostro satis sit enarratum) me fecisse triumphare veritatem, vexillum hoc loco victorię per figurę modum subiiciam, in qua luce clarius videbitur Ioannem Reuchlin semper fuisse et scribendo et offendendo priorem, meque non nisi provocatum ac impie lęsum aut scripsisse aut attentasse quicquam. ¶ Hoc etiam est toti mundo considerandum, quod in omnibus meis scriptis semper me subiecerim rigori ac severitati iuris. ||

25

Figura veritatis in qua ad oculum patet Ioannem
Reuchlin in omnibus suis scriptis et factis semper
fuisse reum originarium.

IIIij³

¶ Consultatio prepostera Ioannis Reuchlin fons et origo omnis mali ac totius nostrę contentionis, ab Archiepiscopo Moguntino, imperiali ea in re commissario et suis et mihi legitime communicata. In qua supra datam fidem ac contra veritatem antea cuidam nobili a se professam me Pepericornum apud Cesaream Maiestatem proditorie redarguendo diffamavit, ut in pr̄ecedentibus est enarratum.

¶ Sequitur speculum meum manuale Moguntię a me compositum et ibidem impressum, in quo scripsi contra Ioannem Reuchlin iusta occasione motus et indigna lęsus contumelia, non nominata tamen ipsius a me consultatione.

¶ Contra illud imprimi fecit Ioannes Reuchlin suam consultationem

¹⁵ Tungrenia Græca.

cum irritis quibusdam declarationibus et impudentissimis invectivis, quibus nomen imposuit speculum oculare.

¶ *Viso speculo oculari, multis quoque in me conviciis atque in genere mendaciis ex integro perspectis Speculum ego flammivomum (Theutonice 'dien brantspiegel') ad defensionem mei honoris in lucem emisi,⁵ pro mea parvitate insultanti renitens.*

¶ *Deinde Ioannes Reuchlin sua minime contentus malicia, sed matum malo exaggerans defensionem quandam non modo in me turpem, sed in optimos quosque turpissimam ac plane mendacem dimulgavit, qua etiam innumeris quodammodo mendaciis et sinistris (ut supra dictum est)¹⁰ persuasionibus totam fere Christianitatem obumbravit.*

¶ *Item non contentus sua malicia, silentium nobis a Cesarea M-
iestate impositum turpissimis quibusdam clarorum (ut ipse ait) virorum
epistolis a se publicatis multisque aliis modis, ut in summario est dictum)¹⁵
nimis inobedienter infregit.*

¶ *Multipliciter igitur ac plane crudeli iniuriarum contumelia pro-
vocatus, novum libellum edidi cui titulus Campana tormentalis, in quo
sicut in omnibus aliis scriptis me obtuli vel ad penam ignis cum adver-
sario iuri stare velle.*

¶ *Silentio tandem nobis a sanctissimo ad tempus imposito, Athana-²⁰
sium ipse suum edidit, in cuius prefatione satis expresse in nos omnes
contumeliose animadvertisit. Sed illo nunc omisso, novus sine auctore
libellus prodit maledictus quidem omniumque famosorum famosissimus, cui
titulus Epistole obscurorum virorum, cuius materia quam sit sacrilega
satis in precedentibus est explicatum.*²⁵

¶ *Obscuris itaque viris cum suo assecla, plus equo, ut paulo ante
dictum est, contra christianum morem deseguentibus, ego hanc meam
defensionem minime famosam ad bonorum omnium instructionem ac mei
tandem nominis honorem composui, ut tota Christianitas perpetuo iudi-
care possit, me semper provocatum respondisse.*³⁰

¶ *Finis.* ||

4) *Responsio ad argumentum quorundum contenden-
tium Ioannem Reuchlin non composuisse Ob-
scurorum virorum epistolas, quod licet ita esset,
nihil tamen ad rem facere potest.*³⁵

*O beatissime pater, O reverendissimi Cardinales, O christianissime
atque invictissime Imperator, possetis quidem obiucere mihi servo omnium
vestro 'Non est quod Ioanni Reuchlin imponas execrabilis Obscurorum
virorum epistolas. indignatur potius illas esse editas quam glorietur'.*

⁹ dimulgavit sic 1. ²⁰ Athanas. edid.] Tubingae a. 1514. 4º. Questenbergio de-
dicatum.

Respondeo Ioannem Reuchlin longe deteriora his fecisse. Primo igitur si me tradidit supra datam fidem stante nostra amicitia, ut supra probatum est, et litteras Urię me postea ad Cesaream Maiestatem iussu archipr̄sulis ferre oportuit, non mirum, si tempore nunc inimicitię tales 5 litteras ipse effuderit. ¶ Secundo. si in sua consultatione, plus quam oportuit et curiosa et prolixa, ausus fuit sub bona fide scribere multa mendacia serenissimo nostro imperatori in favorem Iudeorum contra Christianos, et deinde longe plura in execribili sua defensione, minime dubium, quin etiam pie credi possit Ioannem Reuchlin vel per se vel per suos 10 impudenter illas expuisse. ¶ Tertio per signa argumentabor: In oculari enim speculo Ioannes Reuchlin comparat humanitatem Christi habitui meretriceo, sed in epistolis obscurorum virorum beata Maria virgo immaculata comparatur Europę, concubinę Iovis. Itemque adversarius noster in sua offensione insimulat implicite uxorem meam honestissimam (una 15 cum sua matre ac prolibus ad fidem catholicam feliciter translatam) turpis sibi involucro adulterii, et idipsum multo turpius in epistolis obscurorum exprimitur. Qua propter eodem illa fonte derivari forsan non iniuria possem. ¶ Quarto execrabilium illarum epistolarum auctor exposuit se periculo corporis et anime, nec ab aliquo unquam 20 sacerdote (nisi publice nomen suum confiteatur, et cuique suum honorem reddat) absolvı poterit, id quod mortalium nemo adoriretur nisi vel ab adversario nostro subornatus aut summus eiusdem amicus foret. ¶ Quinto, si fateri verum licet, Epistolarum ille codex est simpliciter et de plano (ut dici solet) in illius laudem, et scandalum meipsius omniumque nostrum 25 impudentissime compositus. Ex quo tale argumentum trahitur Ioannem Reuchlin vel per se vel per suos rem tam nefariam tamque sacrilegam sine fronte commisisse. ¶ Sexto. nullum neque habui neque habeo quod sciam sub celo inimicum, pr̄ter solum Ioannem Reuchlin. quomodo igitur || hoc negaverim, tanti ipsum criminis aut reum esse aut conscientium. (¶^{14b})

30 ¶ Septimo possem fortasse non indecenter affirmare, Ioannem Reuchlin obscurorum esse auctorem, cum talia nobis ante aliquot annos eventura in suis ad nos epistolis sit comminatus. Scripsit enim conterraneo suo, excellentissimo Agrippinensis academię in theologia doctori, Anno a natali Christiano M.cccc.XII. quinto Idus martias hęc verba: 'Accident (inquit) post manum validam poetę et historici, quorum hoc tempore magna copia vivit, cum eterna vestri gymnasii ignominia'. Hęc inter cetera intemperanter effudit. Et hoc modo feda obscurorum colloquia magis ipsum, quam tot universitatum doctores aut me denique neophitum, hoc est novum Christi germen, coram sapientibus scandalizarunt. Nam per

³² Hęc Reuchlini ad Collin ep. est in Illustr. virr. epp. ad Reuchl. Hagenow a. 1519.
4°. edd. pagg. r 4^b.5. Cf. Arnoldi de Tung. Articull. s. proposc. pag. Aij.

Reuchlinistarum quorundam convicia non iustificatur causa ipsius Reuchlin, quia (ut ab aliis intellexi) Allegare inconveniens non est solvere .et c. Intelligenti satis. ¶ Octavo. licet adversarius noster illas (si ita volumus) non composuerit, debebant tamen Reuchlinistę quidam degeneres (non de omnibus loquor) parcus mecum egisse, aut rectius scripsisse nihil. ⁵ Nam imperator ipse christianissimus et summus denique pontifex (ut paucitudo est enarratum) non nobis solum duobus, sed omnibus in genere silentium ad iusticię executionem imposuere. Iniquissime igitur et infinitis pene iniuriis, incredibilibusque mendaciis, in fornicibus proculdubio altis atque auctis, ad respondendum provocatus hanc nostram apoligiam ¹⁰ non indecenter in lucem dedi. Quapropter Antiphates ipse Capnion ac reliqui Philocapniones non modo gravissimam Cęsareę maiestatis censuram, verum indeleibile sacrosanctę sedis apostolicę maledictionem incurserunt. ¶ Postremo ut paucis finiam, Fumulus et Obscuri non illepede simul convenient Sicut enim fumulus nihil in se luminis habet, sic etiam ¹⁵ obscuri veritatis lumen sentire non possunt. Verum hac de re satis, modo iusticię ac veritati favor non officiat.

Notate impudens quorundam mendacium.

¶ Dicunt nonnulli causam nostram contra Ioannem Reuchlin non esse causam fiducię sed invidię. Hoc profecto falsissimum est. Nam nulla ²⁰ unquam contentio inter ipsum et nostros fuit, veluti multis epistolis ultro citroque in charitate non facta missis luce clarius ac vero verius probari potest. Itemque ut de meipso loquar, non egi quicquam contra ¶ eundem, aut contra Iudeos invidia motus, quia non hunc aut illum, sed omnes simul Iudeos, tam notum quam ignotum, iustissimo zelo persecutus ²⁵ sum. Nemo igitur falsum loquatur in ecclesię scandalum, ne sero postmodum peniteat.

Contra eos qui male dicunt me non esse dignum cum quo Ioannes Reuchlin debeat stare iuri.

30

¶ Imprimis protestor et dico non omnes eos continuo malos esse qui adversario nostro favorem prestant aut illi etiam adherent. Ignoranter enim peccant. Nam manifestum est christianos aliquot principes et inumeros quodammodo viros tam eruditos quam omnium scientiarum rudes illius vaframento ac dolo malo deceptos esse. Qua propter si boni viri ³⁵ rerum ordinem inter nos equo libramine pensarent, iustissimam nos habere causam proclaimarent, nec verbum amplius contra nos loquerentur. Bonos igitur Reuchlinistas et ratione informabiles summa prosequor be-

34 rides 1.

nevolentia, nec quovis modo in hac nostra defensione offensos velim. Oro etiam atque obsecro humiliter reverentiam omnium vestram et maxime per meritum passionis domini nostri Iesu Christi, ut mihi iampridem baptizato in his dumtaxat favere velitis, in quibus aut recte loqui aut mi-
5 nus iniuste sensisse dignoscari.

¶ Ad propositum ergo. sunt qui male contra fraternalm charitatem inclamitent, me non esse dignum, cum quo Ioannes Reuchlin iuri stare debeat, tam inepta obiectione ipsius nequitiam excusare volentes. O pe-
ctora cęca, o sententiam omnibus bonis detestandam. quid obsecro hoc
10 est si iniusticia non est? Nemo tam bonus, qui spreta iuris formula sibi
ipsi adiudicare quicquam possit. Si a me lęsus est Ioannes Reuchlin, si
occultam ipsius consultationem prodidi, si contuneliis iniuste affeci, si
male scripsi, si quovis modo deliqui, quare me non vocavit in ius? ‘quia
laicus’ inquit ‘et homo indoctus minime dignus est in quem iure quicquam
15 agam. Execrabilis inquam hęc responsio est. Sic enim omnia iura, et
divina et humana confunderentur, sic nulla esset constans iusticię volun-
tas que unicuique redderet quod suum est, Sic omnes tyranni et rei pu-
blicę oppressores sibi ipsis inique omnia adiudicantes minimorum semper
sanguinem exugere contra naturam possent. Secundo male infertur sic
20 disputando ‘Ioannes Reuchlin est vir potens, ergo potest in laicum et in ||
exiguę conditionis hominem pro sua crudelitate debacchari’. Non pu-
gnatur hic gladio, non viribus, non hasta, non progreditur in campum
(quod superbię crimen est) cum rege miles, sed de religione, de iu-
sticia, de veritate coram deo et iustis hominibus contenditur. ¶ Tertio.
25 Si Ioannes Reuchlin ultro et sua sponte rem ipsam mecum incepit, dignus
etiam censebor, cum quo eandem officio terminet equitatis. ¶ Quarto.
Si Ioannes Reuchlin me dignum esse iampridem domi sue iudicavit, ut
iuxta ipsius chyrographum ac petitionem novo ipsum christianissimi im-
peratoris mandato una cum ceteris universitatibus super consultatione
30 quadam contra nonnullos Iudeorum libros habenda per meam sollicitatio-
nem inscribi facerem, quare obsecro nunc indignum me iudicabit, cum
quo iuris decisionem expectet? Verba sunt nec auditu digna. ¶ Quinto.
Si Ioannes Reuchlin me nihil modo facere voluit et penitus indignum
35 censere, in quem pro tribunali quicquam agat, debuisse et ipse prius in
sua consultatione apud Cesaream Maiestatem nihil contra me proditorie
scripsisse, nec perfidos Iudeos in ecclesię scandalum contra me secreto
(ut ipse ait) turpiter defendisse. ¶ Sexto. si in suis invectivis et multis
aliis in locis dignatur contra me scribere et execribili calamo publice
insectari, quare obsecro id lingua sua coram iusto iudice non absolvit?
40 cum illud sit iniuitatis, hoc vero iusticię solius. ¶ Septimo. Ioannes
Reuchlin fertur esse legum doctor. quod si ita est, merito ledentem iuri-
dice magis quam per vim opprimere debebat. verum quia hoc in hunc

usque diem nunquam fecit, sue professioni degenerans, seductor potius quam doctor erit appellandus. ¶ Octavo. non sum reiiciendus ego quia laicus, nec propterea contemnendus, quia sic maxima Christianorum pars reiicienda foret. Et si aliquis obiecerit ‘si indoctus es, quare te opponis legum doctori et poetę?’ Respondeo Ioannem Reuchlin theutonice scripsisse et articulos nostrę contentionis nulla indigere doctrina, eosque tam esse manifestos et veritati tam clare repugnantes, ut etiam ab uxore mea faciliter convinci possent. Quapropter si unquam ad nos Coloniam venerit, schedulas ipsa omnibus ecclesiarum valvis affigens publicam contra ipsum disputationem inibit, ut si virum detestatur, fortē offendat mu-¹⁰
¶ Cij lierem. ¶ Nono. Si Ioannes Reuchlin iactitaret se meliorem esse Pepericornio, ego id fortasse negarem. Nam ipse pro Iudeis falsissime scripsit, Pepericorus autem vere contra Iudeos. ¶ Decimo. mentitur Ioannes Reuchlin me lanium fuisse inter Iudeos. quod si ita esset, non tam ego ob id ipsum contemnendus: beatus enim Petrus piscator fuit et ceteri apostoli piscatores vel omnino indocti. ¶ Undecimo. non est fortasse melior Pepericorno Ioannes Reuchlin quia doctus Nam doctissimi sepe viri et arrogantes sunt et pessimi. Non arguit doctrina pravitatem, quod quam sit verum heretici omnes probant qui semper doctissimi fuere. ¶ Duodecimo Si de nobilitate generis est disputandum, ego ex 20 laudabili tribu Neptalin genitus, qua vero Reuchlin ignoror. Hoc autem ex aliis audivi patrem ipsius pauperculum fuisse et antiquarum caligarum resarcinatorem. ¶ Postremo. ego probavi Ioannem Reuchlin esse mendacem in sua defensione et verorum temeratorem.

Et præterea falsissime idem ipse scripsit, ut supra probatum est, me suam prodidisse consultationem. Ego autem duce veritate dico eum esse proditorem dei et hominum et Cesareę maiestatis perfidum consultorem. Addo quoque multos publica morte interemptos, qui non tam bene illam promeruerunt sicut ipse, quia non est parvum crimen Cesari optimo maximo voluntarie et scienter falsum consulere. Faceant igitur blacte-³⁰ rantes me non esse dignum cum quo Ioannes Reuchlin iuridice quicquam agat. Christiani enim omnes sumus, nec in administranda iusticia esse apud quemquam debet personarum acceptio. Itemque ut semel finiam Fui honestus et probus tempore Iudaismi, cuius contrarium nunquam probari poterit, sicut pauloante satis copiose est explicatum. ³⁵

*De capitalibus quibusdam mendaciis Ioannis
Reuchlin et articulis aliquot sacrosanctę fidei chri-
stianę contumeliosis.*

¶ O beatissime pater O vos reverendissimi Cardinales O christianissime imperator, intueamini obsecro paucis quam impie Ioannes Reuchlin ⁴⁰ non modo in me Neophitum sed in deum ac sanctam ecclesiam multa

conscripterit. Mentitur in primis christianissimum imperatorem demandasse, omnes Iudeorum libros præter biblam esse concremandos. || Men-^{Oij^b}titur se eiusdem mandato suam prepostoram scripsisse consultationem. Mentitur me expresse in manuali meo speculo contra suam consultationem scripsisse. Mentitur suam a me consultationem esse proditam. Mentitur doctores nostros frustillatim dolo malo eundem librum universitatibus mississe. Mentitur se non esse informatum a theologis sed scribendo preventum. Mentitur doctores nostræ universitatis mihi fuisse auxilio in libris meis componendis. Mentitur me non esse doctum in lingua hebraica, quod experientia probandum cuilibet relinquio. Mentitur me apud Cesaream maiestatem. Iudeos periculum inferre voluisse corporis et omnium bonorum. Mentitur Iudeos non orare contra nos in oratione Felamschummodym. Mentitur Iudeos paratores esse nobis servire quam damnum inferre. Mentitur nimis impie sanctorum videlicet scripta doctorum antiquis caligis esse comparanda. Scripsit theutonice Iudeos sententiam diffinitivam acquisisse ut Christum interficerent. Non debebat ita scripsisse, sed iniquam aut falsam illos sententiam consecutos dixisset. Item comparavit humanitatem Christi habitui meretriceo. Mentitur in defensione sua, se fecisse triumphare veritatem. Nullam enim pro se universitatem habet, sed synagogam Sathanæ et obscuros homines impudentissimos nebulonibus longe tetriores pro se habere creditur, quod quam sit iniquum nemo est omnium qui ignorat. ¶ Ex istis et aliis id genus innumerabilibus mendaciis, que tam in oculari speculo quam in defensione sua toti noxia Christianitati impudenter expressit, optimi quique considerare debent, tot universitatum doctores non fecisse iniuriam Ioanni Reuchlin, sed sancte ac catholice in eum scripsisse, cum (ut est in proverbio) plus oculi videant quam oculus. Ob hanc igitur causam nemo credat defensioni ipsius, cui quot insint mendacia cogitare poterint pauci, dicere nemo.

30 *Sequitur quedam prophetia et de novo quoddam
prædicante.*

¶ Dicent proculdubio viri boni, nos condolemus tibi iam pridem baptizato ac ceteris diversarum universitatum doctoribus et maxime Agripinensis academiæ magistris, tam iniuste tamque impie a tam improviso doctore offensis. Respondeo hoc ante .xx. annos (si bene memini) nobis Coloniensibus a Ioanne Lichtenberger sive peregrino Ruth heremita (cuius prognostica Moguntiæ tam latine quam theutonice impressa sunt, vati-

⁴ Sed mentitur Pepericornus, si vult se non passim in manuali speculo ita de Reuchlini consultatione scripsisse, ut re vera dici potuisset eum contra Reuchlini consultationem scripsisse. ³⁰ quoddam 1.

Oiijcinata fuisse. Sic enim scribit folio *xvi*. ‘Attendite o vos philosophi Cotonenses, ne lupi rapaces introeant in ovile vestrum Nam temporibus vestris exurgent nova et inaudita in ecclesiis vestris quę almi potens averat. hęc ille. Quapropter, o beatissime pater, tuę erit sanctitatis providere ne mala malis cumulentur, neve perfidorum numerus quotidie augeatur ac tandem plus equo invalescat. Nam incredibile dictu est quanta mala in dies magis ac magis exurgant. quod ne falso scripsisse videar. Nuper enim, nova quedam pręter illa quę in obscuris habentur, nuper impressa legimus in quibus filio et spiritui sancto histriónica cognomina turpiter imponuntur et omnia illa contumeliosissime per hereticas aliquot in thetonico pravitates deridentur, quę in suggesto a concionatore verbi divini ad salutem christifidelium fieri solent. Sunt autem quę novus ille proclamator (de quibus nunc loquor) imprimi fecit, tam turpia et enormia, ut inter mille Christianos vix unus sit, qui illa absque scandalo audeat pronunciare. Hoc autem verum esse tota testatur *Colonia .et c.* 15

¶ *Quare Iudei non efficiantur Christiani.*

O beatissime pater, mirari possent boni viri, ob quam causam nostris hisce temporibus Iudei christianam fidem non acceptent. Respondeo crucis Christi persecutores id acceptare non posse, quod nosipso deridere aut parvi facere dignoscunt. Ego ingenue fateor, me auxilio di-20 vino quatuordecim animas salvatori nostro obtulisse et quinque insuper per me dudum ex Iudaismo offerendas fuisse, nisi scripta Ioannis Reuchlin misere nobis obstitissent. quę tandem quantum boni sint ecclesię procuratura, obscurorum epistolę et alia nequierer conflatę testantur. Latro igitur in conspectu domini, immo Christianorum laniator ac men-25 daciōrum faber Ioannes Reuchlin, ut tandem suis verbis (quibus me insontem in suo Hyssopeo false diffamavit) sese non iniuria confossum sentiat.

¶ *De prēdicatione quam ego feci in Franckfordia.*

O beatissime pater, ut luce clarius videat sanctitas tua Ioannem 30 Reuchlin plus equo favere Iudeis, ipse in fallaci sua defensione littera B columnā secunda in pessimam partem interpretatur quod ego ante templum (ubi ceci et alii mendici cantando sepius obstrepunt) verba ad populum contra Iudeos habuerim. Qua propter ut paucis finiam, me christianum hominem eodem in loco Iudeum aqua tinctum indigne appell-35 **O**ijjblans || omnia quę ibidem in me scripsit, nequierer est mentitus. Non prēdicavi ego pontificaliter de verbo dei et fide christiana, sed tria solum: Iudeos ad labores ne usuram acciperent, et ad audiendum verbum dei compellendos, et quod ipsi libros suos pessimos merito non retinerent .et c.

¶ *De quadam epistola nephandissima Ioannis
Reuchlin.*

¶ Videamus tandem O beatissime pater, quantum favorem Iudeis
prestet Ioannes Reuchlin, ita etiam ut quę soli deo sunt tribuenda ac sanctis
5 eius, inimico Christi tribuere non vereatur. Sic enim latine scripsit uni
Iudeo post infames quasdam clarorum (ut ipse ait) virorum epistolam,
de verbo ad verbum huismodi. ‘Domine mi magister, dux meus et notus
meus, a me qui desydero et concupisco cernere vultum tuum suavissimum
10 ad delectandum de splendore vultus tui lucentis, audiendo doctrinam tuam
purissimam’ .et c. O beatissime pater, si ego hęc scripsisse, diu forsitan
combustus forem. Quomodo potest homo blasphemus et christiani nominis
persecutor vultum habere et splendentem et lucentem? Quomodo enim po-
terit nunc probare execrabilem Iudeorum doctrinam esse purissimam?
Nunquam ut opinor. Nam qui purissimam inquit Iudeorum doctrinam,
15 nostram (ut apparet) vilissimam esse fatetur.

¶ *Quod iste liber non sit famosus.*

¶ Nunc fortasse turpissimus auctor obscurorum virorum aut quicun-
que alius A. vel B. ista legens sine ratione proclamabit, hunc librum esse
famosum et sese his scriptis lęsum. ¶ Reclamo hoc falsissimum esse.
20 Quandoquidem liber ille famosus non sit qui veritatem dumtaxat profi-
tetur, et eam maxime, qua ignorata tota pęne Christianitas per devia
ambulando in hoc negocio aberrare posset. ¶ Secundo non est liber ille
famosus qui serenissimi imperatoris mandata, qui sacratissima diversa-
rum universitatum consilia, qui earundem sententias, qui regum, princi-
25 pum aliorumque doctorum epistolas in negocio fidei complectitur. Tertio.
non est liber ille famosus, qui componitur in excusationem eorum que
Cesareę maiestati per infidum hominem falso imponuntur. ¶ Quarto non
sunt illa scripta incusanda, que ad instructionem christifidelium sunt
composita, ut qui hactenus ignorant veritatem agnoscant. ¶ Quinto non
30 dicetur famosus ille liber cui auctor expresso suo nomine, hoc de sese
ipso profitetur, quod si aliquis articulus aut improbari sine captione possit
aut vere falsus ac simul nocivus inveniri, ipsum videlicet auctorem tum
paratum esse coram quocunque iudice tam seculari quam ecclesiastico
publicam mortis penam subire, loquendo tamen semper de articulis pre-
35 gnantibus et iudicio syncero et digno iuris strepitū (absque captione, fal-
lacia, dolo ac inani contentione) dignis. ¶ Item si aliquis obüceret ‘Tu
scripsisti librum famosum imponendo Ioanni Reuchlin terminos quosdam
impuros, appellando eum hominem vafrum et levissimum habere perver-

¹ Extat hęc epistula ad praeceptorem suum Iacobum Iehiel Loans Iudaeum
in Illustr. virr. epp. ad Reuchlin. Hagenoę a. 1519. 4º. pag. m. ²⁹ igno:āt. 1.

tendi modum, Item inconstantissimum, infelicem semiuideum, falsarium quodammodo mandati imperialis, proditorem, inconstantem, levem, reprobum, pertinacem, fumulum caligantem, mendacissimum, morte dignum et id genus aliis nominibus. Respondeo me sic vel cum gratia vel conditionaliter aut vere loquitur a nullo in malam partem accipi debere. Nam necesse est ut echo voci assonet. Ipse enim in plerisque suis opusculis et libris me centies magis, ut infra in theutonico expressi, et sine comparatione ad hęc nostratia longe turpius immerito et false diffamavit, quod ipsum fecisse ad mortem usque profitebor. Ego igitur qui non potui ex scoria aurum, ex tenebris lucem, ex malo bonum et ex falso verum facere,¹⁰ veritas ipsa semper tamen cum gratia et reverentia, me sic et non aliter scribere voluit. Quia ut noster Salomon ait Os quod mentitur, occidit animam. Itemque ob id ego non solum spero, sed firmiter credo quod propter hunc meum libellum magnam fecerim utilitatem ecelesię catholicę, ut illa quę sponsa Christi est, tam periculosos homines, tam periculosa¹⁵ eorundem scripta pręcavere feliciter possit. Et hanc ob causam, O beatissime pater, paratus ego sum vel coram sanctitate tua, vel coram concilio generali, vel coram Cęsarea maiestate, Archiepiscopis denique, electoribus imperii, qui Theutones sunt, sententiam diffinitivam ex commissione a Sanctitate tua desuper impetrata super toto hoc negocio nostro expectare,²⁰ ut iusto tandem iudice vincat veritas.

C *Conclusio totius libri et imploratio auxilii a sacrosancta sede apostolica et Cęsarea Maiestate et totius christianę religionis principiibus.* ||

(Q4) **C** O beatissime pater, pontifex optime maxime, O christianissime²⁵ imperator, O vos omnes ecclesię presides, legistis modo laudabilem processum totius pęne negotiū, veris semper probationibus, rationibus, scriptis, testimoniis et id genus aliis modis cum legitimis protestationibus verissime ac piissime approbatum. Legistis quomodo me citra cuiuscumque offenditionem hęc me scripsisse velle et pro veritate solum ad honorem Iesu³⁰ christi adhuc rationabiliter decertare et nihil aliud quam iusticiam petere. Ob hanc igitur causam et multa alia, quę nunc brevitatis gratia prętero, ego servulus omnium vester ac minimum, fidele tamen ecclesię membrum, humiliiter oro atque obsecro amplissimam benignitatem vestram, ut me a lupis rapacibus indigne lęsum et cęcis oppressum favoribus vestra³⁵ protectione defensetis, ac una cum ceteris christifidelibus intra redemptarum ovium septa reservare velitis. Ego enim Iudeus olim, nunc vero divina gratia in omnibus meis factis, verbis ac scriptis, vita etiam ac

¹² metif 1. ²¹ princibus. 1.

moribus homo sum catholicus, et sine quavis suspitione in omnibus obediens ac fidelis, id quod tota Colonia suo testimonio comprobabit. In istorum confirmationem si sanctitas tua, O beatissime pater, contrarium unquam in veritate cognoverit, deleat me confessum de libro vite et sempiternae simul morti adiudicet. Si vero iustus, simplex et rectus fuero inventus et in cunctis obediens, obsecro sanctitatem tuam in Christo Iesu, ut tu, pater beatissime, mihi de misericordia mensa paululum donare velis et tuam gratiam nunquam denegare. Dic ergo verbum et sanabitur anima mea. Amen.

10 ¶ Lima totius operis et breve correctorium cum declaratione et invocatione quorundam. ¶ §. iij linea sexta a fine ascendendo, non copie consultationum, sed ipse consultationes legendum est. ¶ In penultima linea eiusdem columnæ dicitur quibus id et c. hoc est quibus aperiendi et perlustrandi negocium commissum fuit. ¶ ¶ primo linea iij. in fine legendum est subiectione. ¶ Ibidem linea vi. legendum est conversationis. ¶ ¶ ultimo col. prima linea iij. legendum est loco ut. tot ¶ ¶ prim. col. ij. de D. Bartho. solum audivi. ¶ ¶ ultimo col. 1. lin. rrj. legendum est prosecutis ¶ ¶. iij. col. ij. li. iij. prim. not. delenda sunt hec verba Sive ipse. suum oculi. ¶ ¶ prim. in illo cap. Cum pastor et c. non ab universitate sed a facultate theologie et non universitatis sed facultati leg. ¶ ¶. iij. col. ij. lin. r. legendum est universalis. ¶ ¶. iij. col. prim. in fine. intellige traductiones oculi. spe. convenire quo ad materiam. ¶ Item nota signanter. ¶ Item ubique dixi apostatica, erronea, perversa consultatio, futile defensio et similia, illa volo intelligi iuxta sententias universitatum. 25 ¶ Item quocunque verba pro iniuriosis haberi possent quibus hic supra et inferius in theutonico non satis respondi, illa revoco, casso, deleo, et revocata censeri volo, salvo tamen in omnibus iure nostro .et c.

¶ Eyn duytsche Protestatio Iohansen Pfefferkorn.

¶ Dyß buchlyn hab ich gedachter Ioannes Pfefferkorn. zo retung
30 meyner eren yn vergangen tagen yn dem dutschen lassen vßgan Daweyl
mich aber dy obscurorum virorum epistolen. als weyt die welt so vnkri-
stenlichen geschmecht vnd beleydiget haben. damit ich aber vur eynen sol-
chen leichtfertigen man nyt gehalten wurde So hain ich das genant dutsch
buchlyn mit weiteren mereren ab vnd zo gethanen worten nach mynem
35 eygen willen vnd wolbefallen. in das lateyn vbersetzen lassen. von wort
zo wort vorgeben mennichmol verhort. vnd also trucken lassen. vnnd
eynen yeden da von. vur aller welt. red vnnd antwert alleyn zo geben
bereit byn. des ich mich protesteirt hab vur notarius vnd getzuge .et c.
¶ Item tzo eyner weyter erclerunge Wo ich geschrieben hab. yrthum.
40 ketzerey. verkiert raetslach. apostetische scrifften. vnd der worten me

gelich, mit namen in der vßlagonge epistolen Io. R. das wyl ich also verstanden haben. als dan dy vniversiteten ym das overtzugen. ¶ Item. Wo ich den Reuch. durch vnd durch eyn falsarius. ader durch eyn verkierten dichter. ader eyn halben vnseligen Iuden. ader verreter. ader lugenafflich. truloiß. wert des dotz. vnd des gelichen. we dan in desen 5 buchlin stat. das sal men myr nyt in dem ergesten. sonder zo dem besten kerem. vnnd wil das sonder ayniger smach gereth. vnd gethan haben. Nach dem mal er yn seynen mennigerley schryfften hondert mal mer. vnd altzijt schentlicher mit der vnwairheit wyder mich vßgegossen hat. Dieweyl men dan auß swartz nyt wijß. vnd vß logen keyn Wairheit 10 kan machen. so hat er mich dar zo gereyzt dy Wairheit zo schryben. dar bey ich wyl ich steen vnd halten byßmytten in den brant. ¶ Colonię. Anno. et c. XVI. ||

(¶^b) *Ego Joannes Pepericornus moriturus sum in fide catholica ut bonum, fidelem ac piuum Christi servum mori decet. etiam si extremam persecu- 15 tionem ob contentia huius libri (quorum ego solus sum auctor) ab impiis perpeti me oporteret. Lacessitus igitur indigne famosissimis obscurorum epistolis, meipsum duce veritate et sine alicuius offensione defendi. Nam Hieremie vaticinio Maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine. Et melius est incidere in manus hominum quam in manus omnipoten- 20 tes dei .et c.*

¶ Vß genomen vnnd hyndan gesetzt. der gewalt vnd der blynd gunst. so kan vnd mag sich Reüchlyn des nyt erweren (wes ich mit ym sunderlichen zü thoyn hab) Ich wyl ym seyn vnrecht mit der wairheit straffen. dan er hat myr wyder got eir vnd recht. der trülosen jüden 25 halben. felschlichen vnd verretilchen. vnrecht gethan.

¶ Soli deo gloria.

Doctor iohannis Reuchlins

tütsch missive

warumb die Juden so lang im ellend sind.

[Reuchlini ad nobilem epistula saepius supra (cf. e. gr. pagg. 146. 147.) in 5 Pepericorni Defensione aliisque eiusdem scriptis laudata est **Doctor iohannus | Reuchlins tütsch missive**. warumb die Judē | so lang im ellend sind. quae sex quadratis foliis, quorum ultimum et pagina secunda a scriptura vacant, anno 1505. apud Anshelnum Badensem prodiit 'Gedruckt zu Pforzheim.' ut in fine supra typographi signum legitur. Ex qua epistula præter initium ac finem eas partes, ad quas 10 imprimis respererunt Reuchlini adversarii, omissis sacrarum scripturarum locis et Chaldaicis sive Hebraicis verbis, hic repetimus.]

d Em Edlen vnd Vester mynem lieben Junckhern embüt ich Doctor Johanns Reuchlin aij von Pforzheim myn willig diest allzyl zu vor. Günstiger lieber Jüchher In gütter gedechtnüs hab ich behaltē ewer ernstlich bit an mich gelegt. Ich etwas kurz zu verzeichen. 15 dar inn ir euch zu müssigen zyten mitt ewern Juden möchten ersprachen. dar vñ kein ergernüs. sunder mercklich besserung entstünde. Dem nach kan ich kürhers vñnd bessers nit erfinden. daß das ir sye an die langen gesengknüs manendt. dar inn sie yhund sind ob den 1300 iarn. vñnd fragend sye was sye doch gott gethon haben. das er sye mitt so langer gesengknüs strafft der glichen straff ire vordern von anbeginn der welt nyne gelittē 20 haben. Dar vñ mögē ir inen fürwerke dry gegründte warhaftige meinungen nemlich wie hernach volget. Item zum ersten ist zügedenken das die sünd vnd übeltat dar vmb sye yhund alß gar lang vnd hart gestrafft werden vil grōßer sy dann einich andere misstat. vñnd gar vil grōßer dān die darumb sye in Babel gefürtt sind gewesen. da sye allein irr iar gesangen waren. So weret ire gesengknüs yhund wol mer dann drüzenhūdert iar. 25 — — — vnd hatt noch kein end. vñ dē onwidersprechlich zu achtē ist die wyl disse straff alle vorgende straffen durch lege der zitt übertrifft. So müß auch die sünde vñnd misstat darumb sye gott so lang strafft auch alle vorgede sünd vñnd misstatübertressen. vñnd das erheischt die gerechtigkeit gottes — — — — —

Item zum andern So hatt sich gott zu mererm maln lassen || mercken. das er die sünd aij^b 30 der eltern wie groß die syen nitt wyter an iren nachkommenden straffen woll dan vñ inn die dritte oder vierde geburt. — — — — — Nun ist offenbar das die yehigē Juden mit so lēger gesengknüs gestrafft werden mer dann inn die hunderst geburt. vñ dem zümercken ist. das die sünd darumb die Juden inn dīser zerstörung gestrafft werden nitt ein sünd ist eins einzigen menschen oder zweier alld dryer. Dann wer es ein 35 sünd ettlicher einheitlicher sonderlicher lütt. so weren allein die selbigen gestrafft wordē vnd nit yre nachkommenden die solche misstat nit hetten gethon. — — — — — Darumb so müß es ein gemeine sünd syn eins ganzen volks mit allen iren glidern vñnd samlügen die alle mitt dem willen vñnd gunst anhangen der selbigenn sünd die gott an inen strassend ist. — — — — — || — — — — — Diewyl er inē dan nach aij^b 40 der straff der abgöttery des guldin kalbs synē gütē geist. das ist. den heilgē geist gegebē. so hat er inen auch dar mit ire sünd vergeben. ob sich nun etlich versündet haben es sy mit todschlegē. ebrechern. wücher. triegē liegen. ic. so ist es doch nit in alle volck gewesen. dān mā noch vnder inen findet die föllich sünd hassen vnd für unrecht hältē vnd sich dar von kerem. dannoch nichz destminder blypt das ganz Judisch geschlecht in dīser gesengknüs. Vñ dem allem zu mercken ist das die sünd darumb sye zerstreut sind ein gemeine sünd des ganzhē geschlechts syn müß. darin all Juden verharrē so lang sie iuden sind.

Item zum drittē so ist es wol zügedenkē das die sünd darumb sie so lāg zit im ellēd sind ein sölche sünd sy die sie verachten vnd nit für sünd hälte. dann wer möcht es achtē wan sie es für sünd hielte darumb sie gesangē sind. sie würde sich vnderstō der selben abzettün. dar mit sie wider heym kömen möchten. vnd föllich blindheit ist ein sondere strass vō got. das sie nit wollē erkennē die selbig sünd man sag inē was mā. woll so wollē sie es 5 aiij^b nit wissen verachtens vnd verschmehens. — — — || — — — — — Parab mā wol verstet das es ein plag vō got über die Juden ist vō des rechten messiah sines sones wegen das sie vsh eigem frien willen sollent blind vnd verlopt sin. dar mit sie die (a4) sünd irer strass nit für sünd achtē. — — — || — — — — — Also haben ir drūw wesenlich stück gehört die do hange an der sünd darumb die Juden so lang zyt 10 vō got gestrafft werden ob den 1400 iarn nēlich das die selb sünd müß die aller grōste sin die ye gewesen ist. Sye müß auch alle Juden ein gemeine sünd sin. sie müß auch von innen veracht vnd für nichz gehalten sin. So nun das also war ist das es ein negklicher verständiger mensch mag gryffen. so bitt ich heißen sie vch einig sünd sagen die dise dry stück an ir hab dan die abgöttery ist vor verantwort. so mag man auch wol ein grōßere 15 sünd finden dan das einer für den rechten gott ein andern got eren ist. wie wol es fast ein hohe schwere große sünd ist: vnd nemmen des ein exempl. Einer hellt sin schultheissen für den römischem künig vnd erbeut im zücht vnd eer ganz wie einem römischem künig. vnd will nichz vmb des rechte künigs bott oder verbott gebē. sonder allein des schultheissen botten und verbotten will er gehorsam sin. Ist kein zwisfel so er sines eignen henn verlesignet 20 ist es ein große sünd. Aber ein ander der sicht den römischem künig in sinem gewalt vnd empfahet vil gnaden von im auch zu vor vnd ee im der selbig künig einich vngnad bewysset so heißt er in ein hürnkindt. ein zauberer. ein bübe. ein lecker. vnd zu letzt on all billich vrsach so schlecht er den selben künig zu tod. für war das ist noch gar ein grōßere sünd vnd ein hertere misstat dan die erst. Also ist auch die abgöttery nit als ein große 25 sünd als die gohlesterung.

Vnd disem allem nach so beschlüs ich das die Juden vmb kein andere sünd so lang zyt (a4b) von got gestrafft werden dan allein vmb die gots lesterung die ire vordern an dem || rechten Messiah unserm herñ Jhesuh begangen haben vnd ire nachkōmendē daryn verwilligt auch föllichs vff disen hütigen tag stelt vnd angenem halten vnd haben. 30

Nieman kan sagen das ir vordern nit schwerlich gesündt habē da sie mit falschen vrsachen begerten Jesuh den gerechten zetödtē über das er inen nye kein übels hett gethan. — — Das er aber gerecht sy gewesen. gibt im Pilatus der richter selbs gezeugnis — — So sagen die Juden selbs allein wir nennen in got vnd er hab sich doch selber nie got genent sonder allwegen des menschen kindt in ganzem euāgelio. Warüb hont sie in dan ge- 35 tödt dan das er sich gottes sun hat lassen nennen. da müssen sie selbs bekennen das an keinem ort verbotten sy das sich nieman soll gottes son oder messiah lassen nennen. — — — des halb unser her Jeschuh er sy ioch ein profet oder des menschen kindt gewesen nach dem tert des gesetz Mosche kein tod verschuldet gehapt hat.

Wie wol ich nūn nit wölte das sye in nit hetten getödt. noch dan ist mir leid das 40 sye inn der gotts lesterung verharren. Sie haben an im in vyl wps gott geleßtert geschmecht vnd geschendt vsh der vrsach das sie in zum tod gebracht haben darumb das er sich ein künig das ist messiah vnd ein sun gottes hatt lassen nennen. dar durch hond sie gott dem almechtigen die lügner wollen inn hals stossen. vnd gott zu einem lügner machen der gesprochen hatt durch den propheten Jeschaiah — — — Parush sie wol gewarnt sind ge- 45 (a5) wesen. das im got zu einer schmach rechnet das er kein son || soll habē. als wer er onmechtig vnd unfruchtbar. vnd soll nitt syn wie ander vatter. daī ein mēsch gebürt ein mēschē. vnd ein küw ein kalb. Aber kein mensch vō natur mag ein esel gebären. noch ein lew kein lemlin. Aber gott hat geborn. der ist syn Messiah als er sagt im andern psalme — — — Die wyl sie nun gott dē almechtige geleßtert habē als sy er ein lüg- 50

ner. unmechtig. vnfrüchtbar. so volget ye ein gozlesterüg vñ der ätern. also das sye gott in der person sines eigē sones unsers herñ Jeschuh des rechtē Messiah teglichs lestern schendē vnd schmechē Sie nennē in ein sündner vnd ein zauberer. vnd de gehenckte. vnd die güttig iückraw Maria heissen sye haria ein wütterin. vnd die iünger oder aposteln nennen sye keher. vnd uns Christē ein unsfolk oder nit volk. vnd nerrisch heidē vnd vil ander böse wort die sye vßtossē. Dar ab zü mercke ist das dise sünd der gozlesterüg die grōst vnd höchste wider gott ist. deßhalb die eigenschaft des erstē stücks obgemelt an solcher sünd darüb sie so lang gestrafft werden clerlich erfundē würdt. Das ander stück. das als Judē zü diser zyt so lāg sy Judē sind an solcher gozlesterung teilhaftig syen vnd ein sonder freud 10 dar in habē so sye etwas zü schäd vnd laster künden erdenke vnd erdichtē. — Ist offenbar an alle icrem tün vnd lachē vnd an ire gewölichē gebet. auch an ire blühen die sye wider uns schribē vnd lesen alles vñ de büch Nizahon vnd Bräder fol. auch in de gebet vleschumadim wol zü mercken ist.

Das drit stück nach minē bedücke das grōste. das sye nit wollē wissen das sōllichs so 15 sye unserm herñ Jesuh teglichs bewisen. unrecht vnd sünd sy. dañ dar durch mögē sie zü keiner erkantnis noch besserüg ires lebēs kümē. vnd die wyl sye also verstoxt in ire sündē all mit einänder blikē. so müssen sye auch also verhart in ir straff vñ gesengknus bliben. — — — vnd als lāg sie in sōlchē wese blikē so bedörfen sie keiner besserüg hoffen. dañ sie wollē blindt sin es sy gott lieb oder leid. vnd ir unwissenheit bekennen sie selbs. — || — (a5^b)
20 — — — Ich bit gott er woll sye erlütchen vnd bekern zü dem rechten glouben. das sye von der gesendknus des düfels erledigt werden. als die gemeinschaft der Christenlichen kirchen an dem karfreitag andechtiglich für sye bitt. Vnnd wann sye Ihesuh den rechten Messiah erkennē so würdt all ir sach güt hic in diser welt. vnd dort ewiglichē amē.

Edler vestter günstiger lieber Junckher. Das hab ich euch für des erst wollen endecken 25 mit inen zü reden. mit dem erbieten. welcher von Messiah vñnd unnerm rechten glauben gern wollt underwisen werden. des wölt ich mich williglich annēmen. vñnd helfen das er kein sorg bedörft haben vmb zytlich narüg. Sonder möcht gott rüwiglichen dienen vnd aller sorg fry syn. Datum inn Wyhenacht syertagen zü einem guten seligen iar. Ad annū 1505.

30 [Reuchlini præfatio libri anno 1515. (non 1514. ut supra p. 166. per errorem adnotatum est) Tubingæ apud Thomam Anshelnum viginti foliis quadratis publicati, sic inscripti 'S. ATHANASIVS IN LIBRVM PSALMORVM | nuper a Ioanne Reuchlin | integre tranflatus.' quoad pertinet ad causam contra theologistas actitatem, hæc est:]

IACOBO AVRELIO QUESTEMBERGO | IVRISCONSVLTO SANCTISSIMI |
35 Leonis Decimi Summi Pontificis Cubiculario | & à Secretis. Ioannes Reuchlin
Phoreensis | LL. Doctor. S. D. P.

— cum hactenus spectando quorsum optata inimicorum meorum pergant, aut eorum vota quem tandem finem sortiantur, ita pendeam animi, ut nihil magnum aggredi ausim, par ei quod à libero ingenio prodeat, cogor interea dum prorsus ocio 40 languescere nequeo parvis saltem quibusdam foliis navare operam, ut hæc mea arbor fruticetur nihilo minus, quatriennium nunc ab hostibus cæsa, superis gratia quod non || evulsa. Nihil enim plus odi quam desidiam et ignaviam viri literas professi et philosophiam. Igitur in eam rem incumbo quotidie, mores tu meos nosti, ut bonis benefaciam, si id queam minus, at bene velim, et maxime bonarum literarum rarum studiosis, qui cum humanitate et cum doctrina habent aliquid commercii,

sed non eō potissimum, quod singulares mihi gratias debeant, si de thesauro meo proferam eis vel nova vel vetera. — || — || — || — || — magnam nunc partem arcanarum rerum studiosis edidisse utique, si non quatriennis ista me continuo remorata fuisse adversariorum meorum acerrima persequutio, quam tot annos innocenter passus sum, propter ingens augendae fidei orthodoxae desyderium meum, et ecclesiæ catholice ampliandæ studium ardentissimum, consulendo quod ii qui foris et extra fidem nostram sunt sive Iudæi seu græci aut Agareni, nullis debeant iniuriis ad nos trahi. Non enim commodum ecclesie putavi fore per tyranuidem illos ac sæviam ad sacrum baptisma cogi. Quin potius quod sint iuxta sanctæ matris ecclesiæ decretum, blandimentis non asperitatibus, suadendi non impellendi, ut integra maneat forma iusticie, immo prudenter ex illorum ipsorum codicibus convincendi. Quos quidem codices et libros non consensi per nos igne comburendos esse, nisi quos leges et iura comburi sanxissent. Quod cum latius in Oculari Speculo ad honoris mei salutem et necessario ad impugnatæ famæ defensionem edito, commonstrasse, cœpit impetus et tumultus insurrgere contra me, quem cum dei laude apostolica sententia iure optimo sedavit, promulgata his verbis: 'Georgius dei et apostolicæ 'sedis gratia electus et confirmatus ecclesiæ Spirensis, Comes Palatinus Rheni 'et Bavariæ dux, Iudex et Commissarius causarum et causæ ac partibus infra 'scriptis una cum certo alio nostro in hac parte collega cum clausula ut vos 'vel alter vestrum vocatis vocandis, a sancta sede apostolica specialiter depu 'tatus. Christi nomine invocata — [sequitur sententia, ut legitur in libro inscripto Acta Iudiciorum inter F. Iacobum Hochstraten ... & Iohannem Reuchlin ... edito Hagenœ ... Anno M.D.XVIII. Mensis Februario, 4°. pagg. Fiii sg. et ex hoc repe 'rita ap. Maium in vit. Reuchl. p. 412...414. et ap. v. d. Hardt Hist. lit. Reform. part. II. p. 114.] — in posterum reservamus'. Lata est hæc sententia Die Mercurii, xxix. Mensis Martii Anno Domini .M.D.XIII. Quam cum hactenus adversarii propter evidentem iusticiam non munere numero sociorum infringere, demoliri aut subvertere valuerunt, cœpi redire cum literis in gratiam, et assumpto psalterio hymnos modulari, ut Sanctus iste Athanasius noster in hoc libro præcepit quando sic ait 'Si exprobrent inimici qui tribulant te et nugis detrahant qui olim reputati sunt esse amici, et tu tristitia movearis aliquantulum in exercitatione tua, potes consolationem recipere, laudando deum et dicendo psalmum in ordine LIII. — || — Constitui nanque mecum, posse angelorum adiutorio fieri, ut quando Italæ Platonica Marsilius Ficinus attulit, et Iacobus Faber Stapulensis Aristotelica Galliae restauravit, ego quoque Capnion pythagorica contemplantis simis hominibus iucunda Germaniæ donare queam, modo recedant Diaboli id est detractores, et vadant retro Satanæ id est impedidores. Scriptum est enim 'Tunc reliquit eum Diabolus, et ecce angeli accesserunt et ministrabant ei'. Vale feliciter, Stutgardie Prid. Id. Sextiles. Anno .M.D.XV.